גליון

מפקודיך אתבונן

באגדה ובהלכה

מפי הרב אורן נזרית שליט"א

פרשת חיי שרה

גליון

מפקודיך אתבונן

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב, עימוד וניקוד:
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

אַהֲבַת חֶסֶד

מִצְוַת הַחֶסֶד ..... ג
הַהֶבְדֵּל בֵּ'מִדּוֹת' ..... ג
לֹא לָשִׂים אֶת הַדָּגֵשׁ עַל הַ'יִחוּס' ..... ד
הָעִקָּר צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶת הַמִּדּוֹת ..... ד
הַבְּחִינָה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר לְרִבְקָה - חֶסֶד ..... ה
תְּפִלָּה מִיָּד בַּהַתְחָלָה ..... ה
תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר וְהַמִּבְחָן וְהַסִּימָן ..... ו
הַחִלּוּק בֵּין 'זְרִיזוּת' לְ'פְּזִיזוּת' ..... ו
הַמְלָכָתוֹ שֶׁל דָּוִד לִשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּזְרִיזוּת ..... ו
'הֲוֵי רָץ לַמִּצְוָה' ..... ז
מִדַּת הַחֶסֶד הָיְתָה טְבוּעָה בְּרִבְקָה ..... ז
אֱלִיעֶזֶר עוֹמֵד מִן הַצַּד בְּלִי לְסַיֵּעַ... ..... ח
לְהַגְדִּיל אֶת הַ'בְּחִינָה' - וְרִבְקָה עָמְדָה בַּמִּבְחָן ..... ט
חוֹבַת הַהוֹדָאָה לַה' ..... ט
עוּבְדָא עַל הַסָּבָא מִקָּלָם ..... ט
לִגְמֹל חֶסֶד בְּמָה שֶׁאַתָּה יָכוֹל ..... י
מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ ..... יב
גֹּדֶל הַצָּרוֹת שֶׁכְּלַל יִשְׂרָאֵל עָבַר בַּגָּלוּת ..... יב
צָרוֹת בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת ..... יג
בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פּוֹרֵעַ אֶת כָּל הַחוֹבוֹת שֶׁנּוֹתְרוּ ..... יד
'זוּטֵי דְּאִית בְּכוּ מְחַיֶּה מֵתִים' ..... טו
מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ ..... טז
לֹא מַפְסִידִים מַעֲשִׂית חֶסֶד ..... טז

פֶּרֶק י"ד - סֵדֶר הַקִּדּוּשׁ ה

חֲצִי בְּרָכָה בִּשְׁמִיעָה, וַחֲצִי בְּרָכָה בַּאֲמִירָה ..... יח
אִשָּׁה הַשּׁוֹמַעַת קִדּוּשׁ מִקָּטָן אִם יְכוֹלָה לוֹמַר בְּעַצְמָהּ רַק אֶת פִּתִיחַת הַבְּרָכָה וְהַחֲתִימָה ..... יח
שֶׁאֵין רָאוּי לְנַהֵג לוֹמַר אֶת כָּל נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ עִם הַמְקַדֵּשׁ חוּץ מֵהַבְּרָכָה ..... כב
קִדּוּשׁ לֵיל פֶּסַח אֵין לוֹמַר חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ עִם הַמְקַדֵּשׁ ..... כג
מַבְדִּיל שֶׁטָּעָה וְחָתַם בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ, וְהַשּׁוֹמְעִים תִּקְּנוּהוּ וְאָמְרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל ..... כג
"אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא מוֹצִיא" - יָכוֹל לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים אַף שֶׁהוּא כְּבָר קִדֵּשׁ ..... כד
אִם בִּרְכַּת הַגָּפֶן הָוֵי חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ ..... כה
הֵיכָא שֶׁהַמְקַדֵּשׁ לֹא טָעַם מֵהַיַּיִן, וְטָעַם מִמֶּנּוּ אֶחָד שֶׁהַמְבָרֵךְ לֹא כִּוֵּן עָלָיו ..... כז
מִי שֶׁקִּדֵּשׁ עַל יַיִן וְלֹא בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַגָּפֶן, אִם יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ: ..... כח
בְּקִדּוּשׁ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה - יֵשׁ אִסּוּר לֶאֱכֹל ..... כט
לִשְׁתּוֹת מְלוֹא לוּגְמָיו מִכּוֹס הַקִּדּוּשׁ ..... ל
אִם צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת אֶת כָּל הַכּוֹס בְּקִדּוּשׁ - וְאִם צָרִיךְ לְמַלֹּאת אֶת כָּל הַכּוֹס עַל גְּדוֹתָיו ..... לא
אִי מְהַנֵּי רוֹב רְבִיעִית לְצָרְפוֹ לִזְמוּן ..... לב
אִם אֶחָד הַמְסֻבִּים שָׁתָה מִלֹּא לוּגְמָיו ..... לב

אַהֲבַת חֶסֶד

מִצְוַת הַחֶסֶד

רָאִיתִי בְּמַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (חַיֵּי שָׂרָה) שֶׁכָּתַב בְּפָרָשָׁה שֶׁלָּנוּ הַתּוֹרָה מְאִירָה אֶת עֵינֵינוּ בְּכַמָּה עִנְיָנֵי מוּסָר וְיִרְאָה, וּבִפְרָט בְּמִצְוַת הַחֶסֶד. וְעָלֵינוּ לְהִתְבּוֹנֵן כָּאן בַּפָּרָשָׁה לְהָפִיק לֶקַח וּמוּסָר מִצְוַת חֶסֶד עַד הֵיכָן מַגִּיעָה, וּכְכָל שֶׁנּוֹסִיף חִזּוּק בָּהּ הִיא הִיא שֶׁתָּגֵן עָלֵינוּ מֵחֲבָלֵי מָשִׁיחַ.

בְּפָרָשָׁתֵנוּ אֲנַחְנוּ לוֹמְדִים כֵּיצַד אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מְבַקֵּשׁ מֵאֱלִיעֶזֶר שֶׁיֵּלֵךְ וְיִמְצָא אִשָּׁה לִבְנוֹ, לְיִצְחָק אָבִינוּ ע"ה. "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ, הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ, אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ, וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק" (בְּרֵאשִׁית כד, ב-ד).

וּצְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּבָרִים. עַל מָה וְלָמָּה חָרַד אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה אֶת הַחֲרָדָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא יִקַּח אֱלִיעֶזֶר אִשָּׁה לְיִצְחָק מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, עַד שֶׁהֶצְרַךְ לְהַשְׁבִּיעַ אֶת אֱלִיעֶזֶר זְקַן בֵּיתוֹ עַל זֶה, 'לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי!' 'כִּי אֶל אַרְצִי וּמוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ' (בְּרֵאשִׁית כד, ב-ד). רַק מֵה'מִּשְׁפָּחָה' שֶׁלִּי, דַּוְקָא מִשָּׁם תָּבִיא כַּלָּה לִבְנִי, לְיִצְחָק. וּבֶאֱמֶת, מַה פִּסּוּל גָּדוֹל כָּל כָּךְ בִּבְנוֹת הַכְּנַעֲנִי, מַה רַע בִּבְנוֹת כְּנַעַן שֶׁלֹּא יִקַּח מֵהֶם?! הֲלֹא לְהֵיכָן שְׁלָחוֹ אַבְרָהָם? - 'אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי'. וּמִי נִמְצָא שָׁם בְּאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה? לָבָן הָרָשָׁע. וְכִי לָבָן יוֹתֵר טוֹב מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי?! אוּלַי הָיָה יוֹתֵר גָּרוּעַ...

הֲרֵי גַּם לָבָן הָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה כְּאַנְשֵׁי כְּנַעַן כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה שֶׁאָמַר לָבָן 'וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת' דְּהַיְנוּ מֵעֲבוֹדָה זָרָה (רַשִׁ"י שָׁם), וְכָל מַהוּתוֹ שֶׁל לָבָן הָיְתָה רַמָּאוּת וּמִרְמָה, כִּשּׁוּפִים וְטֻמְאוֹת לְאֵין מִסְפָּר. וְהַתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת מַאֲרִיכָה עַל הַ'יִּחוּס' שֶׁל רִבְקָה...

וְכִי זֶה יִחוּס טוֹב? רִבְקָה הָיְתָה אֲחוֹת 'לָבָן הָאֲרַמִּי', גַּם 'בְּתוּאֵל' אוֹתוֹ דָּבָר, (אָמְנָם קָשֶׁה לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם, סוֹף סוֹף 'מִשְׁפָּחָה' שֶׁלָּנוּ... לָבָן הוּא גַּם סַבָּא שֶׁלָּנוּ.), זֶה לֹא יִחוּס הֵכִי מְעֻלֶּה בִּלְשׁוֹן הַמְּעָטָה...

מַה כָּל כָּךְ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מַקְפִּיד עַל זֶה, מַשְׁבִּיעַ אֶת אֱלִיעֶזֶר, לֹא מִסְתַּפֵּק בְּ'דִּבּוּר' שֶׁל אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא מַשְׁבִּיעוֹ, עַד כְּדֵי כָּךְ. הֲרֵי אֱלִיעֶזֶר הוּא שַׁמָּשׁ נֶאֱמָן שֶׁלּוֹ, דּוֹלֶה וּמַשְׁקֶה מִתּוֹרָתוֹ (יוֹמָא כח:), אַתָּה לֹא מַכִּיר אוֹתוֹ יוֹם אֶחָד, כָּל הַזְּמַן הוּא נִמְצָא אִתּוֹ, שָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים, אָדָם נֶאֱמָן, וְעִם כָּל זֶה לֹא מִסְתַּפֵּק וְלֹא נָחָה דַּעְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בְּמַה שֶׁאוֹמֵר לוֹ בְּ'אֲמִירָה' בִּלְבַד, אֶלָּא מַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ בְּ'שְׁבוּעָה'. מַאי כּוּלֵי הַאי?!

הַהֶבְדֵּל בְּ'מִדּוֹת'

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה - כָּךְ לִמֵּד אוֹתָנוּ רַבֵּנוּ הַר"ן ז"ל בְּדִרְשׁוֹתָיו (דְּרוּשׁ ה) וּבַעַל הַ'כְּלִי יָקָר' (בְּרֵאשִׁית כה, ג), וְכָךְ אוֹמְרִים בְּשֵׁם הַגָּאוֹן בַּעַל 'אַבְנֵי נֵזֶר' זַצַ"ל (הוּבָא בְּסֵפֶר שֵׁם מִשְׁמוּאֵל מַאֲמָרֵי חֲנֻכָּה דרי"ג ע"ב) וְעוֹד - שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה כָּאן בַּתּוֹרָה הֲלָכָה, חִדּוּשׁ גָּדוֹל, אֲפִלּוּ שֶׁשְּׁנֵיהֶם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֲבָל חִלּוּק רַב עָצוּם וְנִמְרָץ יֵשׁ בֵּין בְּנוֹת 'כְּנַעַן' לִבְנֵי הַ'מִּשְׁפָּחָה' שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה. מַה הַחִלּוּק, מַה הַהֶבְדֵּל? - מִדּוֹת. מִדּוֹת טוֹבוֹת.

הַקִּלְקוּל אֵצֶל בְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי לֹא הָיָה רַק בַּדֵּעוֹת, שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא הַקִּלְקוּל הָיָה גַּם בַּמִּדּוֹת. כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת וּקְדוֹשִׁים

אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי כְּנַעַן, וְשָׁם רוֹאִים כַּמָּה הָיוּ מְשֻׁחָתִים עַד הַשֹּׁרֶשׁ בְּמִדּוֹתֵיהֶם. וּמִזֶּה חָשַׁשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה.

אֲבָל בֵּית לָבָן - בֵּיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה - שָׁמְשָׁם לָקַח אֶת רִבְקָה, הֲגַם שֶׁהָיוּ לְקוּיִים בַּעֲבוֹדָה זָרָה, אֲבָל זֶהוּ קִלְקוּל בַּדֵּעוֹת בִּלְבַד, לֹא קִלְקוּל הַנָּטוּעַ בְּ'מִדּוֹת'. הַהֵפֶךְ, זֶה הָיָה 'בֵּית חֶסֶד'. בַּיִת שֶׁל חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה כָּל מִי שֶׁהִתְבּוֹנֵן קְצָת בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ אֶת כָּל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל שֶׁעָשְׂתָה רִבְקָה עִם אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, חֶסֶד גָּדוֹל שֶׁאֵין כְּדֻגְמָתוֹ.

וְלָכֵן אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵי 'עֲבוֹדָה זָרָה', אֲבָל 'עֲבוֹדָה זָרָה' זֶה לֹא קִלְקוּל בְּ'מִדּוֹת'. זֶה לֹא עוֹבֵר בְּ'תּוֹרָשָׁה'. אֶת זֶה אֶפְשָׁר לְתַקֵּן. עַל עֲבוֹדָה זָרָה לְבַד לֹא חָשַׁשׁ כָּל כָּךְ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, כִּי כָּל הַדּוֹר הַהוּא הָיָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, עֲדַיִן לֹא נָגַהּ עֲלֵיהֶם הָאוֹר הָאֱלֹהִי, וְלָזֶה טָרַח אַבְרָהָם לִנְטֹעַ וְלִשְׁתּוֹל אֱמוּנָה בְּלֵב הַבְּרִיּוֹת כַּיָּדוּעַ, אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה 'בֵּית אַבְרָהָם' זֶה הָיָה 'בֵּית הָאֱמוּנָה'. כָּל מִי שֶׁהָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה - הוּא הָיָה מְתַקֵּן אוֹתוֹ, 'מְשַׁפֵּץ' אוֹתוֹ, מוֹצִיא לוֹ אֶת כָּל הַ'לְּכְלוּכִים' מֵהָרֹאשׁ. 'הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן' (בְּרֵאשִׁית יב, ה). מִמַּה שֶׁהֵם עוֹבְדֵי 'עֲבוֹדָה זָרָה' אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לֹא הִתְפָּעֵל. 'עֲבוֹדָה זָרָה' אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים אֵיךְ 'לְטַפֵּל' בָּהּ. לֹא לְחִנָּם בְּמַסֶּכֶת 'עֲבוֹדָה זָרָה' שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָקִים (ע"ז יד:).

אֲבָל 'מִדּוֹת' טוֹבוֹת, זֶה לֹא נִמְצָא בְּכָל מָקוֹם, אֶת זֶה אֲנִי צָרִיךְ, כָּךְ אָמַר אַבְרָהָם. וְעַל זֶה אֲנִי שָׂם אֶת הַדֶּגֶשׁ. כִּי זֶה עוֹבֵר בְּ'תּוֹרָשָׁה'. יֵשׁ לָזֶה הַשְׁפָּעָה הָלְאָה לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. יִצְחָק עוֹמֵד לִבְנוֹת 'בֵּית נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל' שֶׁכָּל כְּלַל בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵצֵא מִקִּרְבּוֹ, הוּא לֹא יָכוֹל לָקַחַת סְתָם אִשָּׁה. לֹא תִּכְשַׁר אֵלָיו אֶלָּא אִשָּׁה בַּעֲלַת מִדּוֹת טוֹבוֹת.

עַל כֵּן הִזְהִיר אַבְרָהָם בִּשְׁבוּעָה אֶת אֱלִיעֶזֶר, מִבְּנוֹת כְּנַעַן לֹא תִקַּח, בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהֵם עוֹבְדֵי 'עֲבוֹדָה זָרָה', אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם 'מִתְעָבִים', הֵם 'מְשֻׁחָתִים' בְּכָל מִינֵי דְּבָרִים אֲסוּרִים וּבְמִדּוֹת רָעוֹת, וְכַמָּה תּוֹעֵבוֹת שֶׁהָיָה בְּ'כְנַעַן'. לָכֵן אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מַשְׁבִּיעַ אֶת אֱלִיעֶזֶר, לֹא תִקַּח לִבְנִי בַּת מִבְּנוֹת אֶרֶץ 'כְּנַעַן'. רַק מִ'בֵּית חָרָן', מִ'בֵּית מִשְׁפַּחְתִּי'. הֵם לֹא כָּךְ 'יְהוֹסֵף גָּדוֹל'... הַיְהוֹסֵף שָׁם הוּא 'לָבָן' 'בְּתוּאֵל' וְכוּ', אֲבָל מִזֶּה אֲנִי לֹא מִתְפָּעֵל, הָעִקָּר הוּא שֶׁזֶּה 'בֵּית חֶסֶד', בַּיִת שֶׁל מִדּוֹת טוֹבוֹת.

לֹא לָשִׂים אֶת הַדֶּגֶשׁ עַל הַ'יְהוֹסֵ'

נָפְקָא מִינָּהּ לְכָל אֶחָד: אָדָם עוֹמֵד לִבְנוֹת בַּיִת נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּדַע עַל מָה לָשִׂים אֶת הַדֶּגֶשׁ. 'יְהוֹסֵ' זֶה דָּבָר גָּדוֹל, אֲבָל כְּבָר אָמַר גָּדוֹל אֶחָד (וּכְעֵין זֶה נִמְצָא בְּהַגָּהוֹת הָרַשָּׁ"שׁ לְקִדּוּשִׁין לב:): 'יְהוֹסֵ' זֶה בְּחִינָה שֶׁל הַסְּפָרָה אֶפֶס. הַסְּפָרָה שֶׁל אֶפֶס לְבַד, מָה הִיא שָׁוָה? - אֶפֶס. כְּלוּם. אֲבָל אִם יֵשׁ מִסְפָּר לִפְנֵי זֶה, לִפְנֵי ה-0, הֲרֵי שֶׁהַסְּפָרָה 0 מַגְדִּילָה אֶת זֶה. לְמָשָׁל, אִם יֵשׁ מִסְפָּר 1 לִפְנֵי 0, הֲרֵי שֶׁהַסְּפָרָה 0 גּוֹרֶמֶת שֶׁיִּהְיֶה 10. וְאִם יֵשׁ שְׁנֵי אֶפֶסִים, הַסְּפָרָה 1 גּוֹרֶמֶת שֶׁיִּהְיֶה 100. וְאִם שָׁלוֹשׁ סְפָרוֹת שֶׁל אֶפֶס, הֲרֵי שֶׁהַסְּפָרָה 1 שֶׁנּוֹסֶפֶת, הִיא עוֹשָׂה אֶת זֶה אֶלֶף. אוֹתוֹ דָּבָר זֶה 'יְהוֹסֵ'. אִם יֵשׁ אֶת שְׁאָר הַדְּבָרִים יַחַד עִם יְהוֹסֵ, הֲרֵי שֶׁזֶּה דָּבָר גָּדוֹל, זֶה מַעֲלָה. זֶה מַכְפִּיל אֶת עַצְמוֹ. אֲבָל יְהוֹסֵ לְבַדּוֹ, מִבְּלִי שֶׁיִּהְיֶה מִסְפָּר לְפָנָיו, זֶה אֶפֶס מַמָּשׁ.

הָעִקָּר צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶת הַמִּדּוֹת

הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (לב:) מְסַפֶּרֶת עַל חָכָם אֶחָד, רַבִּי שַׁבְּתַאי בְּרַבִּי מָרִינוֹס, (אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים בַּתַּלְמוּד), שֶׁהִגִּיעַ לְאֵיזֶה עִיר, בָּא לְשָׁם וְאָמַר 'פַּרְנְסוּ אוֹתִי, בָּאתִי מִמָּקוֹם רָחוֹק, תְּנוּ לִי קְצָת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה!'. לֹא נָתְנוּ לוֹ, לֹא 'אֲכִילָה' וְלֹא 'שְׁתִיָּה'. בָּא הַ'חָכָם' לָעִיר, וְאַף אֶחָד לֹא מִתְיַחֵס אֵלָיו. אָמַר לָהֶם: 'תַּעֲזְרוּ לִי קְצָת בָּעֵסֶק שֶׁלִּי, תַּעֲשׂוּ לִי קְצָת 'הֲנָחָה' בִּכְדֵי שֶׁאוּכַל לִמְכֹּר יוֹתֵר, הֲבֵאתִי סְחוֹרָה אִתִּי, שֶׁאֲנִי אוּכַל קְצָת לְהַרְוִיחַ מַשֶּׁהוּ'. לֹא הָיָה אִכְפַּת לְאַף אֶחָד. טִפַּת

רַחֲמָנוּת לֹא מְרַחֲמִים עָלָיו. נִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאָמַר: 'רַבּוֹתַי! תֵּדְעוּ אֲנָשֵׁי עִיר פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית הֵם לֹא מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל, הֵם מֵעֶרֶב רַב קָאתוּ!', לָמָּה? 'וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ' (דְּבָרִים יג, יח). כָּל מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִצֶּאֱצָאֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אֲבָל אִם רוֹאִים אֶצְלוֹ טֶבַע אַכְזָרִיּוּת בְּאֹפֶן יוֹצֵא מִן הַכְּלָל, יֵשׁ לָחוּשׁ לוֹ, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמִּי יוֹדֵעַ אֵיזֶה דָּם זוֹרֵם בְּעוֹרְקָיו.

וְכָךְ נִפְסַק לַהֲלָכָה, מָרָן ז"ל בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ אֶבֶן הָעֵזֶר בְּהִלְכוֹת שְׁדוּכִים (סִי' ב סָעִיף ב, מֵהָרַמְבַּ"ם פי"ט מֵהַל' אִיסו"ב הי"ז), כּוֹתֵב: אָדָם שֶׁמַּצִּיעִים לוֹ אֵיזֶה שִׁדּוּךְ, יִבְדֹּק, יִרְאֶה, אִם יֵשׁ שָׁם מִדּוֹת טוֹבוֹת. אִם הוּא רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַכְזָרִיּוּת בַּמִּשְׁפָּחָה - אַכְזָרִיּוּת בְּצוּרָה לֹא רְגִילָה - כְּדַאי לוֹ שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב בְּנֵיהֶם. כִּי זֶה סִימָן שֶׁזּוֹרֵם בְּעוֹרְקֵיהֶם לֹא דַּם יִשְׂרָאֵל. (ע"ש בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א ז"ל), כֵּיוָן שֶׁטֶּבַע הַיְּהוּדִי הוּא: רַחֲמָן מֻלָּא רַחֲמִים. צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע מָה לִבְחֹן, עַל מָה לָשִׂים אֶת הַדָּגֶשׁ.

יֵשׁ אֶחָד שֶׁמִּתְחַתֵּן בִּשְׁבִיל 'מָמוֹן', וְשִׂכְרוֹ' מִפְּרָשׁ בַּגְּמָרָא (קִדּוּשִׁין ע.) - הַמָּמוֹן יֵלֵךְ לְאִבּוּד בְּמְהֵרָה, וְיֵאָבֵד בְּעִנְיָן רַע, וְיִהְיֶה לוֹ בָּנִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. זֶה דִּינָא דְּגְמָרָא. שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לִבְנוֹת בַּיִת נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל, יֵדַע עַל מָה לָשִׂים אֶת הַדָּגֶשׁ. לִפְעָמִים צְרִיכִים אֶת זֶה. אֲבָל הָעִקָּר זֶה הַבַּיִת. זֶה עִקַּר הָעִקָּרִים, וּרְאֵה עוֹד מש"כ בָּזֶה בס"ד בְּאָשִׁיחָה בְּחֻקֶּיךָ (חַיֵּי שָׂרָה).

הַבְּחִינָה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר לְרִבְקָה - חֶסֶד

וְהִנֵּה כֵּיוָן שֶׁבַּאֲרְנוּ עִ"ה בְּמַה שֶׁשָּׁלַח אֶת אֱלִיעֶזֶר דַּוְקָא לְמוֹלַדְתּוֹ הָיָה לִמְצֹא אִשָּׁה שֶׁטִּבּוּעָה בָּהּ מִדַּת הַחֶסֶד הָרְאוּיָה לְהִכָּנֵס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, נָבִין מַדּוּעַ הַבְּחִינָה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר הִיא בַּדָּבָר הַזֶּה דַּוְקָא, בְּמִדַּת הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בַּהֶמְשֵׁךְ.

הַסַּבָּא מִקֶּלֶם זַצ"ל - תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל סַאלַנְט זַצ"ל - יָשַׁב פַּעַם בְּאֶחָד הַשִּׁעוּרִים שֶׁלּוֹ בַּיְשִׁיבָה, וְלִמֵּד אֶת הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁל רִבְקָה וֶאֱלִיעֶזֶר, בְּמֶשֶׁךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת רְצוּפוֹת! (הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים עַמּוּד פט). הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁמְּלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ מַה זֶּה 'חֶסֶד'. יָשַׁב וְהִסְבִּיר פָּסוּק פָּסוּק. לֹא לְחִנָּם הַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת אֶת זֶה פַּעֲמַיִם, אַרִיכוּת דְּבָרִים לְאֵין שִׁעוּר, לְלַמֵּד אוֹתָנוּ כַּמָּה חֶסֶד יֵשׁ כָּאן. מִי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה, זֶה דָּבָר מַפְלִיא.

תְּפִלָּה מִיָּד בַּהַתְחָלָה

אֱלִיעֶזֶר יוֹצֵא בִּשְׁלִיחוּתוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לְקַחַת אִשָּׁה לִבְנוֹ לְיִצְחָק, וְהוּא מַגִּיעַ אֶל אֲרַם נַהֲרַיִם אֶל עִיר נָחוֹר, "וַיַּבְרֵךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר, אֶל בְּאֵר הַמַּיִם לְעֵת עֶרֶב, לְעֵת צֵאת הַשּׁוֹאֲבוֹת" (בְּרֵאשִׁית כד, יא). וּמַה הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כַּאֲשֶׁר הוּא מַגִּיעַ לִיעָדוֹ? - הוּא מִתְפַּלֵּל, "וַיֹּאמַר, ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם, הַקְרֶה נָא לְפָנַי הַיּוֹם, וַעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם" (שָׁם יב).

הַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיין זַצ"ל הָאֱרִיךְ הַרְבֵּה בְּשִׂיחוֹתָיו עַל הַיְסוֹד הַנִּלְמָד מִכָּאן, שֶׁרוֹאִים כָּאן שֶׁיִּהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, לֹא יָכוֹל לְהַשִּׂיג מְאוּמָה בְּלֹא שֶׁיְּקַדִּים תְּפִלָּה בַּתְּחִלָּה. וְלָכֵן דָּבָר רִאשׁוֹן אֱלִיעֶזֶר מִתְפַּלֵּל שֶׁיִּהְיֶה ה' בְּעֶזְרוֹ.

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה אָמַר לֶאֱלִיעֶזֶר 'אֲנִי עוֹמֵד בִּתְפִלָּה', שֶׁגַּם הוּא מִמְּקוֹמוֹ יִתְפַּלֵּל עַל הַדָּבָר שֶׁה' יְסַיַּע בְּיָדוֹ לִמְצֹא אִשָּׁה לִבְנוֹ לְיִצְחָק. וְשׁוֹאֲלִים הַמְּפָרְשִׁים, וְכִי אַבְרָהָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל, וַהֲלֹא כָּל כָּךְ עָשָׂה אַבְרָהָם לְכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, עָמַד בַּעֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת וְהִקְנָה לְהקב"ה שָׁמַיִם וָאָרֶץ בִּנְטִיעָתוֹ אֱמוּנָה בְּלֵב הַבְּרִיּוֹת, יֵשׁ לוֹ כָּל כָּךְ הַרְבֵּה זְכֻיּוֹת, וְהוּא צָרִיךְ עוֹד לְהִתְפַּלֵּל?! - וְהַתְּשׁוּבָה הִיא, שֶׁהִיא גּוּפָא, כָּאן אָנוּ רוֹאִים שֶׁעִם כָּל הַזְּכֻיּוֹת הָעֲצוּמוֹת, בְּלִי תְּפִלָּה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מְאוּמָה!

וְאוֹתוֹ דָּבָר מָצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (לב:), "אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁאֵין

לְךָ גָּדוֹל בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי, וּסְמִיךְ לֵיהּ עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה" (דְּבָרִים ג, כו). לְמָרוֹת שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה זָכָה וְזָכָה עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, 'טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ' (מִשְׁלֵי כב, ט), זֶה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה, שֶׁנֶּהֱנָה טוֹבַת עַיִן בְּיִשְׂרָאֵל וְנָתַן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (נְדָרִים לח.). כָּל כָּךְ הַרְבֵּה זְכֻיּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הָיוּ לוֹ, וְעִם כָּל זֶה בְּלִי תְּפִלָּה אִי אֶפְשָׁר הָיָה לוֹ לְהַשִּׂיג דָּבָר.

תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר וְהַמִּבְחָן וְהַסִּימָן

וֶאֱלִיעֶזֶר מְבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ בַּבְּדִיקָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, בַּסִּימָן שֶׁאִתּוֹ הוּא בּוֹדֵק מִי הִיא שֶׁתִּכְשַׁר עֲבוּר יִצְחָק. "הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמַּיִם, וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאוֹת לִשְׁאֹב מָיִם. וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה, וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה, אֹתָהּ הוֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק, וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנִי" (בְּרֵאשִׁית כד יג-יד). עוֹמֵד אֱלִיעֶזֶר עַל הַמַּעְיָן, מִתְפַּלֵּל לַקָּבָּ"ה: 'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי עוֹשֶׂה 'סִימָן' אִם תָּבוֹא אֵיזֶה נַעֲרָה וַאֲנִי אֲבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה, 'הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה', וְהִיא, לֹא רַק שֶׁהִיא תִּתֵּן לִי לִשְׁתּוֹת, אֶלָּא גַּם אֶת הַגְּמַלִּים הִיא תַּשְׁקֶה, 'אוֹתָהּ הוֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק, וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנִי'. כָּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, כָּךְ הוּא מִתְחַנֵּן לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ.

עוֹד הוּא מְדַבֵּר, אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, "וַיְהִי הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר, וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת, אֲשֶׁר יָלְדָה לִבְתוּאֵל בֶּן מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם, וְכַדָּהּ עַל שִׁכְמָהּ" (בְּרֵאשִׁית כד, טו). בְּדִיּוּק מַגִּיעָה נַעֲרָה מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ וְצִוָּה אֶת אֱלִיעֶזֶר שֶׁיִּקַּח דַּוְקָא מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ.

וּמִיָּד כְּשֶׁהוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ, הוּא רָץ אֵלֶיהָ. "וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ, וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ" (שָׁם יז), אֱלִיעֶזֶר מְבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה רַק בַּקָּשָׁה אַחַת, שֶׁתִּתֵּן לוֹ לִשְׁתּוֹת 'מְעַט מַיִם' מִמַּה שֶׁהִיא שֶׁאֻבָה בְּכַדָּהּ מֵהַמַּעְיָן 'תְּנִי לִי קְצָת לִשְׁתּוֹת, אֲנִי צָמֵא!', "וַתֹּאמֶר, שְׁתֵה אֲדֹנִי, וַתְּמַהֵר וַתּוֹרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ" (שָׁם יח). וּכְבָר אָנוּ רוֹאִים אֵיךְ הִיא עוֹנָה לוֹ: 'שְׁתֵה אֲדֹנִי', מְדַבֶּרֶת אִתּוֹ בַּעֲדִינוּת, בְּנַחַת, בְּכָבוֹד.

וְיוֹתֵר מִזֶּה, 'וַתְּמַהֵר', תִּתְבּוֹנְנוּ וְתִרְאוּ פַּעֲמַיִם כָּתוּב בַּפָּרָשָׁה זוֹ 'וַתְּמַהֵר' (פְּסוּקִים יח, כ), הַכֹּל עָשְׂתָה בְּזְרִיזוּת, 'וַתּוֹרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ' (שָׁם יח), הִיא מִיָּד הִשְׁקְתָה אוֹתוֹ בְּלִי לִשְׁאֹל חֲקִירוֹת, מִיָּד נָתְנָה לוֹ. וּמַדּוּעַ הַתּוֹרָה מַדְגִּישָׁה שֶׁעָשְׂתָה זֹאת בְּמְהִירוּת? מִפְּנֵי שֶׁמִּצְווֹת עוֹשִׂים רַק בְּזְרִיזוּת וּבְמְהִירוּת. 'זְרִיזִים מַקְדִּימִין לַמִּצְווֹת'.

הַחִלּוּק בֵּין 'זְרִיזוּת' לְ'פְּזִיזוּת'

וְצָרִיךְ לְהָבִין נְקֻדָּה דַּקָּה. יֵשׁ 'מְהִירוּת' וּ'זְרִיזוּת', וְיֵשׁ 'פְּזִיזוּת'. וְהַחִלּוּק בֵּינֵיהֶם רָחוֹק כִּרְחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב. 'זְרִיזוּת' הַכַּוָּנָה הִיא, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהָאָדָם מֵבִין בְּכְלֵי הַדַּעַת שֶׁלּוֹ שֶׁכָּךְ וְכָךְ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת, וּלְאַחַר שֶׁקִּבֵּל הַחְלָטָה מְשֻׂכְלֶלֶת וּבְרוּרָה מַה מֻּטָּל עָלָיו לְבַצֵּעַ - הוּא מִיָּד מוֹצִיא הַמַּחֲשָׁבָה לְפֹעַל בְּמְהִירוּת. זוֹ זְרִיזוּת, וְזֶה דָּבָר טוֹב מְאֹד. אֲבָל 'פְּזִיזוּת' זֶה כַּאֲשֶׁר עֶצֶם הַהַחְלָטָה לֹא הָיְתָה מְחֻשֶּׁבֶת, וְלֹא עִינּוּ בָהּ כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ, הַכֹּל הָיָה 'כִּלְאַחַר יָד', זוֹ פְּזִיזוּת, וְזֶה דָּבָר לֹא טוֹב.

וּכְבָר לִמְּדוּ אוֹתָנוּ הַקְּדָמוֹנִים - רַבִּי שְׁלֹמֹה אִבְּן גְּבִירוֹל ז"ל (מוּבָא בְּסֵפֶר מִבְחַר הַפְּנִינִים די"ח ע"א) וְרַבִּי מֹשֶׁה אִבְּן עֶזְרָא ז"ל (בְּסֵפֶר הָעִיּוּנִים עַמּוּד קפא) וְעוֹד - "פְּרִי הַפְּזִיזוּת - חֲרָטָה". מִי שֶׁזּוֹרֵעַ פְּזִיזוּת סוֹפוֹ שֶׁהוּא יִקְצֹר חֲרָטָה. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִהְיוֹת 'פְּזִיז'.

הַמְּלָכְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לִשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּזְרִיזוּת

הַתּוֹרָה צִוְּתָה לִהְיוֹת זָרִיז, לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּמְהִירוּת וְלֹא לְהִשְׁתַּהוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאִם אָדָם מִתְעַכֵּב וְאוֹמֵר, 'עוֹד מְעַט אֶעֱשֶׂה', 'עוֹד מְעַט, יֵשׁ עוֹד זְמַן', זֶה לֹא טוֹב, כִּי "הָרַבֵּה קְטֵגוֹרִין יַעֲמְדוּ מִכָּאן וְעַד גֵּיחוֹן",

כְּךָ לְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פר' עו סי' ב), עַל מַה שֶׁמָּצִינוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה נוֹדַע לוֹ שֶׁאֲדֹנָיָה בְּנוֹ רוֹצֶה לָקַחַת אֶת הַמְּלוּכָה מִשְּׁלֹמֹה, מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמַע אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הוּא קָרָא לָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱמָנִים אֵלָיו, נָתָן הַנָּבִיא, בְּנָיָהוּ, וְעוֹד, כְּמוֹ שֶׁמְּסֻפָּר הַכֹּל בְּסֵפֶר מְלָכִים א' (רפ"א), וְאָמַר לָהֶם, 'קְחוּ אֶת בְּנִי שְׁלֹמֹה, וְהַרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל הַפִּרְדָּה שֶׁלִּי', וַהֲגַם שֶׁבְּדָרָךְ כְּלָל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפִרְדָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ, לְפִי שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בִּכְלֵי מֶלֶךְ, עַתָּה הַרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל הַפִּרְדָּה לְאוֹת וּלְמוֹפֵת כִּי הוּא יִמְלֹךְ אַחֲרַי, וּמַהֲרוּ וּקְחוּ אוֹתוֹ אֶל הַגִּיחוֹן, הוּא הַמַּעְיָן שֶׁנִּמְצָא לְיַד יְרוּשָׁלַיִם, וְתִמְשְׁחוּ אוֹתוֹ שָׁם לִמְלוּכָה.

וְשׁוֹאֲלִים רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (שָׁם), מַאי כּוּלֵי הַאי, עַל מָה וְלָמָּה הַמְּהִירוּת הַזּוֹ, שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ מַזְהִיר אוֹתָם שֶׁהַכֹּל יֵעָשֶׂה בִּמְהִירוּת?! וְכִי כָּךְ מוֹשְׁחִים אֶת 'יוֹרֵשׁ הָעֶצֶר' לְמֶלֶךְ? הֲרֵי לֹא הוֹדִיעוּ וְלֹא פִּרְסְמוּ אֶת דְּבַר הַהַמְלָכָה, לֹא הִזְמִינוּ אוֹרְחִים, לֹא דָּאֲגוּ לְתִזְמֹרֶת וּלְצַלָּמִים... אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁכָּךְ מוֹשְׁחִים לְמֶלֶךְ, בְּחִפָּזוֹן שֶׁכָּזֶה? לָמָּה לֹא לְחַכּוֹת כַּמָּה יָמִים, לְפַרְסֵם אֶת זֶה שֶׁיָּבוֹאוּ כָּל הַנִּכְבָּדִים וְהַחֲשׁוּבִים, וְכָךְ יַמְלִיכוּ אֶת שְׁלֹמֹה?! וּמֵשִׁיב הַמִּדְרָשׁ "כִּי הַרְבֵּה קָטֵגוֹרִין יַעַמְדוּ מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן", הַרְבֵּה מְקַטְרְגִים. אָמְנָם נָכוֹן שֶׁמַּעְיַן 'גִּיחוֹן' קָרוֹב וְסָמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם, אֲבָל מִי יוֹדֵעַ אֵלּוּ עִכּוּבִים יְכוֹלִים פִּתְאוֹם לִהְיוֹת בַּדֶּרֶךְ. הַרְבֵּה מַפְרִיעִים יֵשׁ, וְאִם לֹא נְזָדֵרֵז וְנַעֲשֶׂה אֶת זֶה עַכְשָׁיו, אִי אֶפְשָׁר לָדַעַת מַה יִּהְיֶה בְּעוֹד רֶגַע. וְלָכֵן בָּא הַחִפָּזוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה וְלָכֵן צִוָּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה 'עַכְשָׁיו וּבָרֶגַע זֶה תִּקְחוּ אֶת שְׁלֹמֹה לַגִּיחוֹן וְתַמְלִיכוּ אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ!'.

וּצְרִיכִים לְדַיֵּק אֶת לְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ, "הַרְבֵּה קָטֵגוֹרִין יַעַמְדוּ מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן", לֹא כָּתוּב כָּאן 'שֶׁמָּא' יִהְיוּ קָטֵגוֹרִים שֶׁיַּעַמְדוּ בַּדֶּרֶךְ, אֵיזֶה מַפְרִיעִים יַעַמְדוּ מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן, אֶלָּא "הַרְבֵּה קָטֵגוֹרִין יַעַמְדוּ", הַרְבֵּה מַפְרִיעִים יִהְיוּ, בְּוַדַּאי הַגְּמוּר שֶׁכָּךְ יִהְיֶה. מִפְּנֵי שֶׁכָּךְ הִיא דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר, שֶׁמֵּשִׂים הַרְבֵּה הַפְרָעוֹת וְהַרְבֵּה מִכְשׁוֹלִים בְּדַרְכּוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְאִם הוּא יְנַצֵּחַ אֶחָד מֵהֶם, מִיָּד הוּא מֵבִיא מִכְשׁוֹל שֵׁנִי, וְאִם הוּא יַעֲבֹר אֶת הַמִּכְשׁוֹל הַשֵּׁנִי - הַיֵּצֶר כְּבָר מַזְמִין לוֹ אֶת הַשְּׁלִישִׁי, וְכֵן הָלְאָה.

'הֲוִי רָץ לַמִּצְוָה'

מִשּׁוּם כָּךְ - כָּתַב רַבֵּינוּ הָרַמְחַ"ל זַצַ"ל בְּסֵפֶר 'מִסִּלַּת יְשָׁרִים' (פֶּרֶק ז) - עַל הָאָדָם לִהְיוֹת זָרִיז בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה. צֵא וּרְאֵה שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא שַׁיָּךְ לְתוֹרָה וּמִצְוֹות, הַתּוֹרָה מַזְהִירָה שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ בְּזָרִיזוּת. הַתָּנָא אוֹמֵר בְּמַסֶּכֶת אָבוֹת (פ"ד מ"ב) "הֲוֵי רָץ לַמִּצְוָה". וְעָמְדוּ עַל זֶה הַמְּפָרְשִׁים, וְכִי לָמָּה צָרִיךְ לָרוּץ לַמִּצְוָה? לָמָּה לֹא טוֹב לָלֶכֶת? מַה רַע שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה לְאַט? וְהִסְבִּירוּ הַמְּפָרְשִׁים, כִּי הַיֵּצֶר מְחַבֵּל תַּחְבּוּלוֹת כָּל הַזְּמַן, וְאִם לֹא תָּרוּץ לַמִּצְוָה, אַתָּה עָלוּל לְגַלּוֹת שֶׁהִפְסַדְתָּ אוֹתָהּ. לָכֵן צָרִיךְ זְרִיזוּת. גַּם בִּתְפִלַּת 'אֱלֹהַי נְצֹר' אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים "וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי". עַל מָה וְלָמָּה הָרְדִיפָה הַזּוֹ? כִּי זֶה הַכֹּל שֶׁבְּיָדֵינוּ, אִם לֹא תָּרוּץ לַמִּצְוָה, סוֹף דָּבָר שֶׁהַמִּצְוָה תִּשָּׁמֵט מִתַּחַת יָדֶיךָ. לִפְעָמִים אָדָם חוֹשֵׁב, 'מָה דָּחוּף? בְּעוֹד רֶגַע אוֹ שְׁנַיִם אֵלֵךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּצְוָה'. וְלֹא הִיא. פְּעָמִים הַרְבֵּה שֶׁבָּאוֹת הַפְּרָעוֹת וּמְנִיעוֹת בְּכָל מִינֵי דְּרָכִים וְאוֹפָנִים שֶׁיְּכוֹלִים לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה.

וְזֶה מוּסַר הַשֵּׂכֶל לְקִיּוּם הַמִּצְוֹות, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּזָרִיזוּת, וְלֹא יֹאמַר 'יֵשׁ עוֹד זְמַן', 'יֵשׁ מְנָיָן יוֹתֵר מְאֻחָר' וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. "הַרְבֵּה מְקַטְרְגִים מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן", וְאֵלּוּ דְּבָרִים בְּדוּקִים אֲשֶׁר אָדָם רוֹאֶה אוֹתָם לָעַיִן יוֹם יוֹם. וְלָכֵן כְּשֶׁהַהַחְלָטָה מִתְבָּרֶרֶת שֶׁצָּרִיךְ וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ, צָרִיךְ לְהִזְדָּרֵז בַּעֲשִׂיָּתָהּ. וְזֶה מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים כָּאן בַּפָּרָשָׁה אֵצֶל רִבְקָה, בִּמְהִירוּת, "וַתְּמַהֵר וַתּוֹרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתְּשַׁקֵּהוּ".

מִדַּת הַחֶסֶד הָיְתָה טְבוּעָה בְּרִבְקָה

וְהַמִּתְבּוֹנֵן יִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ כָּאן דָּבָר זָר, מַגִּיעַ אָדָם לֹא מָכָר, וּמְבַקֵּשׁ מִנַּעֲרָה שֶׁהוּא לֹא מַכִּיר אוֹתָהּ

כְּלָל, לִשְׁתּוֹת מַיִם. וְכִי מָה אַתָּה רוֹצֶה מִמֶּנָּה? הִנֵּה הַמַּעְיָן לְפָנֶיךָ, תִּשְׁאַב וְתִשְׁתֶּה כִּרְצוֹנְךָ כַּמָּה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה. אֲבָל רִבְקָה, שֶׁכְּלָהּ 'חֶסֶד', כַּאֲשֶׁר מִישֶׁהוּ מְבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה לִשְׁתּוֹת - מִיָּד הִיא מְזְדָּרֶזֶת לַעֲזֹר לוֹ, לַעֲשׂוֹת אִתּוֹ 'חֶסֶד'. וְלֹא רַק שֶׁנָּתְנָה לוֹ לִשְׁתּוֹת, אֶלָּא אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה, "וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ, וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב, עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתּוֹת" (בְּרֵאשִׁית כד, יט), רִבְקָה אוֹמֶרֶת לוֹ - מִבְּלִי שֶׁנִּתְבַּקְּשָׁה כְּלָל בַּדָּבָר הַזֶּה - אֶשְׁאַב מִן הַמַּעְיָן עוֹד מַיִם, וְאַשְׁקֶה גַּם אֶת הַגְּמַלִּים שֶׁלְּךָ, וְלֹא קְצָת, אֶלָּא 'עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתּוֹת', עַד שֶׁכָּל גְּמָל וְגָמָל כְּבָר יִשְׂבַּע מֵהַשְׁתִּיָּה... 'לֹא יָכוֹל לִשְׁתּוֹת יוֹתֵר'. וְכַמָּה 'גְּמָל' שׁוֹתָה? הוּא לֹא שׁוֹתָה 'שִׁעוּר רְבִיעִית'... בִּשְׁבִיל לְהַשְׁקוֹת גְּמָל צָרִיךְ לָתֵת לוֹ עֲשָׂרוֹת לִיטְרִים! כְּמַעַט מַעְיָן שָׁלֵם... וְלֹא מִדָּבָר כָּאן עַל 'גְּמָל' אֶחָד, שֶׁגַּם זֶה הַרְבֵּה מְאֹד, אֶלָּא מִדָּבָר עַל עֲשָׂרָה גְּמַלִּים. וְכִי הִיא מְחֻיֶּבֶת לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם? הֲרֵי מַעְיָן לִפְנֵיהֶם שֶׁיִּשְׁתּוּ מִמֶּנּוּ... אֲבָל זֶה הַ'חֶסֶד' שֶׁיֵּשׁ בָּהּ.

וְכָךְ הִיא עוֹשָׂה, מִיָּד, "וַתְּמַהֵר", שׁוּב פַּעַם 'וַתְּמַהֵר', בְּזְרִיזוּת וּבְמְהִירוּת, "וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת, וַתָּרָץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב, וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו" (שָׁם כ). 'וַתָּרָץ אֶל הַבְּאֵר' פַּעַם נוֹסֶפֶת שֶׁכָּתוּב כָּאן שֶׁהִיא רָצָה, אֶת הַכֹּל הִיא עוֹשָׂה בְּמְהִירוּת לְלֹא שְׁהִיּוֹת. כָּךְ הִשְׁקְתָה אֶת כָּל הַגְּמַלִּים. מִי יוֹדֵעַ כַּמָּה זְמַן זֶה לָקַח עַד שֶׁהַגְּמַלִּים הָאֵלֶּה יִשְׁתּוּ, אִי אֶפְשָׁר לָדַעַת, אֲבָל בְּוַדַּאי זְמַן מֻרְבֶּה. אָמְנָם הִיא רָצָה וְשָׁאֲבָה בְּזְרִיזוּת כְּדֵי לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגְּמַלִּים, אֲבָל הָיוּ אֵלּוּ עֲשָׂרָה גְּמַלִּים... זֶה לֹא דָּבָר שֶׁל 'מַה בְּכָךְ'.

וְכָל הַטִּרְחָה הַמֻּרְבֶּה הַזּוֹ עָשְׂתָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַזָּר הַזֶּה, הִיא הֲלֹא אֵינָהּ מַכִּירָה אוֹתוֹ, וְאוּלַי הוּא בִּכְלָל שׁוֹדֵד דְּרָכִים... וְיוֹתֵר מִזֶּה, הוּא גַּם כְּלָל לֹא בִּקֵּשׁ מִמֶּנָּה בַּדָּבָר הַזֶּה, אֶלָּא בִּקֵּשׁ רַק עַל עַצְמוֹ שֶׁתַּשְׁקֶה אוֹתוֹ, וְהִיא מֵעַצְמָהּ מִהֲרָה לְהַשְׁקוֹת גַּם אֶת גְּמַלָּיו, וְכָל זֶה מֵרֹב טוּב לִבָּהּ וְאַהֲבַת הַחֶסֶד הַטְּבוּעָה בָּהּ.

אֱלִיעֶזֶר עוֹמֵד מִן הַצַּד בְּלִי לְסַיֵּעַ...

וּבְמֶשֶׁךְ כָּל הַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהִיא טוֹרַחַת עֲבוּרוֹ, מַה עוֹשֶׂה אֱלִיעֶזֶר? מַה עוֹשֶׂה עִם כָּל אֲנָשִׁים אֲשֶׁר לוֹ? "וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ, מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ ה' דַּרְכּוֹ אִם לֹא" (שָׁם כא), 'מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת', מְפָרֵשׁ הַתַּרְגּוּם, 'מִסְתַּכֵּל שְׁתִיק לְמִידַע'. עוֹמֵד וּמְחַכֶּה לִרְאוֹת אוֹתָהּ מַשְׁקָה אֶת הַגְּמַלִּים. הוּא עוֹמֵד וּמִתְבּוֹנֵן, וְהִיא עוֹבֶדֶת וְטוֹרַחַת מְאֹד...

מִישֶׁהִי אַחֶרֶת מַה הָיְתָה אוֹמֶרֶת? - 'בְּמִחִילָה, אֱלִיעֶזֶר, גַּם אַתָּה צָרִיךְ לַעֲזֹר, אֲנִי חַיֶּבֶת מַשֶּׁהוּ לַגְּמַלִּים שֶׁלְּךָ? אֲנִי עוֹזֶרֶת וּמִתְאַמֶּצֶת, וְאַתָּה עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל?! אֲנִי צְרִיכָה לְהַשְׁקוֹת אֶת גְּמַלֶּיךָ לְבַד? אַתָּה עִם עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים שֶׁלְּךָ כָּאן. וְכִי אֲנִי מְחֻיֶּבֶת לְךָ?! קָנִיתָ אוֹתִי שִׁפְחָה?! קוּם תַּעֲזֹר, אַתָּה וַאֲנָשֶׁיךָ!'. וְכָךְ כָּל אָדָם רָגִיל הָיָה רוֹתֵחַ מִזַּעַם, 'מָה אַתָּה עוֹמֵד מִסְתַּכֵּל עָלַי? קוּם תַּעֲזֹר מַשֶּׁהוּ! אֲנִי לֹא מוּדָּר הֲנָאָה מִמְּךָ!'. אֲבָל אֵצֶל מִי שֶׁמִּדַּת הַחֶסֶד טְבוּעָה וּמְשֻׁרֶשֶׁת אֶצְלוֹ, הַכֹּל נִרְאֶה אַחֶרֶת. רִבְקָה לֹא אוֹמֶרֶת דָּבָר. הִיא מַמְשִׁיכָה וּמְזְדָּרֶזֶת לְהַשְׁקוֹת אֶת כֻּלָּם.

וְהִנֵּה יֵשׁ כַּמָּה שִׁיטוֹת בְּחַזַ"ל בַּת כַּמָּה הָיְתָה רִבְקָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. יֵשׁ אוֹמְרִים בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים, אֲבָל עַל כָּל פָּנִים הַשִּׁיטָה הֵכִי מְאֻחֶרֶת בְּגִילָהּ הִיא שֶׁהָיְתָה רִבְקָה בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁהֵבִיאוּ תּוֹסְפוֹת בְּמַסֶּכֶת יְבָמוֹת (סא: ד"ה וְכֵן הוּא אוֹמֵר). נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ נַעֲרָה בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שֶׁצְּרִיכָה לְהַשְׁקוֹת עֲשָׂרָה גְּמַלִּים, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם שׁוֹתֶה כַּמּוּת עֲצוּמָה שֶׁל מַיִם. וּבְמָה הִיא מְחֻיֶּבֶת? וְכִי הִיא מְקֻבֶּלֶת שָׂכָר עֲבוּר זֶה? לֹא מְחֻיֶּבֶת. לֹא מַכִּירָה. וְאַף עַל פִּי כֵן הִיא עוֹשָׂה. וּמָה הוּא עוֹשֶׂה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה? עוֹזֵר לָהּ לְפָחוֹת? - לֹא. הוּא עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל וְלֹא עוֹשֶׂה כְּלוּם. הִיא צְרִיכָה לַעֲמֹל קָשֶׁה לִבַדָּהּ, בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּלְבַד, וְאַתָּה עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל יַחַד עִם כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁלְּךָ וְלֹא עוֹשִׂים דָּבָר?! וְכִי זֶה 'נְרוֹת חֲנֻכָּה' שֶׁאֵין לְךָ רְשׁוּת אֶלָּא לִרְאוֹתָן בִּלְבַד?! תַּעֲזֹר מַשֶּׁהוּ! אֲבָל

הוּא עוֹמֵד וּמַחֲרִישׁ, מְחַכֶּה לִרְאוֹת, וְהִיא מִצַּדָּהּ דְּבוּקָה בַּעֲשִׂיַּת הַחֶסֶד. יֵשׁ לְךָ 'חֶסֶד' גָּדוֹל מִזֶּה?!

לְהַגְדִּיל אֶת ה'בְּחִינָה' - וְרִבְקָה עָמְדָה בַּמִּבְחָן

אֶפְלוּ אִם אָדָם יְקַבֵּל עַל כָּךְ כֶּסֶף מָלֵא... יֹאמַר לְךָ: 'אֲנִי אֶחְפֹּשׂ עֲבוּדָה יוֹתֵר יָפָה מֵאֲשֶׁר זוֹ'. וְרִבְקָה כָּל כָּךְ טוֹרַחַת עֲבוּרוֹ, וְהִיא לֹא מַכִּירָה אוֹתוֹ, הִיא גַּם לֹא יוֹדַעַת שֶׁאַחַר כָּךְ יִתֵּן לָהּ 'נֶזֶם זָהָב, בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ, וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ, עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם' (שָׁם כב), הִיא לֹא יָדְעָה, הִיא לֹא עָשְׂתָה אֶת זֶה בַּעֲבוּר זֶה. ה'חֶסֶד' בָּא בְּקִרְבָּהּ. הֲרֵי הָ'אִישׁ צָמֵא', הַגְּמַלִּים צְמֵאִים, בָּאוּ מֵרָחוֹק, אָמְרָה רִבְקָה: אֲנִי אֶעֱשֶׂה לוֹ אֶת זֶה. בְּלִי לְבַקֵּשׁ, הַכֹּל בְּמְהִירוּת. וּבְזְרִיזוּת. יַלְדָּה קְטַנָּה. וְאַף אֶחָד לֹא נוֹקֵף אֶצְבַּע לַעֲזֹר לָהּ, כְּדֵי לְהַגְדִּיל אֶת הַנִּסָּיוֹן, לְהַגְדִּיל אֶת ה'בְּחִינָה' - וְהִיא עָמְדָה יָפָה בַּדָּבָר הַזֶּה. זֶה רִבְקָה אִמֵּנוּ ע"ה, זֶה 'בֵּית אַבְרָהָם'. מִדּוֹת אֲחֵרוֹת. מִדּוֹת טוֹבוֹת.

וְאַחֲרֵי שֶׁרוֹאֶה וְנוֹכַח בְּזֹאת אֱלִיעֶזֶר, "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת" (שָׁם כב), כְּבָר נִפְשַׁט הַסָּפֵק שֶׁל אֱלִיעֶזֶר, כָּאן רָאָה אֱלִיעֶזֶר וְהֻבְרַר לוֹ מֵעַל לְכָל סָפֵק כִּי רִבְקָה עָמְדָה הֵיטֵב הֵיטֵב בַּבְּחִינָה. הִיא לֹא רָגְזָה וְלֹא כָּעֲסָה, לֹא קָצְפָה וְלֹא אָמְרָה לוֹ 'אֲנִי לֹא מְחֻיֶּבֶת בִּכְלָל בַּדָּבָר, הִנֵּה הַבְּאֵר לְפָנֶיךָ וְאַתָּה וַאֲנָשֶׁיךָ יְכוֹלִים לִשְׁתּוֹת מִמֶּנָּה וּמָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ מִיַּלְדָּה קְטַנָּה כָּמוֹנִי?!', אֶלָּא הִיא עָשְׂתָה אֶת הַכֹּל בְּאַהֲבָה וְחִבָּה וּבְרִיצָה וּמְהִירוּת וּזְרִיזוּת. וּבָזֶה נִבְחֲרָה לְהִכָּנֵס לְבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לִהְיוֹת כַּלָּתוֹ, כִּי גַּם אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיְתָה מִדַּת הַחֶסֶד טְבוּעָה בּוֹ וּמְשֻׁרֶשֶׁת בְּנַפְשׁוֹ, וְזוֹ הָיְתָה מִדָּתוֹ תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'חֶסֶד לְאַבְרָהָם'. וְלָכֵן, "וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב, בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ, וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ, עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם" (שָׁם).

שׁוֹאֵל אוֹתָהּ אֱלִיעֶזֶר, "וַיֹּאמֶר בַּת מִי אַתְּ? הַגִּידִי נָא לִי, הֲיֵשׁ בֵּית אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין" (שָׁם כג), הֱיוֹת וַאֲנִי רוֹאֶה שֶׁאַתְּ כָּל כָּךְ טוֹבַת לֵב, אוּלַי אֵיפֹה אוּכַל לָבוֹא וּלְהִתְאָרֵחַ בְּבֵיתְכֶם.

וּמָה הִיא מְשִׁיבָה לוֹ? - "וַתֹּאמֶר אֵלָיו, גַּם תֶּבֶן גַּם מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ, גַּם מָקוֹם לָלוּן" (שָׁם כה). עוֹד פַּעַם רוֹאִים אֶת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, לֹא רַק מָקוֹם 'לָנוּ' לָלִין, אֶלָּא גַּם לַגְּמַלִּים. זֶה 'אַהֲבַת חֶסֶד'. הָיָה טָבוּעַ בָּהּ הַטֶּבַע לִרְדֹּף אַחֲרֵי הַחֶסֶד, בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בְּפָרָשַׁת וַיֵּרָא, כָּל מַה שֶּׁרָדַף אַחֲרֵי אוֹתָם יִשְׁמְעֵאלִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּדֵי לְהַכְנִיסָם לְבֵיתוֹ לְקַיֵּם בָּהֶם מִצְוַת הַכְנָסַת אוֹרְחִים.

חוֹבַת הַהוֹדָאָה לַה'

וְכֵיוָן שֶׁאָדָם רוֹאֶה שֶׁה' הִצְלִיחַ אֶת דַּרְכּוֹ וּמִלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ - צָרִיךְ לְהוֹדוֹת עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אֱלִיעֶזֶר, "וַיִּקֹּד וַיִּשְׁתַּחוּ לַה'" (שָׁם כו). "וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם, אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי" (שָׁם כז).

זֶה הַלֶּקַח וְהַמּוּסָר שֶׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהָפִיק אַחַר הַהִתְבּוֹנְנוּת מֵהַפָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ. צְרִיכִים לִרְאוֹת אֵיךְ הָיָה נִרְאֶה בֵּיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד. וּלוּמַר 'מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי' (תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ פכ"ה), לְהִשְׁתַּדֵּל בַּדָּבָר הַזֶּה, לְהַגִּיעַ לִידֵי 'אַהֲבַת חֶסֶד'.

וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד זֶה דָּבָר קַל. רַק צְרִיכִים בִּשְׁבִיל זֶה לֵב דַּעַת וְרָצוֹן. רֵאשִׁית צָרִיךְ הִתְבּוֹנְנוּת. לְהִתְבּוֹנֵן וּלְרְאוֹת אֶת חֲשִׁיבוּת הַחֶסֶד, וְאֶת רֹב טוּבוֹ. וּלְאַחַר מִכֵּן צָרִיךְ לִרְצוֹת אֶת זֶה, וּלְחַפֵּשׂ וְלַחֲבֹל תַּחְבּוּלוֹת הֵיאַךְ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, וּכְשֶׁאָדָם מִתְחַנֵּךְ בַּדָּבָר הַזֶּה וּמִתְרַגֵּל בַּעֲשִׂיַּת חֶסֶד וּבְאַהֲבַת חֶסֶד, בְּקַלִּי קַלּוּת יִמְצָא אֵיךְ לִהְיוֹת גּוֹמֵל חֲסָדִים עִם הַחַיִּים וְעִם הַמֵּתִים.

עוּבְדָא עַל הַסָּבָא מִקֶּלֶם

עַל הַסָּבָא מִקֶּלֶם זַצַ"ל סִפְּרוּ מַעֲשֶׂה (תְּנוּעַת הַמוּסָר ח"ב עַמּוּד מח, הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים עַמּוּד פג), שֶׁפַּעַם אַחַת הָלַךְ עִם אֶחָד מֵחֲבֵרָיו, הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר

שׁוּלְבִּיץ זַצַ"ל שֶׁהוּא הָיָה מִגְּדוֹלֵי הָרַבָּנִים, וְעָבְרוּ בְּדֶרֶךְ הֵלִיכָתָם לְיַד אֵיזוֹ 'חַוָּה'. בַּעֲלַת הַחַוָּה הָיְתָה אִשָּׁה כַּפְרִית יְהוּדִיָּה, וְכֵיוָן שֶׁרָאֲתָה שְׁנֵי רַבָּנִים אֲשֶׁר חֲזוּתָם מְעִידָה עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם רַבָּנִים חֲשׁוּבִים, יָצְאָה אֲלֵיהֶם וְהִזְמִינָה אוֹתָם שֶׁיִּכָּנְסוּ לְבֵיתָהּ לִסְעֹד אֶת לִבָּם. בִּתְחִלָּה הֵם סֵרְבוּ, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהִפְצִירָה בָּהֶם מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁרָאוּ שֶׁבֶּאֱמֶת כַּוָּנָתָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם כִּי מְכַבֶּדֶת הִיא אֶת הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ, נִכְנְסוּ אֶצְלָהּ. הִצִּיעוּ לָהּ תַּשְׁלוּם עֲבוּר הָאֲרוּחָה, אֲבָל הִיא לֹא הִסְכִּימָה וְאָמְרָה, 'חַס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁבָּאָה לְיָדִי מִצְוָה גְּדוֹלָה זוֹ שֶׁל הַכְנָסַת אוֹרְחִים לֹא אֶקַּח מִכֶּם פְּרוּטָה אַחַת!'.

יָשְׁבוּ לֶאֱכֹל, וְהִיא עָמְדָה וְהֶאֱכִילָה אוֹתָם מִכָּל טוּב מַמָּשׁ. תּוֹךְ כְּדֵי הַסְּעוּדָה, הַסָּבָא מִקֶּלֶם הֵחֵל מְדַבֵּר עִמָּהּ. שָׁאַל אוֹתָהּ עַל הַ'לּוּל' שֶׁלָּהּ, כַּמָּה 'אַוְזִים' יֵשׁ בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹאֵל עַל הָ'עֶגְלִים' מַה שְׁלוֹמָם... וְהִיא מַתְחִילָה לְסַפֵּר בְּהַרְחָבָה, כְּדֶרֶךְ הַכַּפְרִיּוֹת, עַל כָּל הָעֶגְלִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהּ בַּ'חַוָּה', עַל הַתַּרְנְגוֹלִים וְעַל הַגְּדָיִים, 'חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא', הִיא מְסַפֶּרֶת, וְהַסָּבָא מִקֶּלֶם שׁוֹאֵל וְחוֹקֵר וְדוֹרֵשׁ.

וְהִנֵּה הָרַב הַשֵּׁנִי שֶׁיָּשַׁב שָׁם, אֵינוֹ מֵבִין מַה יֵּשׁ לְפַטְפֵּט אִתָּהּ כָּל כָּךְ, לֹא חֲבָל עַל הַזְּמַן? - כֵּיוָן שֶׁגָּמַר לֶאֱכֹל חָזַר לְתַלְמוּדוֹ. אֲבָל הַסָּבָא מִקֶּלֶם מַמְשִׁיךְ וּמְדַבֵּר אִתָּהּ 'עַל דָּא וְעַל הָא', וְהִיא גַּם לָקְחָה אוֹתוֹ לִרְאוֹת בְּעֵינָיו אֶת הַ'לּוּל', שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ דּוֹמָה רְאִיָּה לִשְׁמִיעָה... 'הִנֵּה כָּאן הָעֶגֶל הֶחָדָשׁ שֶׁעַכְשָׁיו נוֹלַד, שֶׁסִּפַּרְתִּי לְךָ עָלָיו מִקֹּדֶם', וְעוֹד וְעוֹד. לְאַחַר זְמַן מָה, כְּשֶׁגָּמְרָה לְהַרְאוֹת לוֹ אֶת כָּל עִסְקֵי הַ'חַוָּה', בֵּרְכוּ וְהָלְכוּ, וְנִפְרְדוּ מִמֶּנָּה כְּשֶׁהִיא שְׂמֵחָה וְטוֹבַת לֵב.

כַּאֲשֶׁר הִמְשִׁיכוּ בַּדֶּרֶךְ, אָמַר הַסָּבָא מִקֶּלֶם לַחֲבֵרוֹ, 'דַּע לְךָ, אַתָּה נִכְשַׁלְתָּ בְּלָאו דְּלֹא תִגְזֹל!'. הוּא תָּמַהּ, אָמַר לוֹ, 'אֵיךְ אַתָּה מְדַבֵּר? אֲנִי גָּזַלְתִּי?! וְכִי מָה גָּזַלְתִּי?!', אָמַר לוֹ הַסָּבָא מִקֶּלֶם, 'אַתָּה בָּאתָ לְבֵיתָהּ שֶׁל הַכַּפְרִיָּה הַזּוֹ, וְיָשַׁבְתָּ וְאָכַלְתָּ, וְלֹא שִׁלַּמְתָּ דָּבָר עֲבוּר הָאֲכִילָה!', אָמַר לוֹ, 'מַה פֵּרוּשׁ לֹא שִׁלַּמְתִּי? הֲרֵי הִצַּעְתִּי לָהּ מֵהַהִתְחָלָה שֶׁאֲשַׁלֵּם לָהּ, וְהִיא לֹא רָצְתָה!', אָמַר לוֹ הַסָּבָא מִקֶּלֶם, 'וְעִם כָּל זֶה, יָכֹלְתָּ לִגְמֹל עִמָּהּ חֶסֶד, שֶׁהוּא יִהְיֶה בִּמְקוֹם הַתַּשְׁלוּם. אֲנִי יָשַׁבְתִּי עִמָּהּ וְדִבַּרְתִּי וּפִטְפַּטְתִּי אִתָּהּ עַל הָאַוָּזִים וְעַל הַתַּרְנְגוֹלוֹת בְּכָל מִכֹּל כֹּל, וְאַתָּה לֹא יָכוֹל לְשַׁעֵר אֶת גֹּדֶל הַנַּחַת שֶׁעָשִׂיתִי לָהּ. שִׂבַּחְתִּי אֶת מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהּ, אָמַרְתִּי לָהּ שֶׁהַתַּרְנְגוֹל שֶׁלָּהּ הוּא 'חַד בְּדָרָא' מַמָּשׁ... וְהָיִיתָ צָרִיךְ לִרְאוֹת אֵיזֶה נַחַת הָיָה לָהּ, שֶׁ"הָרַב אָמַר כָּךְ עַל הַתַּרְנְגוֹלִים שֶׁלָּהּ". וְאִלּוּ אַתָּה מֶה עָשִׂיתָ? יָשַׁבְתָּ וְאָכַלְתָּ, וְהָיִיתָ צָרִיךְ לָדַעַת כֵּיצַד לְשַׁלֵּם... בְּחֶסֶד'.

לִגְמֹל חֶסֶד בְּמָה שֶׁאַתָּה יָכוֹל

וְזֶה בֶּאֱמֶת קוֹרֶה הַרְבֵּה, שֶׁמַּזְמִינִים אָדָם לִסְעוּדָה וְהוּא יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל, וְאַחֲרֵי זֶה אוֹמֵר 'תּוֹדָה רַבָּה, הָיָה טָעִים מְאֹד וְנָבוֹא אֶצְלְךָ עוֹד פַּעַם', זוֹ הַכָּרַת טוֹבָה? תִּגְמֹל חֶסֶד בְּמָה שֶׁאַתָּה יָכוֹל לִגְמֹל. בְּ'מִלָּה טוֹבָה' וּבְ'חִיּוּךְ' עַל הַשְּׂפָתַיִם'. בְּקַלֵּי קַלּוּת אֶפְשָׁר לִגְמֹל חֶסֶד. וְזֶה דָּבָר שֶׁהַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁלָּנוּ מְלַמְּדוֹת אוֹתָנוּ, כֵּיצַד עָלֵינוּ לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְכֹּשׁ בְּנַפְשֵׁנוּ אֶת הַמִּדָּה הַזּוֹ שֶׁל 'אַהֲבַת הַחֶסֶד'.

וְצָרִיךְ לָדַעַת, חֶסֶד זֶה לֹא רַק עִם הַחַיִּים, אֶלָּא גַּם עִם הַמֵּתִים. הָיָה גָּאוֹן בְּדוֹרוֹ, קָרְאוּ לוֹ רַבִּי חַיִּים סוֹפֵר זַצַ"ל, הוּא הָיָה אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁל רַבֵּינוּ הַגָּדוֹל הַחָתָם סוֹפֵר זַצַ"ל, הָיָה מַמָּשׁ קְדוֹשׁ אֱלֹקִים, בִּרְמַ"ח אֵיבָרִים וְשַׁסְ"ה גִּידִים, וְיֵשׁ עָלָיו הַרְבֵּה סִפּוּרִים וְעוּבְדוֹת עַל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ וְעַל הַצִּדְקוּת שֶׁלּוֹ. מָסַר נַפְשׁוֹ עַל קְדֻשַּׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ.

בְּדוֹרוֹ הִתְחִילָה הַפְּרָצָה שֶׁל הַהַשְׂכָּלָה, וְהוּא הָיָה קַנַּאי וּמָסַר נַפְשׁ לִכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. עָמַד וְלָחַם לְלֹא חַת וְלֹא וּתֵּר עַל קוֹצוֹ שֶׁל יו"ד בִּשְׁמִירַת הַיַּהֲדוּת בְּאוֹתָן קְהִלּוֹת שֶׁהָיָה רַב בָּהֶם, הוּא הָיָה רַבָּהּ שֶׁל הָעִיר 'פֶּעסְט' שֶׁהִיא הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה בְּחוּ"ל.

מְסַפְּרִים עָלָיו שֶׁפַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ הוּא יָצָא וְעָבַר בְּעִירוֹ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְרָאָה אֵיזֶה 'עוֹרֵךְ דִּין' יְהוּדִי פּוֹקֵר וּפוֹרֵק עֹל, הוֹלֵךְ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר עִם סִיגָרִיָּה, מְעַשֵּׁן סִיגָרִיָּה בְּשַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, קָבָל עַם וְעֵדָה. גַּם שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת רַבָּהּ שֶׁל הָעִיר כְּנֶגְדּוֹ, הוּא לֹא מִתְפַּעֵל וְלֹא אִכְפַּת לוֹ. וְהָיָה בַּדָּבָר הַזֶּה פִּרְצָה גְּדוֹלָה, שֶׁיְּהוּדִי כָּךְ הוֹלֵךְ וּמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה זֹאת רַבִּי חַיִּים סוֹפֵר זַצַ"ל, דָּמוֹ רָתַח בְּקִרְבּוֹ, אֵיךְ זֶה שֶׁיֵּעָשֶׂה חִלּוּל ה' שָׁכָזֶה בְּמְקוֹמֵנוּ?! הוּא לֹא יָכֹל לִרְאוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁבְּעִירוֹ יֵשׁ 'עוֹרֵךְ דִּין' - 'עוֹקֵר דִּין', שֶׁמְּחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפַרְהֶסְיָא, רַחֲמָנָא לִצְלָן. נִגַּשׁ אֵלָיו בַּחֲמָתוֹ, וְסָטַר לוֹ עַל לֶחְיוֹ סְטִירוֹת הֲגוּנוֹת, 'אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה', שְׁתֵּי סְטִירוֹת מְצַלְצְלוֹת... 'אַחַת, אַחַת וְאַחַת'...

אוֹתוֹ 'עוֹרֵךְ דִּין' נִפְגַּע עַד מְאֹד, וְחָרָה לוֹ מְאֹד שֶׁכָּךְ זִלְזְלוּ בִּכְבוֹדוֹ, וְהָרַב הִכָּה אוֹתוֹ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר לְעֵינֵי כֻּלָּם. אָמַר לוֹ לִר' חַיִּים: 'עַל הַכֹּל יָבוֹא בְּחֶשְׁבּוֹן'. הָלַךְ תָּבַע אוֹתוֹ בְּ'בֵּית מִשְׁפָּט' בְּעַרְכָּאוֹת אֵצֶל הַגּוֹיִים שָׁם, אָמַר לָהֶם: 'אֲנִי עָבַרְתִּי לִפְנֵי תְּמִי בְּרְחוֹב, וּבָא הָרַב שֶׁל הָעִיר וְנָתַן לִי שְׁתֵּי סְטִירוֹת לִפְנֵי הַקָּהָל'. הַשּׁוֹפֵט שָׁמַע, הִתְפַּלֵּא, קָרָא לְרַבָּהּ שֶׁל הָעִיר, שָׁאַל אוֹתוֹ: 'פְּלוֹנִי תּוֹבֵעַ אוֹתְךָ שֶׁסָּטַרְתָּ עַל לֶחְיוֹ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר לְלֹא סִבָּה, הַאֻמְנָם אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר?!'.

אָמַר לוֹ ר' חַיִּים סוֹפֵר זַצַ"ל: 'אֱמֶת, אֲנִי לֹא מַכְחִישׁ, אֲנִי מוֹדֶה. נָתַתִּי לוֹ סְטִירָה!', שָׁאַל הַשּׁוֹפֵט, 'וְלָמָּה הִכִּיתָ אוֹתוֹ, וְכִי נָאֶה לְךָ לְהַכּוֹת סְתָם כָּךְ אָדָם בָּרְחוֹב?!', הֵשִׁיב לוֹ ר' חַיִּים סוֹפֵר זַצַ"ל: 'לֹא. זֶה לֹא הָיָה סְתָם. הַסִּבָּה שֶׁנָּתַתִּי לוֹ אֶת הַסְּטִירָה הִיא בִּגְלַל שֶׁהוּא הֶעֱלִיב אֶת אַבָּא שֶׁלִּי, וְלֹא יָכֹלְתִּי לְהִתְאַפֵּק, לָכֵן נָתַתִּי לוֹ סְטִירָה!'.

נִזְעַק הָ'עוֹרֵךְ דִּין' הַזֶּה כְּנֶגֶד טַעֲנָתוֹ שֶׁל הָרַב, אָמַר לַשּׁוֹפֵט, 'שֶׁקֶר! אֲנִי בִּכְלָל לֹא מַכִּיר אֶת אַבָּא שֶׁלּוֹ! אֵינִי יוֹדֵעַ מִי זֶה אַבָּא שֶׁלּוֹ!'.

עָנָה לוֹ רַבָּהּ שֶׁל הָעִיר: 'עַל זֶה נָתַתִּי אֶת הַסְּטִירָה... זֶה מַה שֶּׁפָּגַעְתָּ בְּאַבָּא שֶׁלִּי! אֵיךְ אַתָּה לֹא מַכִּיר אֶת אַבָּא שֶׁלִּי?! אַבָּא שֶׁלִּי - אַבָּא שֶׁלְּךָ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ. זוֹ הַפְּגִיעָה! יֵשׁ לָנוּ אָב גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, בִּזְכוּתוֹ אַתָּה חַי בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, הוּא נוֹתֵן לְךָ נְשִׁימָה וְאַתָּה הוֹלֵךְ בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ וּמְחַלֵּל אֶת כְּבוֹדוֹ בְּפַרְהֶסְיָא? עַל זֶה גּוּפָא הִכֵּיתִי אוֹתְךָ, שֶׁלֹּא הִכַּרְתָּ אֶת אַבָּא שֶׁלִּי, וְאֶת אַבָּא שֶׁלְּךָ!'.

בְּאוֹתוֹ הָרֶגַע עַצְמוֹ שֶׁהוּא מְחַיֶּה אוֹתְךָ, וּבַיָּדַיִם הַלָּלוּ שֶׁהוּא מַעֲמִיד לְךָ אַתָּה הוֹלֵךְ וּמְעַשֵּׁן וּמְחַלֵּל אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת רְצוֹנוֹ? "סוֹבֵל עֶלְבּוֹן מַה שֶּׁלֹּא יְכִילֵהוּ הָרַעְיוֹן" כְּמוֹ שֶׁכּוֹתֵב הָרַמַ"ק - רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדּוֹבִּירוֹ זַצַ"ל - בְּסִפְרוֹ תּוֹמֶר דְּבוֹרָה (פ"א). ה' מְחַיֶּה אֶת הָאָדָם בְּכָל רֶגַע, מְחַיֶּה אֶת הָאֵיבָרִים שֶׁלּוֹ, וְהוּא הוֹלֵךְ בְּאוֹתָם רְגָעִים עַצְמָם וְעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹפֵט: 'אַתָּה צוֹדֵק!'. וְהוּא יָצָא זַכַּאי... הוּא נָהַג 'בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה' שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הֶפְקֵרוּת בַּקְּהִלָּה.

וּבְהַקְדָּמַת חִבּוּרוֹ הַגָּדוֹל עַל הַמִּשְׁנָיוֹת שֶׁנִּקְרָא "קוֹל סוֹפֵר" כּוֹתֵב רַבִּי חַיִּים, שֶׁכָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהָיָה קָם בָּאַשְׁמֹרֶת, הָיָה לוֹמֵד פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת בְּעִמָּק הָעִיּוּן לְעִלּוּי נִשְׁמַת כָּל מֵתֵי יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ הַרְבֵּה כָּאֵלּוּ שֶׁלּוֹמְדִים מִשְׁנָיוֹת לְעִלּוּי נִשְׁמַת הָאָב אוֹ הָאֵם, אֲבָל הוּא הָיָה לוֹמֵד פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת לְעִלּוּי נִשְׁמַת מֵתֵי יִשְׂרָאֵל, מִכָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם. וְגַם הָיָה אוֹמֵר 'קַדִּישׁ דְּרַבָּנָן' (קַדִּישׁ "עַל יִשְׂרָאֵל") לְעִלּוּי נִשְׁמָתָם. וְהוּא אוֹמֵר שָׁם, שֶׁרָאָה שֶׁזָּכָה בַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁמִּכְיָן שֶׁעָשָׂה חֶסֶד עִם הַנִּפְטָרִים, גַּם הֵם עָזְרוּ לוֹ שֶׁזָּכָה לְחַבֵּר חִדּוּשִׁים יְקָרִים וְנִפְלָאִים אֲשֶׁר לֹא הָיָה בְּכֹחוֹ לְחַדֵּשׁ לְבַדּוֹ. הֵם עָמְדוּ בִּשְׁבִילוֹ גַּם כֵּן וְסִיְּעוּ בַּעֲדוֹ.

זֶה גַּם כֵּן חֶסֶד, לֹא רַק חֶסֶד עִם הַחַיִּים. מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַחֶסֶד, מִי שֶׁ'בּוֹעֵר לוֹ בַּדָּם' הַחֶסֶד, מְחַפֵּשׂ דְּרָכִים לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם כָּל מִי שֶׁאֶפְשָׁר, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, עִם הַחַיִּים אוֹ עִם הַמֵּתִים. וְהַדֶּרֶךְ

לְהַגִּיעַ לָזֶה, לִהְיוֹת "אוֹהֵב חֶסֶד", הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְלִרְאוֹת כֵּיצַד אֲבוֹתֵינוּ הָיוּ דְּבוּקִים בְּמִדַּת הַחֶסֶד בְּכָל כֹּחָם וּבְכָל נַפְשָׁם עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן.

מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ

וּשְׂכַר הָעוֹשֶׂה חֶסֶד גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, וְהוּא הוּא מַה שֶּׁיַּעֲמֹד לָנוּ לְהִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. בִּגְמָרָא מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (צח:), "שְׁאֵלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ", הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהָיוּ צוֹפִים בְּרוּחַ קָדְשָׁם מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, יָדְעוּ מַה עָתִיד לִהְיוֹת בִּתְקוּפַת 'חֶבְלֵי מָשִׁיחַ', וְהֵם רָאוּ בְּעֵינֵי שִׂכְלָם אֶת גֹּדֶל הַדְּחַק הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִין לְמִינֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ בַּדּוֹר הַהוּא הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן. עַל כֵּן שָׁאֲלוּ אֶת רַבָּם, רַבִּי אֶלְעָזָר, 'לַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ, מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ? אֵיךְ וּבְמָה יוּכַל לְהִנָּצֵל מֵהַצָּרוֹת שֶׁיִּהְיוּ בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה?! עַל מָה יָשִׂים אֶת הַדָּגֶשׁ, בַּמֶּה לְהִתְחַזֵּק?!'.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה (שָׁם) כִּי גְּדוֹלֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד, עֻלָּא וְרַבָּה, הָיוּ אוֹמְרִים 'יֵיתֵי וְלָא אֶחְמִינֵיהּ'. הָאֱמוֹרָאִים הַלָּלוּ אָמְרוּ, 'אָמְנָם וַדַּאי שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹצִים שֶׁכְּבָר יָבוֹא מָלֵךְ הַמָּשִׁיחַ, אֲבָל קָשֶׁה לָנוּ עַד מְאֹד לִהְיוֹת בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה'. וְכָל זֶה בִּגְלַל גֹּדֶל הַדְּחַק וְהַצַּעַר הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁיִּהְיוּ בְּ'חֶבְלֵי מָשִׁיחַ'. וּכְפִי שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים בֶּאֱמֶת בְּעֵינֵינוּ, כֵּיצַד הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא דּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, מִתְיַסֵּר בְּיִסּוּרִין קָשִׁים וּמָרִים, וְעוֹמֵד לִמְבְחָן בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים עַד לִמְאֹד.

הַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי יְרוּחָם מִמִּיר זַצַ"ל אָמַר שֶׁגֹּדֶל הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּזְמַנֵּנוּ, דּוֹר 'עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא', אֲפִלּוּ בְּדוֹרוֹ שֶׁל נֹחַ לֹא הָיָה. לַמְרוֹת שֶׁדּוֹרוֹ שֶׁל נֹחַ מְפֹרָסָם בְּרִשְׁעוּתָם, עַד שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה עֲלֵיהֶם "כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ" (בְּרֵאשִׁית ו, יב), עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁהִשְׁפִּיעוּ גַּם עַל הַבְּהֵמָה וְהַחַיָּה וְגַם עַל הָאָרֶץ עַצְמָהּ שֶׁיִּשְׁחִיתוּ טִבְעָם, כְּמוֹ שֶׁהִסְבִּיר בְּטוּב טַעַם בְּסֵפֶר בֵּית הַלֵּוִי (פָּרָשַׁת נֹחַ), עִם כָּל זֶה הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ וְהַקְּשָׁיִים שֶׁלּוֹ - קָשִׁים יוֹתֵר.

וּבֶאֱמֶת יָדוּעַ בְּשֵׁם הַגְּרָ"א זַצַ"ל - הֵבִיא אֶת זֶה רַבֵּינוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זַצַ"ל (שֵׁם עוֹלָם ח"ב שַׁעַר הַהִתְחַזְּקוּת פֶּרֶק יב) - שֶׁהִסְבִּיר אֶת הַלָּשׁוֹן 'חֶבְלֵי' מָשִׁיחַ, חֶבְלֵי מִלְּשׁוֹן 'חֶבְלֵי לֵדָה'.

וְכֵן מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (קיח. ד"ה חֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ). וְהֵינוּ, כְּשֵׁם שֶׁהָאִשָּׁה הָרָגִיל שֶׁבְּמֶשֶׁךְ תְּקוּפַת הֵרְיוֹנָהּ כּוֹאֶבֶת מִדֵּי פַּעַם, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁבָּאָה עֵת הַלֵּדָה יֵשׁ לָהּ אֶת 'צִירֵי הַלֵּדָה', וּכְכָל שֶׁמִּתְקָרֶבֶת הַלֵּדָה הַכְּאֵבִים מִתְחַזְּקִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד הַשָּׁעָה שֶׁיּוֹצֵא הַוָּלָד לָאֲוִיר הָעוֹלָם, כָּךְ זֶה גַּם בְּעִנְיְנֵי הַגְּאֻלָּה. אָמְנָם תָּמִיד הָיוּ לְכָלַל יִשְׂרָאֵל בְּמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת צָרוֹת צְרוּרוֹת, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמִּתְקָרֵב הָעֵת שֶׁבֶּן דָּוִד צָרִיךְ לָבוֹא - הַצָּרוֹת מִתְגַּבְּרוֹת בְּכָפֶל כְּפָלַיִם.

בְּסֵפֶר אֶבֶן שְׁלֵמָה (פֶּרֶק יא) הֵבִיא דִּבְרֵי רַבֵּינוּ הַגְּרָ"א זַצַ"ל, בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: הַגְּאֻלָּה מְכֻנָּה בְּשֵׁם בֹּקֶר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה כא, יב) אָתָה בֹקֶר וְגַם לַיְלָה, וְכֵן מְכֻנָּה בְּשֵׁם לֵדָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה סו, ח) כִּי חָלָה גַּם יָלְדָה צִיּוֹן. וּכְמוֹ שֶׁקֹּדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְהָאִיר הַיּוֹם הוּא מַחְשִׁיךְ בְּיוֹתֵר, וְזֶה בֶּאֱמֶת דָּבָר יָדוּעַ מְאֹד וְכָל אֶחָד יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת זֶה בְּעֵינָיו בְּכָל לַיְלָה, שֶׁקֹּדֶם הַזְּרִיחָה, קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם - הַחֹשֶׁךְ מִתְחַזֵּק בְּיוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹד לֹא זָרְחָה, וְהַכּוֹכָבִים כְּבָר אָסְפוּ נָגְהָם, וְלָכֵן שׁוֹרֵר אָז חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה וַעֲלָטָה מְרֻבָּה, עַד שֶׁבּוֹקַעַת קֶרֶן אוֹר הַחַמָּה. וְכֵן הֶהָרָה כְּשֶׁמִּתְקָרֵב הַלֵּדָה כּוֹאֶבֶת יוֹתֵר מִכָּל יְמֵי הֵרְיוֹנָהּ כְּשֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר, כֵּן קֹדֶם הַגְּאֻלָּה יִכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת.

גֹּדֶל הַצָּרוֹת שֶׁכְּלַל יִשְׂרָאֵל עָבַר בַּגָּלוּת

כְּבָר עָבְרוּ כְּאַלְפַּיִם שָׁנָה מִיּוֹם חָרְבַּן בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, וְכָל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ הָיוּ מְלֵאוֹת צָרוֹת וְיִסּוּרִין וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. מִי שֶׁמְּעַיֵּן בְּקוֹרוֹת הַיָּמִים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, מִזְדַּעֲזֵעַ לְמַרְאֶה כָּל הַצָּרוֹת שֶׁהָיוּ.

כָּל כָּךְ הֲרִיגוֹת וּשְׁמָדוֹת הָיוּ. בְּכָל מָקוֹם, וּבְכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל. אִם בְּאַרְצוֹת סְפָרַד, בְּאַרְצוֹת הַמַּגְרֵב בְּצִפּוֹן אַפְרִיקָה, בְּאַרְצוֹת תֵּימָן וּבְאַרְצוֹת אַשְׁכְּנַז. כָּל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל - עָמְדוּ בְּנִסְיוֹנוֹת וּבִשְׁמָדוֹת שֶׁאֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר, וְהִקִּיזוּ דָּם אֵין קֵץ עַל קִדֻּשַׁת הַשֵּׁם. בַּסְּפָרִים 'עֵמֶק הַבָּכָא' וְ'שֵׁבֶט יְהוּדָה' שֶׁכָּתְבוּ גְּדוֹלֵי הַקַּדְמוֹנִים, מִתְאָרוֹת הַצָּרוֹת וְהַפְּרָעוֹת שֶׁהָיוּ בִּזְמַנָּם, וְלֹא יֵאָמֵן אֲשֶׁר אֵרַע עִמָּנוּ מֵאָז הֱיוֹתֵנוּ שֵׂה פְּזוּרָה, וּמֵאָז גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ.

בְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא יִגְבַּר יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת כֻּלָּהּ וְאַחֲרֵי כָּל זֶה - אוֹמֵר הַגְּרָ"א - זֶה עֲדַיִן פָּחוֹת מִמַּה שֶׁיִּהְיֶה בְּעֶרֶב הַגְּאֻלָּה. קֹדֶם שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה תִּכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל מָשָׁךְ הַגָּלוּת שֶׁעָבְרָה עָלֵינוּ. עַד כְּדֵי כָּךְ.

הַגָּאוֹן רַבִּי שָׁלוֹם שְׁבַדְרוֹן זַצַ"ל אָמַר שֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת רַבֵּינוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זַצַ"ל, מַהוּ בֶּאֱמֶת טַעַם הַדָּבָר שֶׁבְּדוֹרֵנוּ הִתְרַבּוּ כָּל כָּךְ הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִין, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹשֵׂא עַל כְּתֵפָיו צָרוֹת וּבְעָיוֹת לְאֵין מִסְפָּר. אָמְנָם כְּלַל יִשְׂרָאֵל סָבַל בְּכָל הַזְּמַנִּים וּבְכָל הַדּוֹרוֹת. אֲבָל תָּמִיד הָיוּ בֵּין הַצָּרוֹת וּבֵין הַיִּסּוּרִין, תְּקוּפוֹת שֶׁל 'רְגִיעָה'.

וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בִּזְמַן שֶׁיָּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצוֹת סְפָרַד, וּבְיוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב בִּשְׁנַת רנ"ב, הָיְתָה הַגְּזֵרָה הַנּוֹרָאָה שֶׁל גֵּרוּשׁ סְפָרַד, אוֹ כְּפִי שֶׁקּוֹרֵא לַשָּׁנָה זוֹ הָאַבְרְבַנְאֵל (בְּפֵרוּשׁוֹ לְהוֹשֵׁעַ פ"ה), שְׁנַת 'מִזֶּרֶ"ה יִשְׂרָאֵל יְקֻבָּצְנוּ' עַל שֵׁם הַפָּסוּק בִּירְמְיָהוּ (לא, ט), **'מִזֶּרֶה' בְּגִימַטְרִיָּא רנ"ב**. אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִכָּל יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה, יוֹם הַמּוּכָן לְפֻרְעָנוּת, וְגָלוּ גָּלוּת שֶׁל צַעַר וְשֶׁל הֲרִיגוֹת. וְהָיוּ בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה צָרוֹת צְרוּרוֹת, הָרְבֵּה יְהוּדִים נִשְׂרְפוּ וְעָלוּ עַל הַמּוֹקֵד עַל קִדֻּשַׁת ה', וְגוֹלִים רַבִּים מֵתוּ בַּדֶּרֶךְ מֵרָעָב וְצָמָא וּשְׁאָר חֳלָאִים.

אֲבָל בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים שֶׁאַחַר כָּךְ הָיָה תְּקוּפָה טוֹבָה, לַמְרוֹת הַגְּזֵרָה הַגְּדוֹלָה הַזּוֹ, הָיוּ אֲרָצוֹת שֶׁפָּתְחוּ אֶת שַׁעֲרֵיהֶן בִּפְנֵי גּוֹלֵי סְפָרַד כְּאַרְצוֹת 'אִיטַלְיָה' וְ'טוּרְקִיָּה', וְהַגּוֹלִים הִתְקַבְּלוּ שָׁם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, הֵן מִצַּד הַשִּׁלְטוֹנוֹת וְהֵן מִצַּד הַיְּהוּדִים שֶׁהָיוּ שָׁם, וְהָיוּ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים שֶׁל רְגִיעָה וּפְרִיחָה מְחֻדָּשֶׁת, בָּנוּ מֵחָדָשׁ בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת, יְשִׁיבוֹת, וְהִתְחִיל הַיִּשּׁוּב זוֹרֵחַ. וְעָמְדוּ גְּדוֹלֵי עוֹלָם עַנְקֵי הַדּוֹרוֹת כְּמוֹ מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף זַצַ"ל וְרַבֵּינוּ הָאֲרִ"י זַצַ"ל וְעוֹד וָעוֹד זִיע"א.

בַּתְּקוּפָה הַהִיא, בַּדּוֹר שֶׁאַחֲרֵי הַגֵּרוּשׁ, הָיָה יְמֵי הַזֹּהַר שֶׁל 'צְפַת', הָיָה בָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת רַבָּנִים, מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף ע"ה, רַבֵּינוּ הָאֲרִ"י ז"ל, מַהֲרַ"ם אַלְשֵׁיךְ, הָרַדְבַּ"ז, רַבִּי חַיִּים וִיטָאל, כָּל גְּדוֹלֵי עוֹלָם. הַגְּמָרָא (סַנְהֶדְרִין צח.) אוֹמֶרֶת, "אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁצָּרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו כְּנָהָר - חֲכֵה לוֹ". כִּי בְּכָל הַדּוֹרוֹת הֶגֶם שֶׁהָיוּ צָרוֹת, מִכָּל מָקוֹם הָיוּ זְמַנֵּי רְגִיעָה, וּמְלַמֵּד אוֹתָנוּ רַבִּי יוֹחָנָן, אִם רוֹאִים דּוֹר שֶׁהַצָּרוֹת לֹא מַפְסִיקוֹת בּוֹ לָרֶגַע, וּכְמוֹ נָהָר הַזּוֹרֵם מַיִם תָּמִיד לְלֹא הֲפוּגָה, כָּךְ הַצָּרוֹת אֵינָם פּוֹסְקוֹת בּוֹ לָרֶגַע, וְצָרָה רוֹדֶפֶת צָרָה - חַכֵּה וְצַפֵּה לוֹ. תֵּדַע לְךָ שֶׁזֶּהוּ דּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. בָּא מָלְךָ הַמָּשִׁיחַ.

צָרוֹת בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת

בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן הַצָּרוֹת בָּאוֹת וּמוֹשְׁכוֹת בּוֹ כְּנָהָר בְּלִי הֶפְסֵק, וְאֵין לְךָ יוֹם שֶׁאֵין קְלָלָתוֹ מְרֻבָּה מֵחֲבֵרוֹ. וְאָנוּ רוֹאִים אֶת הַ'צָּרוֹת' הַלָּלוּ בְּעֵינֵינוּ, הֵן צָרוֹת בְּרוּחָנִיּוּת, רוֹאִים בְּחוּשׁ כֵּיצַד עוֹקְרִים אֶת יְסוֹדוֹת הַדָּת בְּכָל מִינֵי אוֹפָנִים, מַה שֶּׁקָּמִים עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ, וּשְׁאָר נִסְיוֹנוֹת הָרוּחָנִיִּים שֶׁל הַדּוֹר, וְחִלּוּלֵי הַשַּׁבָּת בְּרֵישׁ גַּלֵּי, וְצָרִיךְ לִמְחוֹת בְּרֵישׁ גַּלֵּי, כֵּיצַד יִתָּכֵן שֶׁעוֹקְרִים אֶת הַשַּׁבָּת שֶׁהִיא הַבְּרִית בֵּינֵינוּ לְבֵין ה' יִתְבָּרַךְ?! צָרִיךְ שֶׁיִּכְאַב לָנוּ עַל זֶה.

אִם אָדָם הָיָה רוֹאֶה כֵּיצַד עוֹמְדִים וּמַכִּים אֶת אָבִיו, וְכִי הָיָה אוֹמֵר, 'מַה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת?!', וַדַּאי שֶׁלֹּא. הָיָה דָּמוֹ רוֹתֵחַ בְּקִרְבּוֹ, כֵּיצַד זֶה שֶׁמַּכִּים אֶת אָבִיו. (עֵין מִסְלַת יְשָׁרִים פֶּרֶק י"ט). וְכָל חִלּוּל שַׁבָּת

הֲמוֹנִי זוֹ בְּעִיטָה וְהַכָּאָה נוֹרָאָה כְּלַפֵּי אָבִינוּ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת הַמַּתָּנָה הַטּוֹבָה וּשְׁמָהּ שַׁבָּת (שַׁבָּת י:), וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים 'וּבִמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים', שֶׁהֲרֵי לָכֵן 'גּוֹי שֶׁשָּׁבַת חַיָּב מִיתָה' (סַנְהֶדְרִין נח:), מִשּׁוּם שֶׁשַּׁבָּת הִיא מַתָּנָה שֶׁה' נָתַן לָנוּ וְרַק לָנוּ, עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

אִם כֵּן אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהִסְתַּפֵּק וְלוֹמַר, 'מַה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת?!', הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן בְּמַעֲלָה הוּא שֶׁצָּרִיךְ לִבְכּוֹת וּלְהִתְחַנֵּן עַל זֶה. צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אִכְפַּת לוֹ לָאָדָם עַל חִלּוּל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה יָכוֹל כָּל אֶחָד לַעֲמֹד בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ עַל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ.

וְצָרוֹת רוּחָנִיּוֹת כָּאֵלּוּ, מִימִין וּמִשְּׂמֹאל, הֵן עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ וְהֵן עַל הַפְּרָט. וְגַם הַצָּרוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת, חוֹלָאִים קָשִׁים וּמְשֻׁנִּים הַנְּפוֹצִים בְּקִרְבֵּנוּ (ה"י), כַּיָּדוּעַ וְכַמִּפֹרָשׁ.

וְזֶהוּ דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ תַּלְמוּד, צָרִיךְ הֶסְבֵּר וַהֲבָנָה, הֲגַם שֶׁבֶּאֱמֶת זֶהוּ דּוֹר אַחֲרוֹן עָלָיו אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהַצָּרוֹת יִהְיוּ רַבּוֹת וּמוֹשְׁכוֹת בּוֹ כְּנָהָר, אֲבָל מָה בֶּאֱמֶת טַעַם הַדָּבָר, מָה הַסִּבָּה בְּעָטְיָהּ מִתְרַבִּים כָּל כָּךְ הַצָּרוֹת בְּדוֹרֵנוּ? וְהִסְבִּיר רַבֵּנוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זַצַ"ל הַטַּעַם בָּזֶה עַל פִּי מָשָׁל. הָיָה סוֹחֵר אֶחָד, שֶׁכִּדְרָךְ הַסּוֹחֲרִים הָיְתָה דַּרְכּוֹ לִקְנוֹת מִ'סַּפָּק' מֶרְכָּזִי אֶת הַסְּחוֹרָה, וְלִמְכֹּר הָלְאָה לַחֲנֻיּוֹת בְּמְחִיר גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כַּאֲשֶׁר אֶת הַהֶפְרֵשׁ הוּא מַרְוִיחַ. וּכְמִנְהַג הַסּוֹחֲרִים, כַּאֲשֶׁר הָיָה קוֹנֶה וּמַזְמִין סְחוֹרָה מֵאֵת הַ'סַּפָּק' הַמֶּרְכָּזִי, הַסּוֹחֵר הָרִאשִׁי, לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם לוֹ אֶת כָּל שְׁוִיהּ שֶׁל הַסְּחוֹרָה מִיָּד, כִּי עֲדַיִן לֹא הָיָה לוֹ דֵּי כֶּסֶף לְשַׁלֵּם עֲבוּרָהּ, אֶלָּא חֵלֶק מִן הַתַּשְׁלוּם הָיָה מְשֻׁלָּם מִיָּד, וְאֶת הַחֵלֶק הַנּוֹתָר לוֹקֵחַ בְּ'הַקָּפָה' וְהָיָה מְשֻׁלָּם לְאַחַר הַמְּכִירָה שֶׁלּוֹ הָלְאָה לַחֲנֻיּוֹת, בַּהַזְמָנָה בַּפַּעַם הַבָּאָה. כָּךְ הָיָה נוֹהֵג בַּעֲסָקָיו בְּמֶשֶׁךְ הַרְבֵּה שָׁנִים. הָיָה לוֹקֵחַ מֵאֵת הַסּוֹחֵר הָרִאשִׁי סְחוֹרָה, מְשֻׁלָּם לוֹ חֵלֶק מֵהַתַּשְׁלוּם מִיָּד, וְחֵלֶק הַנּוֹתָר הָיָה נוֹטֵל בְּ'אַשְׁרַאי' עַד לַמְּכִירָה שֶׁל הַסְּחוֹרָה וְהַזְמָנָה נוֹסֶפֶת.

פַּעַם אַחַת כַּאֲשֶׁר בָּא לְהַזְמִין סְחוֹרָה חֲדָשָׁה אֵצֶל הַסַּפָּק הָרִאשִׁי, אוֹמֵר לוֹ הַסַּפָּק, 'הַפַּעַם אֲנִי רוֹצֶה אֶת כָּל הַכֶּסֶף מִיָּד, בִּמְזֻמָּן'. הִתְפַּלֵּא הַסּוֹחֵר, 'לָמָּה? מַה קָּרָה? הֲרֵי כְּבָר הִרְבֵּה שָׁנִים שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים עֲסָקִים בְּיַחַד, מֵעוֹלָם לֹא רִמִּיתִי אוֹתְךָ אוֹ לֹא שִׁלַּמְתִּי לְךָ לְבַסּוֹף, אַף פַּעַם 'צֵ'קִים' שֶׁלִּי לֹא חָזְרוּ, הַכֹּל הוֹלֵךְ עַל דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. אִם כֵּן מַה יּוֹם מְיוּמָּנִים שֶׁאַתָּה רוֹצֶה אֶת הַכֹּל בְּמִזֻּמָּן מֵרֹאשׁ?'.

הֵשִׁיב לוֹ הַ'סַּפָּק', 'אֱמֶת, אַתָּה אָכֵן אִישׁ יָשָׁר וְנֶאֱמָן, וְכָל הַמִּסְחָר שֶׁלְּךָ הוּא בְּיֹשֶׁר וּבַהֲגִינוּת. וְלֹא מִפְּנֵי חֶשְׁשׁ כָּזֶה אוֹ אַחֵר אֲנִי רוֹצֶה אֶת כָּל הַכֶּסֶף בַּיָּד וּמִיָּד. אֶלָּא, שֶׁבְּהִיוֹת וּבְדַעְתִּי לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי סוֹגֵר אֶת הָעֵסֶק שֶׁלִּי, וְלָכֵן אֲנִי גּוֹבֶה מִכָּל בַּעֲלֵי הַחוֹב שֶׁלִּי אֶת כָּל כַּסְפִּי, וְכֵן מִכָּל הַסּוֹחֲרִים שֶׁקּוֹנִים מִמֶּנִּי עַתָּה אֲנִי דּוֹרֵשׁ אֶת הַתַּשְׁלוּם כֻּלּוֹ מֵרֹאשׁ!'.

זֶה הַמָּשָׁל. וְהַנִּמְשָׁל - אָמַר הֶחָפֵץ חַיִּים זַצַ"ל - הוּא הָעִנְיָן שֶׁל רִבּוּי הַצָּרוֹת בְּ'עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא'. כְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת חָטָא. הֲרֵי יֵשׁ לָנוּ עוֹד 'מַשְׁכַּנְתָּא' מֵחֵטְא הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ בַּגְּמָרָא (סַנְהֶדְרִין קב.) עַל הַפָּסוּק 'וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם חַטָּאתָם' (שְׁמוֹת לב, לד), "שֶׁאֵין לְךָ פְּרָעָנוּת וּפְרָעָנוּת שֶׁבָּאָה לָעוֹלָם וְאֵין בָּהּ מֵחֵטְא הָעֵגֶל". וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, כָּל דּוֹר וָדוֹר עִם חֲטָאָיו וַעֲוֹנוֹתָיו. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רֹב חֲטָאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָמַר, 'אִם אָגְבֶּה אֶת כָּל הַחוֹב עַתָּה, חָלִילָה לֹא יִשָּׁאֵר שָׂרִיד וּפָלִיט. אֶלָּא מַאי? - אָגְבֶּה חֵלֶק מִן הַחוֹב עַתָּה, וְחֵלֶק מִן הַחוֹב אָגְבֶּה בַּדּוֹר הַבָּא'. וְכָךְ הָיָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁהֶעֱבִירוּ דּוֹר דּוֹר, וְכָל דּוֹר מוֹתִיר וּמַשְׁאִיר חֵלֶק מִן הַחוֹב לַדּוֹר הַבָּא.

בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פּוֹרֵעַ אֶת כָּל הַחוֹבוֹת שֶׁנּוֹתְרוּ

כָּל זֶה הָיָה עַד הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ. הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ הוּא הַדּוֹר הַ'חוֹתֵם', הוּא הַדּוֹר הַמְסַיֵּם, 'מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ'

קָרֵב וּבָא. אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁאִיר אֶת הַחוֹב לַדּוֹר הַבָּא - כִּי זֶהוּ הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, וְלָכֵן עָלֵינוּ הַחוֹבָה לִפְרֹעַ אֶת כָּל הַחוֹבוֹת שֶׁנּוֹתְרוּ לָנוּ מִכָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם. זֶה הַסִּבָּה וְהַטַּעַם שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁהַצָּרוֹת רַבּוֹת וּמוֹשְׁכוֹת בּוֹ כְּנָהָר - צַפֵּה לוֹ. אִם אַתָּה רוֹאֶה דּוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צָרוֹת יוֹתֵר מִן הָרָגִיל, יוֹתֵר מִכָּל הַדּוֹרוֹת, אוֹת הוּא שֶׁזֶּהוּ הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, בּוֹ פּוֹרְעִים אֶת כָּל הַחוֹב לִפְנֵי בִּיאַת הַגּוֹאֵל.

וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וּבְצִפִּיָּה לְבִיאַת הַגּוֹאֵל, בִּפְרָט בְּיָמִים אֵלּוּ. 'כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם', פֵּרוּשׁ, בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע מֵחֲלְקֵי הַיּוֹם אָנוּ מְקַוִּים וּמְצַפִּים לִישׁוּעַת ה', כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע, אַף עַל פִּי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַּ עִם כָּל זֶה אֲחַכֶּה לוֹ.

הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכוֹת מְלָכִים (פֶּרֶק י"א הֲלָכָה א') כָּתַב, שֶׁהָאֱמוּנָה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ כּוֹלֶלֶת שְׁנֵי חֲלָקִים. הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן הוּא לְהַאֲמִין שֶׁמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ עָתִיד לְהַגִּיעַ וְלִגְאֹל אוֹתָנוּ מִכָּל צָרוֹתֵינוּ, זֶה דָּבָר אֶחָד. וְהַדָּבָר הַשֵּׁנִי, לִהְיוֹת מְצַפֶּה וּמְחַכֶּה לְבִיאָתוֹ. וְהָרַמְבַּ"ם אוֹמֵר שָׁם דָּבָר נוֹרָא, שֶׁמִּי שֶׁלֹּא מְקַיֵּם אֶת שְׁנֵי הַחֲלָקִים הַלָּלוּ, דְּהַיְנוּ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּאֲמִין בְּבִיאַת הַגּוֹאֵל, אֲבָל אֵינוֹ מְחַכֶּה מְצַפֶּה וּמְיַחֵל לָהּ, הֲרֵי הוּא כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם. רַחֲמָנָא לִצְלַן.

לָכֵן לֹא דַּי שֶׁאָדָם אוֹמֵר אֲנִי מַאֲמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁלַח אֶת מָלְךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁיָּבוֹא וְיִגְאַל אוֹתָנוּ מִצָּרוֹתֵינוּ וִיקַבֵּץ אֶת נִדָּחֵנוּ וְיִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיַחְזְרוּ שִׁמְטִין וְיוֹבְלוֹת, אֶלָּא הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, וְחֵלֶק מֵחִזּוּק הָאֱמוּנָה הוּא לִהְיוֹת מְצַפֶּה וּמְיַחֵל לְבוֹאוֹ תָּמִיד.

'זוּטֵי דְּאִית בְּכוּ מְחַיֶּה מֵתִים'

אֶת כָּל מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים הַיּוֹם, כָּל זֶה צָפוּ וְרָאוּ תַּלְמִידָיו שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁהֲרֵי הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים הָיוּ רוֹאִים בְּרוּחַ קָדְשָׁם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, וַהֲרֵי כְּבָר אָמְרוּ (עֲבוֹדָה זָרָה י:) 'זוּטֵי דְּאִית בְּכוּ מְחַיֶּה מֵתִים', הַקָּטָן שֶׁבַּחֲכָמִים שֶׁל אוֹתָהּ הַתְּקוּפָה, בִּזְמַנּוֹ שֶׁל רַבִּי וַאֲנָטוֹנִינוּס, יָכוֹל הָיָה לְהַחֲיוֹת מֵתִים, אֵלּוּ הָיוּ הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים, וְעַל כֵּן בְּהַשָּׂגוֹתֵיהֶם הָיוּ יְכוֹלִים לִרְאוֹת אַף אֶת הַנַּעֲשֶׂה בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (חַגִּיגָה יב. וּבְרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה יב סִימָן ו), שֶׁהָ'אוֹר' שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, הָיָה אֶפְשָׁר לִצְפּוֹת בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ. הָיָה אֶפְשָׁר לִרְאוֹת וְלָדַעַת אֶת הַכֹּל, דֶּרֶךְ הָ'אוֹר'. וְהָיוּ מִסְתַּכְּלִים וְרוֹאִים בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְחָשַׁשׁ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שֶׁמָּא יִפֹּל הָאוֹצָר הַגָּדוֹל הַזֶּה, הָ'אוֹר' הַזֶּה, בִּידֵי אֱנָשִׁים רְשָׁעִים וְשֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּדָּבָר הַזֶּה לְהַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ - וְלָכֵן עָמַד וּגְנָזוֹ לַצַּדִּיקִים. וְעַל דָּבָר זֶה שָׂמַח הָ'אוֹר', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְאוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח" (מִשְׁלֵי יג, ט).

וְהִנֵּה 'גָּנַז', אֵין פֵּרוּשׁוֹ שֶׁבִּטֵּל לְגַמְרֵי אֶת הָ'אוֹר' הַזֶּה, וּבִטֵּל כֹּחַ עָצוּם וְנִשְׂגָּב זֶה שֶׁנִּתַּן לִצְפּוֹת מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, אֶלָּא 'גָּנַז' פֵּרוּשׁוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִסְתִּיר אוֹתוֹ. וּכְבָר יָדוּעַ וּמְפֹרָסָם בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַצַ"ל (הוּבָא בְּסֵפֶר בַּעַל שֵׁם טוֹב עַל הַתּוֹרָה פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית אוֹת טז וְשָׁם נִסְמָן), הֵיכָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גָּנַז אֶת הָאוֹר הַזֶּה? - בַּתּוֹרָה. מִי שֶׁמִּתְאַמֵּץ לִהְיוֹת 'דְּרוּפְתְּקָא דְּאוֹרַיְתָא' - מְצִיאוּת שֶׁל תּוֹרָה, עַד שֶׁהוֹפֵךְ לִהְיוֹת סֵפֶר תּוֹרָה חַי, הוּא הוּא שֶׁיָּכוֹל לִזְכּוֹת לָאוֹר הַגָּדוֹל הַזֶּה וְלִרְאוֹת מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ. וְגַם בְּדוֹרֵנוּ הָיוּ אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁכָּל הַמְּצִיאוּת שֶׁלָּהֶם הָיְתָה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְיָכְלוּ לִרְאוֹת בָּאוֹר הַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים אֶת כָּל הַנַּעֲשֶׂה מֵעַל וּמִתַּחַת הַשָּׁמַיִם.

בְּסֵפֶר קֹבֶץ אִגְרוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל הַחֲזוֹן אִישׁ זַצַ"ל (בָּעַמּוּד הָרִאשׁוֹן), הִדְפִּיסוּ מַה שֶּׁמָּצְאוּ אֵצֶל הַחֲזוֹן אִישׁ לְאַחַר פְּטִירָתוֹ, מֵעֵין 'יוֹמַן סְתָרִים' שֶׁלּוֹ, בּוֹ הוּא כָּתַב דְּבָרִים נִפְלָאִים עַל נְשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ בָּאוֹת אֵצְלוֹ לְתִקּוּן. 'בְּיוֹם זֶה וְזֶה בָּאָה

אֶצְלִי נְשָׁמָה שֶׁל פְּלוֹנִי לְבַקֵּשׁ שֶׁאַמְתִּיק בַּעֲבוּרָהּ אֶת הַדִּין, וְאָמַרְתִּי לָהּ שֶׁתֵּלֵךְ לְשָׁלוֹם'. כִּי לֹא רָצָה הַחֶזְוֹן אִישׁ לַעֲסֹק בְּכַוָּנוֹת וְנִסְתָּרוֹת. [כָּךְ הַמַּשְׁמָעוּת שֶׁל הַדְּבָרִים שָׁם]. הַנְּשָׁמָה לֹא רָצְתָה לָלֶכֶת בְּלֹא כְּלוּם, וּבִקְּשָׁה שֶׁיִּתְפַּלֵּל עֲבוּרָהּ, וְהַחֶזְוֹן אִישׁ כָּתַב שָׁם, 'הִתְפַּלַּלְתִּי בִּשְׁבִילָהּ עַד שֶׁרָאִיתִי שֶׁנָּחָה דַּעְתָּהּ וְהָלְכָה'. מֵהֵיכָן הִגִּיעַ כֹּחַ זֶה שֶׁל הַחֶזְוֹן אִישׁ? מִכֹּחַ הַתּוֹרָה. הַצַּדִּיקִים שֶׁמְּמִתִּים עַצְמָם עַל הַתּוֹרָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא מַסְתִּיר מֵהֶם דָּבָר וּמְגַלֶּה לָהֶם אֶת כָּל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָמוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהֵן בָּעוֹלָם הַבָּא.

רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פָּרָשַׁת תְּרוּמָה דף קס"א עַמּוּד ב) שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא 'אִסְתַּכַּל בְּאוֹרַיְתָא וּבָרָא עָלְמָא', כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ כְּלוּלָה בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כָּךְ גַּם חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, מִסְתַּכְּלִים וְצוֹפִים מִקְצֵה הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. גַּם בְּדוֹרֵינוּ שָׁלָנוּ עוֹד יֵשׁ אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת 'סִפְרֵי תּוֹרָה' חַיִּים, וְזוֹכִים לָאוֹר הַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים.

מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ

וְכֵיוָן שֶׁתַּלְמִידֵי רַבִּי אֶלְעָזָר הָיוּ רוֹאִים וְצוֹפִים בְּרוּחַ קָדְשָׁם אֵת אֵלּוּ הַצָּרוֹת הַבָּאוֹת וּמוֹשְׁכוֹת כְּנָהָר שֶׁיִּהְיוּ בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁבּוֹ אֵין יוֹם שֶׁאֵין קְלָלָתוֹ מְרֻבָּה מֵחֲבֵרוֹ, שָׁאֲלוּ אֶת רַבָּם רַבִּי אֶלְעָזָר הַגָּדוֹל, מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ, אֵיךְ יוּכַל הָאָדָם לְהָקֵל מֵעָלָיו אֶת עֹל הַיִּסּוּרִין וְהַצָּרוֹת, וּבַמֶּה יֹאחַז כְּדֵי שֶׁיִּנָּצֵל?! הֵשִׁיב לָהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵין יְשׁוּעָה וְהַצָּלָה אֶלָּא רַק בְּדָבָר אֶחָד. "יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים". כָּאן הוּא גִּלָּה לָנוּ אֶת הַסּוֹד וְאֶת הַיְסוֹד. הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְהִנָּצֵל הִיא לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים.

וְיֵשׁ כָּאן דִּקְדּוּק גָּדוֹל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ "יִלְמַד תּוֹרָה" בְּעָלְמָא, אֶלָּא יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֵסֶק שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּל חַיּוּתוֹ וְכָל הֲוָיָתוֹ יִהְיֶה מְשֻׁקָּע בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. כְּמוֹ שֶׁאָדָם כָּל כֻּלּוֹ סָבִיב הָעֵסֶק הַמִּסְחָרִי שֶׁלּוֹ, וְכָל הָעֵת הוּא חוֹשֵׁב 'אֵיךְ אֲנִי יָכוֹל לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר', אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַגְדִּיל וּלְהַרְחִיב עוֹד אֶת הָעֵסֶק, כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַתּוֹרָה אֵצֶל הָאָדָם, כְּמוֹ הָעֵסֶק שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וְהֶגְיוֹנוֹת לִבּוֹ יִהְיוּ תְּפוּסִים בַּדָּבָר הַזֶּה, כֵּיצַד נִתָּן עוֹד לְהַגְדִּיל תּוֹרָה, לִלְמֹד יוֹתֵר, בְּאֵיכוּת וּבְכַמּוּת. לַאֲפוֹקֵי מִי שֶׁנּוֹהֵג לְהַגִּיעַ קָצַת לַשָּׁעוּר וְשָׁם מִתְנַמְנֵם בָּאֶמְצַע לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁיְּהֵא יָשֵׁן מִתּוֹךְ דִּבְרֵי תּוֹרָה... יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים.

לֹא מַפְסִידִים מֵעֲשִׂית חֶסֶד

לִפְעָמִים יֵשׁ לַיֵּצֶר הָרַע טְעָנוֹת עַל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יַרְבֶּה בְּ'חֶסֶד', כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיד, אֲבָל כְּבָר כְּלָל גָּדוֹל לִמֵּד אוֹתָנוּ הָרַמְבַּ"ם בְּסוֹף הִלְכוֹת מַתְּנוֹת עֲנִיִּים (פֶּרֶק י הֲלָכָה ב), "לְעוֹלָם אֵין אָדָם מַעֲנִי מִן הַצְּדָקָה, וְאֵין דָּבָר רַע, וְלֹא הֶזֵּק, נִגְלָל בִּשְׁבִיל הַצְּדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם". וּ'צְדָקָה' לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא כָּל תּוֹרָה וְכָל מִצְוָה רַק מְבִיאָה טוֹב לָעוֹלָם. 'מַרְבֶּה תּוֹרָה מַרְבֶּה חַיִּים' וּ'מַרְבֶּה צְדָקָה מַרְבֶּה שָׁלוֹם' (אָבוֹת פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ז). לָכֵן לֹא יִתָּכֵן שֶׁאָדָם שֶׁיִּשְׁקִיעַ מִזְּמַנּוֹ בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת יִהְיֶה שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדִים וְחֶסְרוֹנוֹת וְחוֹלָאִים. חָלִילָה. זוֹ עֲצַת הַיֵּצֶר כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר רָאָה לָבָן אֶת הַנָּזֶם וְאֶת הַצְּמִידִים שֶׁנָּתַן אֱלִיעֶזֶר עַל יְדֵי אֲחוֹתוֹ רִבְקָה, כַּאֲשֶׁר הִיא שָׁבָה מִן הַמַּעְיָן, מִיָּד כְּשֶׁהוּא רָאָה אוֹתָהּ - הוּא קִבֵּל 'זֶרֶם'... הִתְחִיל מִיָּד בַּחֲקִירוֹת: 'מֵאֵיפֹה הַצְּמִידִים וְהָעֲגִילִים וְהַנְּזָמִים?', אָמְרָה לוֹ רִבְקָה: 'יֵשׁ לִיַּד הַבְּאֵר יְהוּדִי אֶחָד, שָׁבָא וְנָתַן לִי אֶת זֶה, וְהוּא עִם עֶשְׂרָה גְּמַלִּים טְעוּנִים וּמִשְׁלַחַת גְּדוֹלָה', הוּא רַק שָׁמַע אֶת זֶה מִיָּד 'וַיָּרָץ לָבָן'. הָרוּחַ אֲחָזוֹ, הֵבִין שֶׁיֵּשׁ כָּאן כֶּסֶף... מִיָּד "וַיָּרָץ לָבָן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעָיִן" (בְּרֵאשִׁית כד, כט), "וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ ה', לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ, וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת, וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים" (בְּרֵאשִׁית כד, לא).

וּכְבָר הֵבִיא רַשִׁ"י בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה ס סִימָן ז), 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת' - "מֵעֲבוֹדָה זָרָה". אַתָּה יָכוֹל לְהַכְנֵס לַבַּיִת שֶׁלִּי, הוּא 'כָּשֵׁר גְּלַאט',

אֵין אֶצְלִי עֲבוֹדָה זָרָה, אַתָּה יָכוֹל אֶצְלִי בַּבַּיִת. עַל כָּל פָּנִים, רוֹאִים כָּאן שֶׁהָיָה לָבָן עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה.

וְהַסַּבָּא מִנּוֹבַהֲרְדּוֹק זַצַ"ל - לָמַד מִכָּאן מוּסָר גָּדוֹל: תִּרְאוּ אֵיזֶה 'לָבָן הָרָשָׁע', תִּרְאוּ מַה זֶּה 'גּוֹי', בְּרֶגַע שֶׁרָאָה שֶׁיָּכוֹל לְהַרְוִיחַ כֶּסֶף - מִיָּד הוּא זָרַק אֶת הָ'אֱלִילִים' שֶׁלּוֹ מֵהַבַּיִת... 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת'. אֵין אֱלֹהִים זָר, אֵין עֲבוֹדָה זָרָה. הוּא זָרַק אֶת הָאֱלֹהִים שֶׁלּוֹ הַחוּצָה בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא חָשַׁב שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַרְוִיחַ קְצָת כֶּסֶף...

וּמִדַּיָּק לִשּׁוֹן הַמִּקְרָא, 'בּוֹא' בְּרוּךְ ה', לָמָּה תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְכוּ', כָּתוּב ב' וָ"ו אָלֶ"ף, מָלֵא, לֹא כָּתוּב 'בָּא' חָסֵר וָא"ו. וְהַהֶסְבֵּר הוּא, שֶׁאָמַר לוֹ 'לָבָן' לֶאֱלִיעֶזֶר: 'בּוֹא - מָלֵא, תָּבוֹא אֵלַי כְּשֶׁאַתָּה מָלֵא בִּרְכוּשְׁךָ, עִם כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לְךָ, לֹא חָסֵר חַס וְשָׁלוֹם', אֲנַחְנוּ צוֹחֲקִים עַל הִתְנַהֲגוּת זוֹ שֶׁל 'לָבָן הָרָשָׁע'. אֲבָל כָּל אֶחָד צָרִיךְ לִשְׁאֹל לְבָבוֹ וְלִבְדֹּק אֶת עַצְמוֹ אִם הוּא לֹא חַס וְשָׁלוֹם נָכֶד שֶׁל לָבָן גַּם בַּנְּקֻדָּה הַזּוֹ... אִם הוּא לֹא 'תַּלְמִידוֹ' שֶׁל לָבָן בַּנְּקֻדָּה הַזּוֹ. הַאִם בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וּרְוָחִים הוּא מְפַנֶּה מֵהַבַּיִת קְצָת מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ?!

לִפְעָמִים אָדָם זוֹרֵק תּוֹרָה וּמִצְווֹת בִּשְׁבִיל עוֹד קְצָת כֶּסֶף, בִּשְׁבִיל עוֹד רֶוַח מֵהָעֲסָקִים שֶׁלּוֹ, וְזוֹ הִיא הַתְּכוּנָה שֶׁל לָבָן הָרָשָׁע. כָּל אֶחָד מַכִּיר נִגְעֵי לִבּוֹ, כָּל אֶחָד מַכִּיר אֶת עַצְמוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב, יִרְאָה בֶּאֱמֶת הַאִם לֹא הַרְבֵּה פְּעָמִים בִּשְׁבִיל קְצָת עוֹלָם הַזֶּה וּרְוָחִים כָּאן, הוּא לֹא דּוֹחֶה הַרְבֵּה מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ?! - הֲלֹא זֶה בְּדִיּוּק אוֹתוֹ דָּבָר, 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת'. אָדָם יִלְמַד מוּסַר הַשֵּׂכֶל. לֹא לִהְיוֹת מִתַּלְמִידָיו שֶׁל לָבָן חַס וְשָׁלוֹם. אֶלָּא כָּל מִצְוָה וְכָל תַּלְמוּד תּוֹרָה וְכָל שִׁעוּר זֶה יְקַר הָעֵרֶךְ עַד לְמְאֹד. וְאָדָם צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהוֹסִיף עוֹד וְעוֹד בַּעֲבוֹדַת ה'.

וְאִם אָדָם יֹאחַז בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים, בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּבִגְמִילוּת חֶסֶד, זֶה יָקֵל מֵעָלָיו וְיִשְׁמֹר עָלָיו מִכָּל מַרְעִין בִּישִׁין שֶׁיִּהְיוּ בִּזְמַן חֶבְלֵי מָשִׁיחַ, שֶׁל צִירֵי הַיּוֹלֵדָה, מִיסּוּרִין הַלָּלוּ שֶׁל קֹדֶם הַגְּאֻלָּה שֶׁאָז תִּכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת. וְה' יְזַכֵּנוּ בַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁנִּזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְמַעֲלָה זוֹ, לֹא רַק שֶׁל הָעוֹשִׂים חֶסֶד, אֶלָּא לִהְיוֹת אוֹהֲבִים אֶת הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִיכָה ו, ח) "מָה ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ".

וִיהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּשְׁלֵמוּת אָנוּ וְזַרְעֵנוּ בְּתוֹךְ כְּלַל יִשְׂרָאֵל וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

פֶּרֶק י"ד - סֵדֶר הַקִּדּוּשׁ ה

חֲצִי בְּרָכָה בִּשְׁמִיעָה, וַחֲצִי בְּרָכָה בַּאֲמִירָה

א. יֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁאִם בַּעַל הַבַּיִת הַמְקַדֵּשׁ מְגַמְגֵּם בִּלְשׁוֹנוֹ, וְכַיּוֹצֵא, הַמְסַבִּים אוֹמְרִים עִם הַמְקַדֵּשׁ אֶת נֻסַּח הַבְּרָכָה, מִלְּבַד פְּתִיחַת הַבְּרָכָה וַחֲתִימָתָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לַנּוֹהֲגִים כֵּן עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, מִכָּל מָקוֹם טוֹב יוֹתֵר שֶׁיֹּאמְרוּ אֶת כָּל הַבְּרָכָה עִם הַמְקַדֵּשׁ מִלָּה בְּמִלָּה, כּוֹלֵל הַפְּתִיחָה וְהַחֲתִימָה. שֶׁאֵין לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת חֲצִי בְּרָכָה בִּשְׁמִיעָה, וַחֲצִי בְּרָכָה בַּאֲמִירָה. וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד מִי שֶׁאָמַר חֲצִי בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ בַּאֲמִירָה, וַחֲצִי בְּרָכָה מֵהַמְקַדֵּשׁ, יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְקַדֵּשׁ (יִלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א ג עַמּוּד תפ"ב).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב שֶׁהוּא דִּחַק לְחַלֵּק הַבְּרָכָה לַחֲצָאִין, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל. וּרְאֵה בְּשׁוּ"ת יְחָוֶה דַּעַת חֵלֶק ו' (עַמּוּד קמ"ח), וּבְשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר חֵלֶק י' (בַּהֲעָרוֹת לְרֹב פְּעָלִים ח"א סִימָן י'). עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה בְּשׁוּ"ת תּוֹרָה לִשְׁמָהּ (סִימָן מ"ו) כָּתַב, שְׁאֵלָה, אֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל בְּעַל פֶּה תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל יוֹם טוֹב וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאֵין לוֹ מַחְזוֹר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, וּבִרְצוֹנוֹ לוֹמַר ג' רִאשׁוֹנוֹת וְג' אַחֲרוֹנוֹת בְּפִיו, וְהַבְּרָכָה הָאֶמְצָעִית שֶׁל הַמּוֹעֲדִים יִשְׁמַע מֵהַשָּׁ"ץ שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּקוֹל רָם, וְיִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה בִּשְׁמִיעָה, הַאִם יֵשׁ חֶשְׁשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם שֶׁמִּקְצָת הַתְּפִלָּה בַּאֲמִירָה וּמִקְצָתָהּ בִּשְׁמִיעָה? תְּשׁוּבָה, פָּשׁוּט שֶׁאֵין בָּזֶה חֶשְׁשׁ כְּלָל, וּרְאָיָה לַדָּבָר מֵהַיְרוּשַׁלְמִי [סָכָּה פֶּרֶק ג הֲלָכָה י'], בָּעוּן קֳמֵי רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, מִנַּיִן שֶׁאִם שָׁמַע וְלֹא עָנָה יָצָא, אָמַר לוֹן, מִן מַה דַּאֲנַן חָמִינַן רַבָּנַן רַבְרְבַיָּא קַיְמִין בְּצִבּוּרָא, וְאִלֵּין אָמְרִין בָּרוּךְ הַבָּא, וְאִלֵּין אָמְרִין בְּשֵׁם ה', וְאִלּוּ וָאֵלּוּ יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה. נִמְצָא שֶׁיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה אַף עַל פִּי שֶׁקְּצָת בַּאֲמִירָה וּקְצָת בִּשְׁמִיעָה, וְלֹא הַכֹּל בַּאֲמִירָה וְלֹא הַכֹּל בִּשְׁמִיעָה, מִכָּל מָקוֹם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה, אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, וְאֵין בָּזֶה חֶשְׁשׁ כְּלָל. עַד כָּאן.

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהָעִיר עַל זֶה מִמַּה שֶּׁפָּסְקוּ הַטּוּר וּמָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (סוֹף סִימָן קצ"ד), שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ כָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא אֶחָד יוֹדֵעַ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, וְהַשֵּׁנִי בְּרָכָה שְׁנִיָּה, וְהַשְּׁלִישִׁי בְּרָכָה שְׁלִישִׁית, חַיָּבִים לְזַמֵּן, וְכָל אֶחָד יְבָרֵךְ הַבְּרָכָה שֶׁיּוֹדֵעַ, וְנִמְצָא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עוֹלָה מִשְּׁלִשְׁתָּם. אֲבָל לַחֲצָאִין אֵין לְבָרֵךְ, שֶׁאִם הָאֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶלָּא חֲצִי בְּרָכָה, וְהַשֵּׁנִי חֲצִיָּהּ הַשֵּׁנִי, אֵין בְּרָכָה אַחַת מִתְחַלֶּקֶת לִשְׁנַיִם. עַד כָּאן. וְהַמָּקוֹר לָזֶה בְּתוֹסְפוֹת בְּרָכוֹת (מ"ו. בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל וּלְמַאן). עַיֵּן שָׁם. וְכָךְ כָּתַב מַהַרַ"ח אוֹר זָרוּעַ בְּסֵפֶר פִּסְקֵי הֲלָכָה (עַמּוּד ק"א סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וְכָל). עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן שָׁם בַּלְּבוּשׁ וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַגר"ז. וְהָתָם קָאָמַר הָכִי אֲפִלּוּ עַל בְּרָכָה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית שֶׁאֵין בָּהֶם שֵׁם וּמַלְכוּת בִּתְחִלָּתָם, וְעַל כָּל זֶה לֹא אָרִיךְ לְמֶעְבַּד הָכִי לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת הַבְּרָכָה חֲצִיָּהּ בִּקְרִיאָה וְחֲצִיָּהּ בִּשְׁמִיעָה, וְלָכֵן אֵיךְ כָּאן אָמְצַע הַבְּרָכָה תִּהְיֶה בִּקְרִיאָה, וּפְתִיחָה וַחֲתִימָה בִּשְׁמִיעָה. אֶלָּא יֹאמְרוּ אֶת כָּל נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ עִם הַמְקַדֵּשׁ מִלָּה בְּמִלָּה, וְיִסְתַּכְּלוּ בַּיַּיִן שֶׁבַּכּוֹס שֶׁבְּיָדוֹ.

אִשָּׁה הַשּׁוֹמַעַת קִדּוּשׁ מִקָּטָן אִם יְכוֹלָה לוֹמַר בְּעַצְמָהּ רַק אֶת פְּתִיחַת הַבְּרָכָה וְהַחֲתִימָה

אַךְ מִכָּאן תְּשׁוּבָה לְמַה שֶּׁכָּתַב בְּשׁוּ"ת רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר (סִימָן ז), שֶׁלְּפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (רִישׁ סִימָן רע"א) שֶׁאֵין בֵּן י"ג שָׁנָה יָכוֹל

לְהוֹצִיא לְנָשִׁים יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּקִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה, חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא לֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעֹרוֹת, דְּבָדְאוֹרַיְתָא לֹא סָמְכִינַן אַחֲזָקָה דְּרַבָּא, לְפִיכָךְ יֵשׁ לָאִשָּׁה לוֹמַר לְעַצְמָהּ נָסַח הַקִּדּוּשׁ בְּלִי פְּתִיחָה וַחֲתִימָה, שֶׁיּוֹצֵאת בָּזֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאֵין חִיּוּב מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא לְהַזְכִּיר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּקְדֻשָּׁתוֹ, וּלְגַבֵּי דְּרַבָּנָן שַׁפִּיר סָמְכִינַן אַחֲזָקָה דְּרַבָּא שֶׁהֵבִיא ב' שְׂעֹרוֹת וְיוֹצֵאת בְּשִׁמְיעָתָהּ. עַד כָּאן. וְתֵמַהּ, שֶׁאֵיךְ תֵּצֵא יְדֵי חוֹבָה בִּבְרָכָה אַחַת חֲצָיָהּ בְּשִׁמְיעָה וְחֲצָיָהּ בַּאֲמִירָה, שֶׁזֶּהוּ בְּנִגּוּד לְדִבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְהַטּוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. וּכְבָר תָּמַהּ הַגְּרַי"ח בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים חֵלֶק א (חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סוֹף סִימָן י) עַל הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר בָּזֶה, מֵהַטּוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן קצ"ד) כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְכָךְ כָּתַב עוֹד בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים חֵלֶק ד (סִימָן ל"ג שְׁאֵלָה ג, דַּף ט"ז עַמּוּד א). עַיֵּן שָׁם.

וְעַיֵּן בִּדְרוּשׁ וְחִדּוּשׁ לְהַגְרַעֲקָ"א (בְּרָכוֹת כ:) שֶׁהֵבִיא דִּבְרֵי הַגָּהוֹת אָשְׁרֵ"י (פֶּרֶק קַמָּא דְּמְגִלָּה סִימָן ד) שֶׁכָּתַב, דְּנָשִׁים חַיָּבוֹת בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אֵינָן מוֹצִיאוֹת אֶת הַנָּשִׁים, שֶׁאֵינָן יְכוֹלוֹת לוֹמַר בְּרִית וְתוֹרָה. וְתָמַהּ רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר שֶׁהֲרֵי בַּסּוּגְיָא שָׁם מְבֹאָר דְּאִי נָשִׁים בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן דְּאוֹרַיְתָא, מוֹצִיאוֹת אֶת הָאֲנָשִׁים יְדֵי חוֹבָה. וְתֵרֵץ, דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּזֶהוּ וַדַּאי דְּאֵין נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּהַזְכָּרַת בְּרִית וְתוֹרָה, אֶלָּא דְּמִיבַּעְיָא לֵיהּ אִם מִטַּעַם זֶה פְּטוּרוֹת לְגַמְרֵי, אוֹ דְּחַיָּבוֹת לְבָרֵךְ בְּלִי הַזְכָּרַת בְּרִית וְתוֹרָה, וּמַה שֶּׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא דְּמוֹצִיאוֹת, הַיְנוּ בְּכֹהֲאי גַּוְנָא דִּבְרִית וְתוֹרָה יֹאמְרוּ בְּעַצְמָם, וּבְשָׁאר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יוֹצְאִים עַל יְדֵי נָשִׁים, וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּהַגָּהוֹת אָשְׁרֵ"י דְּאֵין מוֹצִיאוֹת, הַיְנוּ דְּבְהַזְכָּרַת בְּרִית וְתוֹרָה אֵין מוֹצִיאוֹת. עַד כָּאן.

נִמְצָא שֶׁיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה בִּרְכַּת הָאָרֶץ חֲצָיָהּ בַּאֲמִירָה וְחֲצָיָהּ בִּשְׁמִיעָה. אוּלָם לְפִי הָאָמוּר אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא אֵין לוֹמַר כֵּן. וְעַיֵּן בְּהַגָּהוֹת מִלֹּא הָרוֹעִים בְּרָכוֹת (כ:) וּבְשׁוּ"ת יַד אֵלִיָּהוּ רָגוֹלָר (כְּתָבִים, דַּף י"ח:).

וְרָאִיתִי בְּסֵפֶר חִקְרֵי לֵב (סִימָן מ"ה) שֶׁהִקְשָׁה כְּקֻשְׁיַת רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר עַל עֶצֶם דִּבְרֵי הַגְּמָרָא הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, דְּאִם נָשִׁים חַיָּבוֹת בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן דְּבַר תּוֹרָה מוֹצִיאִין אֶת הָאֲנָשִׁים, וְהָא קָיְמָא לָן (בְּרָכוֹת מט.) דְּכָל שֶׁלֹּא אָמַר בְּרִית וְתוֹרָה לֹא יָצָא, וּמִכֵּיוָן דְּנָשִׁים אֵין אוֹמְרוֹת בְּרִית וְתוֹרָה, כֵּיצַד יָצְאוּ אֲנָשִׁים עַל יְדֵיהֶן. וְכָתַב, דְּמֵהַאי טַעֲמָא רַבֵּנוּ יְחִיאֵל (בַּטּוּר סִימָן קפ"ז) הִסְתַּפֵּק אִם הַאי דְּלֹא יָצָא [כְּשֶׁלֹּא אָמַר בְּרִית וְתוֹרָה] הוּא רַק לְמִצְוָה וְלֹא לְעִכּוּבָא. אֲבָל לִשְׁאָר פּוֹסְקִים דְּמֵעִכֵּב קָשֶׁה. וְכָתַב שָׁם, דְּאִי הֲוֵי דְּאוֹרַיְתָא אַף עַל גַּב דִּבְרִית וְתוֹרָה לֹא שַׁיְכִי גַּבֵּי נָשִׁים, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהֵן מוֹצִיאוֹת לַאֲנָשִׁים מִתְחַיְּבוֹת לוֹמַר מִטַּעַם עֲרֵבוּת, דְּמִכֵּיוָן דְּחַיָּבוֹת בְּעִקַּר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שׁוּב מִתְחַיְּבוֹת מִשּׁוּם עֲרֵבוּת לְגַבֵּי אֲנָשִׁים לוֹמַר בִּשְׁבִילָם גַּם בְּרִית וְתוֹרָה.

אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהָעִיר, שֶׁהֲרֵי אֵינָן יְכוֹלוֹת לוֹמַר בְּרִית וְתוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַמְּצִיאוּת הִיא שֶׁאֵינָן שַׁיָּכוֹת בָּזֶה, וְכִיצַד נֹאמַר דְּמִטַּעַם עֲרֵבוּת יְכוֹלוֹת. עַיֵּן שָׁם. אַךְ יֵשׁ לוֹמַר דְּאַף דְּאֵינָן שַׁיָּכוֹת אֵין אִסּוּר לוֹמַר זֹאת כְּשֶׁהַכַּוָּנָה לְהוֹצִיא אֲחֵרִים מִדִּין עֲרֵבוּת. וְדִין עֲרֵבוּת מֵהַנֵּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ דִּין הֶפְסֵק.

וְעוֹד כָּתַב שָׁם, דִּבְעִקַּר מַאי דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ, שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן שׁוּב הֵן עֲרֵבוֹת גַּם עַל הָאֲנָשִׁים שֶׁיְּקַיְּמוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּמִכֵּיוָן שֶׁאֲנָשִׁים בְּלִי בְּרִית וְתוֹרָה כְּאִלּוּ לֹא בֵּרְכוּ כְּלָל, שׁוּב הֵם עֲרֵבִים שֶׁיְּבָרְכוּ בִּבְרִית וְתוֹרָה, יֵשׁ לְעַיֵּן בָּזֶה. דִּלְכְאוֹרָה הוּא תָּלוּי בְּמַחֲלֹקֶת רַבֵּנוּ יוֹנָה וְחַכְמֵי פְּרוֹבִינְצָא, שֶׁהוּבָא בַּטּוּר (סִימָן רצ"ב), בְּהִתְפַּלֵּל וְלֹא הִזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע, אִי הֲוֵי כְּלֹא הִתְפַּלֵּל כְּלָל, אוֹ דַּהֲוֵי כְּהִתְפַּלֵּל אֶלָּא שֶׁחָסֵר לוֹ מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. וּלְדַעַת חַכְמֵי פְּרוֹבִינְצָא אִם לֹא הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבוֹא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, הֲוֵי כְּאִלּוּ לֹא הִתְפַּלֵּל כְּלָל, וְהוּא הַדִּין לְעִנְיַן בְּרִית וְתוֹרָה לְגַבֵּי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁל אֲנָשִׁים, אִם לֹא הִזְכִּיר בְּרִית וְתוֹרָה הֲוֵי כְּאִלּוּ לֹא בֵּרַךְ כְּלָל, וְלָכֵן שַׁפִּיר יֵשׁ לוֹמַר דְּמִכֵּיוָן דְּנָשִׁים חַיָּבוֹת בְּעִקַּר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן,

שׁוּב הֵם עֲרֵבִים גַּם עַל הָאֲנָשִׁים שֶׁיְּקַיְּמוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּמְכַיְּנִין שֶׁאֲנָשִׁים בְּלֹא הַזְכָּרַת בְּרִית וְתוֹרָה כְּאִלּוּ לֹא בֵּרְכוּ כְּלָל, שׁוּב הֵם עֲרֵבִים עַל הָאֲנָשִׁים שֶׁיְּבָרְכוּ בְּהַזְכָּרַת בְּרִית וְתוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בְּעִקַּר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כָּל פָּנִים עֲרֵבִים הֵם, וּלְגַבֵּי הָאֲנָשִׁים בְּלֹא בְּרִית וְתוֹרָה הֲוֵי כְּאִלּוּ לֹא בֵּרְכוּ כְּלָל, וְלֹא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָה לְגַמְרֵי גַּם בְּעִקַּר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְדַעַת רַבֵּנוּ יוֹנָה, שֶׁאַף אִם לֹא הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֵין הַפֵּרוּשׁ דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ לֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כְּלָל, אֶלָּא שֶׁיָּצָא תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְרַק חָסֵר לוֹ מֵעֵין הַמְּאוֹרָע, וּמְמֵילָא לְעִנְיַן בְּרִית וְתוֹרָה נַמֵּי אֵין הַפֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כְּלָל, אֶלָּא שֶׁחָסֵר לוֹ בְּרִית וְתוֹרָה, אֲבָל עִקַּר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הֲוֵי כְּאִלּוּ בֵּרַךְ, וּמְמֵילָא לֹא שַׁיָּךְ דְּהֵם עֲרֵבִים עַל הַזְכָּרַת בְּרִית וְתוֹרָה.

וְכָתַב עוֹד הַחִקְרֵי לֵב, דְּמַאי דְּקָאָמַר לָן דְּכָל שֶׁלֹּא אָמַר בְּרִית וְתוֹרָה דְּלֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָה, אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, אֲבָל בְּלֹא יָדְעֵי לְבָרֵךְ, שַׁפִּיר מוֹצִיאוֹת לָהֶם הַנָּשִׁים אַף בְּלֹא בְּרִית וְתוֹרָה. וְיֵעָיֵן בְּחַתָּם סוֹפֵר (אֹרַח חַיִּים סִימָן מ"ח) שֶׁמְּיַשֵּׁב דִּבְרֵי הַהַגָּהוֹת אָשֵׁר"י, דְּהָאִיבַּעְיָא בִּבְרָכוֹת סְבִירָא לֵיהּ כְּרַב, דְּבְרִית וְתוֹרָה לֹא מְעַכֵּב, וְלָכֵן אִי הֲוֵי דְּאוֹרַיְתָא מוֹצִיאוֹת הֵן לַאֲנָשִׁים, וַאֲנַן קַיְמָא לָן דְּמְעַכֵּב, וְלָכֵן אַף אִי הֲוֵי דְּאוֹרַיְתָא נַמֵּי אֵין מוֹצִיאוֹת דְּאֵין אוֹמְרוֹת בְּרִית וְתוֹרָה וְזֶה מְעַכֵּב בְּנָשִׁים.

וְשׁוּב רָאִיתִי לְהַגָּאוֹן חֲזוֹן אִישׁ חֵלֶק אֹרַח חַיִּים (סִימָן כ"ח סְעִיף קָטָן ו) שֶׁהֵבִיא מַה שֶּׁכָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר בִּדְרוּשׁ וְחִדּוּשׁ (בְּרָכוֹת כ:) הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וְכָתַב, וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב לְקַמָּן (סִימָן ל סְעִיף קָטָן ב) שֶׁאֵין דִּין שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ בְּרָכָה שְׁלֵמָה, אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן וְכוּ'. וְהֵנִיף יָדוֹ שֵׁנִית (בְּסִימָן כ"ט סְעִיף קָטָן ו) עַל תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁדִּבָּרָיו צְרִיכִים עִיּוּן, מֵהַגְּמָרָא בְּרָכוֹת (מ"ו.) שֶׁאִם אֵין אֶחָד יוֹדֵעַ בְּרָכָה שְׁלֵמָה אֵין מְחַלְּקִים בְּרָכָה אַחַת לִשְׁנַיִם. וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין יוֹצְאִין בְּמַה שֶּׁשּׁוֹמֵעַ מִכָּל אֶחָד רַק חֲצִי בְּרָכָה. עַיֵּן שָׁם.

אוּלָם תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (בְּרָכוֹת מ"ז.) גַּבֵּי וְלֹא יִזְרֹק בְּרָכָה מִפִּיו, כָּתְבוּ, שֶׁמִּנַּהַג רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָה, בְּשָׁעָה שֶׁמַּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר וּדְבָרְךָ מַלְכֵּנוּ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד, הָיָה שׁוֹתֵק עַד שֶׁיֹּאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בָּרוּךְ אַתָּה ה', וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר עִמּוֹ מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן, אוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן הוּא בַּבֵּית יוֹסֵף (סוֹף סִימָן נ"ט). עַיֵּן שָׁם. וְקָשֶׁה דְּאֵיךְ יוֹצֵא בִּבְרָכָה אַחַת חֲצָיָהּ בִּשְׁמִיעָה וְחֲצָיָהּ בַּאֲמִירָה. וְצָרִיךְ עִיּוּן. (וְעַיֵּן בְּפָתַח הַדְּבִיר סִימָן רע"ג סְעִיף קָטָן ד דַּף צ"א). וְלִכְאוֹרָה הוּא סְתִירָה בְּדִבְרֵי מָרָן, שֶׁבְּסִימָן קצ"ד הַנִּזְכָּר לְעֵיל כָּתַב, שֶׁאִם כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ רַק חֲצִי בְּרָכָה מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לֹא יְבָרְכוּ כָּל אֶחָד מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ וְיוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ. וְאִלּוּ כָּאן בְּסִימָן נ"ט כָּתַב שֶׁאֲפִשָּׁר לוֹמַר בִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר עִם הַחַזָּן מִלָּה בְּמִלָּה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַחֲתִימָה, וּמוּכָח שֶׁמּוֹעִיל חֲצִיוֹ בַּאֲמִירָה וְחֲצִיוֹ בִּשְׁמִיעָה.

וְכָתְבוּ לְיַשֵּׁב, שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן הַמַּשְׁמִיעַ עַצְמוֹ אֵין לוֹ בְּרָכָה שְׁלֵמָה, לָכֵן אֵינוֹ מוֹעִיל, שֶׁהֲרֵי לֹא בֵּרַךְ אֶת כָּל הַבְּרָכָה, אוֹ מִשּׁוּם דְּבְמַה שֶּׁהִשְׁמִיעַ לְחוֹדֵיהּ אֵין הוּא יוֹצֵא בָּזֶה יְדֵי חוֹבָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרִכַּת יוֹצֵר אוֹר הַחַזָּן הַמַּשְׁמִיעַ הֲרֵי בֵּרַךְ אֶת כָּל הַבְּרָכָה, וְלָכֵן יָכוֹל הַשּׁוֹמֵעַ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה אַף בַּחֲצִי שְׁמִיעָה. וְכֵן הַחַזָּן עַצְמוֹ מוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה בְּמַה שֶּׁמַּשְׁמִיעַ לַשּׁוֹמֵעַ. וְנִפְקָא מִינָּהּ בֵּין הַטְּעָמִים הֵיכָא דְּרָאוּבֵן אָמַר חֲצִי בְּרָכָה, וְשִׁמְעוֹן שָׁמַע מִמֶּנּוּ, וְלִוִי בֵּרַךְ אֶת כָּל הַבְּרָכָה וְהִשְׁמִיעַ לִרְאוּבֵן אֶת חֲצִי הַבְּרָכָה הַשֵּׁנִי, וְשִׁמְעוֹן לֹא שָׁמַע אֶת לֵוִי אֶלָּא שָׁמַע אֶת רְאוּבֵן בִּלְבַד, וְרוֹצֶה שִׁמְעוֹן כָּעֵת לְהַשְׁלִים אֶת חֲצִי הַבְּרָכָה שֶׁלֹּא שָׁמַע מִלֵּוִי כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, אִם נֵימָא שֶׁחֲצִי בַּאֲמִירָה וַחֲצִי בִּשְׁמִיעָה מְהַנֵּי רַק בְּאֹפֶן שֶׁהַמַּשְׁמִיעַ אָמַר לְעַצְמוֹ אֶת כָּל נֻסַּח הַבְּרָכָה, כָּאן שֶׁרְאוּבֵן לֹא אָמַר בְּעַצְמוֹ אֶת כָּל נֻסַּח הַבְּרָכָה

אֵין שְׁמָעוֹן יָכוֹל לָצֵאת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם הָעִקָּר הוּא שֶׁהַמַּשְׁמִיעַ יָצָא יְדֵי חוֹבָה בְּמַה שֶׁאוֹמֵר, כֵּיוָן שֶׁרְאוּבֵן יָצָא יְדֵי חוֹבָה בַּאֲמִירָתוֹ, שֶׁהֲרֵי אֶת הַחֶצִי הַשֵּׁנִי שָׁמַע מִלְּוִי שֶׁאָמַר אֶת כָּל הַבְּרָכָה, אִם כֵּן גַּם שִׁמְעוֹן יָכוֹל לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה בְּאִם יַשְׁלִים בְּעַצְמוֹ בַּאֲמִירָה אֶת מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע. וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין הֵיכָא שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אוֹמֵר אֶת כָּל הַקִּדּוּשׁ וְיוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָה, אֵין חִסָּרוֹן לַשּׁוֹמֵעַ אִם חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ שׁוֹמֵעַ מֵהַמְקַדֵּשׁ וְחֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ אוֹמְרוֹ בְּעַצְמוֹ.

גַּם בְּשׁו"ת הַר צְבִי (אוֹרַח חַיִּים א סִימָן ס) הֵבִיא רְאָיָה לָזֶה מֵהַמְבֹאָר בַּיְרוּשַׁלְמִי הַנִּזְכָּר לְעֵיל (סֹפָה פֶּרֶק ג הֲלָכָה י) דְּאִיתָא שָׁם: בָּעוּן קוֹמֵי רַבִּי חִיָּיא בַּר בָּא מִנַּיִן אִם שָׁמַע וְלֹא עָנָה יָצָא, אָמַר לוֹן מָה דַּאֲנַן חֲמִין רַבָּנָן רַבְרְבַיָּא קַיְמִין בְּצִבּוּרָא, וְאִלֵּין אָמְרִין בָּרוּךְ הַבָּא, וְאִלֵּין אָמְרִין בְּשֵׁם ה' וְאִלּוּ וְאִלּוּ יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָה. וּפֵרֵשׁ שָׁם קָרְבָּן הָעֵדָה: גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֶׁעוֹמְדִים אֵצֶל הַצִּבּוּר, וְשׁוֹמְעִים שֶׁקָּצַת מֵהַצִּבּוּר אוֹמְרִים בָּרוּךְ הַבָּא, וְהָאֲחֵרִים שׁוֹתְקִים וְשׁוֹמְעִים מַה שֶּׁאִלּוּ אוֹמְרִים, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁאוֹמְרִים אֲחֵרִים בְּשֵׁם ה' שׁוֹתְקִים הָרִאשׁוֹנִים, וְהָרִאשׁוֹנִים וְגַם הָאַחֲרוֹנִים יוֹצְאִים בִּקְרִיאָה זוֹ, אַף עַל גַּב שֶׁאִלּוּ לֹא אָמְרוּ רֵישָׁא דִּקְרָא, וְאִלּוּ לֹא אָמְרוּ סֵיפָא דִּקְרָא, שָׁמְעִינַן מִינֵיהּ דְּהַשּׁוֹמֵעַ וְלֹא עָנָה יָצָא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּפוֹק חֲזִי מַאי עַמָּא דְּבַר, שֶׁנּוֹהֲגִים בִּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מֵהַצִּבּוּר מְגִלָּה כְּשֵׁרָה לְפָנָיו וְיוֹצֵא בִּשְׁמִיעָה מִפִּי הַקּוֹרֵא וְהַתֵּבוֹת שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ טוֹב, הוּא חוֹזֵר וְקוֹרֵא בְּפִיו מִתּוֹךְ הַמְּגִלָּה, הֲרֵי שֶׁיּוֹצֵא בְּחֶצְיוֹ בִּשְׁמִיעָה וְחֶצְיוֹ בִּקְרִיאָה. וְעַיֵּן שָׁם שֶׁחִלֵּק בָּזֶה, בֵּין לְחַלֵּק בְּרָכָה אַחַת לִשְׁנֵי חֲצָאִים, שֶׁרַק עַל זֶה אָמְרוּ אֵין בְּרָכָה אַחַת מִתְחַלֶּקֶת לַחֲצָאִים, וּבֵין לְחַלֵּק אֶת הַהַלֵּל כְּלוֹ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ וְכוּ'. [וּקְצָת רְאָיָה לָזֶה מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַצְמוֹ שֶׁמִּתְחַלֵּק לַחֲצָאִין לְגַ' בְּרָכוֹת נִפְרָדוֹת, שֶׁבְּרָכָה אַחַת יוֹצֵא בִּשְׁמִיעָה וּבְרָכָה אַחַת בַּאֲמִירָה, כִּדְאִיתָא בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁאִם אֶחָד יוֹדֵעַ בְּרָכָה אַחַת מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאֶחָד יוֹדֵעַ בְּרָכָה שְׁנִיָּה מִצְּטָרְפִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהַבְּרָכָה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אוֹתָהּ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָה בַּאֲמִירָה, וְהַשְּׁנִיָּה יוֹצֵא בְּתוֹרַת שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה]. אוּלָם בַּבֵּית יוֹסֵף (אוֹרַח חַיִּים סִימָן נ"ט) מְבֹאָר, שֶׁגַּם בִּבְרָכָה אַחַת אֶפְשָׁר לְחַלֵּק אוֹתָהּ הַבְּרָכָה לִשְׁנַיִם, וְלָצֵאת יְדֵי חוֹבָה חֶצְיָהּ בַּאֲמִירָה וְחֶצְיָהּ בִּשְׁמִיעָה מִתּוֹרַת שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, וְלָכֵן הָרֹא"שׁ הָיָה נוֹהֵג בִּבְרִכַּת אֲהָבָה רַבָּה דְּכָל הַבְּרָכָה הָיָה אוֹמֵר בְּעַצְמוֹ, וְסוֹף הַבְּרָכָה הָיָה יוֹצֵא מֵהַשַּׁ"ץ בְּתוֹרַת שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה.

וּבְשׁו"ת מִנְחַת שְׁלֹמֹה (ח"א סִימָן כ ד"ה וְדַאֲתֵינָן לְהָכָא) כָּתַב לְיַשֵּׁב דִּבְרֵי הַגְּרַעֲק"א, דְּשָׁאנֵי הָתָם גַּבֵּי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן דְּכֵיוָן שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ חֲצִי בְּרָכָה, אֵין עָלָיהּ שֵׁם שֶׁל בְּרָכָה, וְלָכֵן אָמְרִינַן חֲצִי בְּרָכָה מִזֶּה וַחֲצִי בְּרָכָה מִזֶּה לָאו כְּלוּם הוּא, מַשָּׁא"כ בְּקִדּוּשׁ הֵן אָמְנָם שֶׁאִם הַמְקַדֵּשׁ יֹאמַר רַק הַפְּתִיחָה וְהַחֲתִימָה כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הַשּׁוֹמֵעַ, שַׁפִּיר נִרְאֶה דְּלָאו כְּלוּם הוּא אַף אִם הַשּׁוֹמֵעַ יֹאמַר בְּעַצְמוֹ אֶת הָאֶמְצָעִית, כֵּיוָן שֶׁלֹּא שָׁמַע כְּלָל מֵהַמְקַדֵּשׁ בְּרָכָה הוֹאִיל וְאָמַר רַק פְּתִיחָה וַחֲתִימָה בִּלְבַד, אֲשֶׁר אֵין עָלָיהּ שֵׁם שֶׁל בְּרָכָה, שֶׁהֲרֵי אַף אִם גַּם שָׁח הַבּוֹצֵעַ בֵּין בְּרָכָה לִטְעִימָה נֶחְלְקוּ הָאַחֲרוֹנִים וְאִיכָּא דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּלֹא עָלְתָה בְּרָכָה גַּם לַשּׁוֹמֵעַ, דְּכֵיוָן דְּנִתְבַּרֵר שֶׁהַמְבָרֵךְ הִפְסִיק וְהִפְסִיד בִּרְכָתוֹ נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הַשּׁוֹמֵעַ לֹא שָׁמַע כְּלָל בְּרָכָה, וְאַף דַּאֲנַן לֹא קַיְמָא לָן הָכִי, הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּסוֹף סוֹף שָׁמַע מִמֶּנּוּ בְּרָכָה שְׁלֵמָה, וּלְפִיכָךְ לֹא אָזְדָא הַבְּרָכָה אֶלָּא מֵהַמְבָרֵךְ שֶׁהִפְסִיק וְלֹא מֵהַשּׁוֹמֵעַ, מַשָּׁא"כ בְּכֹהֲאי גַּוְנָא שֶׁשָּׁמַע מֵהַמְבָרֵךְ רַק חֲצִי בְּרָכָה, שַׁפִּיר נָקְטִינַן כְּהָרִי"ף דְּאֵין זֶה חָשִׁיב כְּשׁוֹמֵעַ בְּרָכָה כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע מִכָּל אֶחָד רַק חֲצִי בְּרָכָה. וְאִם כֵּנִים אָנוּ בָּזֶה נִרְאֶה לְעִנְיוּת דַּעְתִּי דִּלְפִי זֶה בְּמִי שֶׁמִּסְפֵּק אִם בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא אוֹ לֹא שֶׁיָּכוֹל לִשְׁמֹעַ מֵאַחֵר שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַיַּיִן אוֹ מְבָרֵךְ לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית, וְהַיְנוּ שֶׁיְּכַוֵּן לִשְׁמֹעַ מִמֶּנּוּ רַק אֶת הַפְּתִיחָה בִּלְבַד וְאִלּוּ הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ יֹאמַר הַשּׁוֹמֵעַ בְּעַצְמוֹ וְיֵצֵא מִקְצָתוֹ בְּדִבּוּר וּמִקְצָתוֹ בִּשְׁמִיעָה, וְאַף לְהַסּוֹבְרִים שֶׁאִם פָּתַח אַדַּעְתָּא דְּחַמְרָא וְסִיֵּם

בְּשִׁכְרָא לֹא עָלְתָה לוֹ בְּרָכָה, הֵינוּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא כִּוֵּן יָפֶה וְלָכֵן אֵין זוֹ בְּרָכָה, מַשָּׁא"כ הָכָא זֶה שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַיַּיִן מְכַוֵּן יָפֶה וְגַם הַשּׁוֹמֵעַ מְכַוֵּן יָפֶה וְכֵיוָן דְּזִכָּרוֹן אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם מַה טַּעַם לֹא תַּעֲלֶה לָזֶה וְלָזֶה, אֶלָּא שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא שָׁמַעְנוּ חִדּוּשׁ גָּדוֹל זֶה, אַךְ אֶפְשָׁר דְּהָרַע"א זַ"ל נִתְכַּוֵּן רַק לְהַתֵּבוֹת שֶׁבְּאֶמְצַע הַקִּדּוּשׁ אֲבָל לֹא בְּעִקַּר הַבְּרָכָה וְצָרִיךְ עִיּוּן. וְכַמְבֹאָר רֹב הַדְּבָרִים בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ח (חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן ט אוֹת א בַּהֶעָרָה), וְעַיֵּן שָׁם עוֹד בְּסִימָן כ"ד, בְּגִדְרֵי שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. וְעַיֵּן עוֹד בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דֵּעַת ח"ו (עַמּוּד קמח), וּבְסֵפֶר קְהִלּוֹת יַעֲקֹב (קְנִיבְסְקִי, סִימָן ט). עַיֵּן שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד אִם עָבְרוּ וְעָשׂוּ כֵּן, וְשָׁמְעוּ חֲצִי מִבִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ, וַחֲצִי הַשֵּׁנִי אָמְרוּ בְּעַצְמָם, יָצְאוּ יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ, וְאֵין לָהֶם לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ, דְּסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וְכָךְ פָּסַק בְּאוֹר לְצִיּוֹן (חֵלֶק ב עַמּוּד קפ), שֶׁהַנּוֹהֲגִים לוֹמַר עִם הַמְקַדֵּשׁ מִלָּה בְּמִלָּה, חוּץ מֵהַפְּתִיחָה וְהַחֲתִימָה, יָצְאוּ יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ. מִשּׁוּם שֶׁחֲצִיוֹ בִּשְׁמִיעָה וְחֲצִיוֹ בַּאֲמִירָה מוֹעִיל. וְעַתָּה רָאִיתִי בְּסֵפֶר אַשְׁרֵי הָאִישׁ (ח"ב עַמּוּד סד) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַגְּרִישׁ"א, שֶׁאִם הַמְקַדֵּשׁ מַבְלִיעַ מִלִּים שֶׁהַשּׁוֹמְעִים אֵינָם שׁוֹמְעִים בְּבֵרוּר, לֹא יוֹעִיל שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ יַגִּיד בְּעַצְמוֹ אֶת הַמִּלִּים שֶׁהִבְלִיעַ הַמְקַדֵּשׁ, וְזֶה כְּמוֹ חֲצִי מִלָּה וְלֹא חֲצִי בְּרָכָה. אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר עִמּוֹ אֶת כָּל נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ מִלָּה בְּמִלָּה. וְאַף שֶׁמָּצִינוּ בְּמִגִּלָּה (או"ח סִימָן תר"צ) שֶׁאִם הַשּׁוֹמֵעַ הֶחְסִיר כַּמָּה מִלִּים, יֹאמַר אוֹתָם בְּעַצְמוֹ, וְכֵן מָצִינוּ בַּגְּמָרָא לְגַבֵּי הַלֵּל, שֶׁהוּא אוֹמֵר "בָּרוּךְ הַבָּא" וְהֵם עוֹנִים "בְּשֵׁם ה'", מְגִלָּה שַׁאנִי שֶׁנִּקְרֵאת אִגֶּרֶת, וְכֵן הַלֵּל שַׁאנִי שֶׁהַלֵּל הוּא כְּדִין שִׁירָה, וְכָךְ הִיא דֶּרֶךְ שִׁירָה. עַד כָּאן דְּבָרָיו. אוּלָם לְעִנְיַן בְּדִיעֲבַד מִדִּבְרֵי הָאַחֲרוֹנִים הַנַּ"ל מִבֹּאָר דְּאֵינוֹ פָּשׁוּט לוֹמַר כֵּן, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

שֶׁאֵין רָאוּי לְנַהֵג לוֹמַר אֶת כָּל נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ עִם הַמְקַדֵּשׁ חוּץ מֵהַבְּרָכָה

וּבֶאֱמֶת שֶׁרָאִינוּ לְכַמָּה מִיּוֹצְאֵי מָרוֹקוֹ שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁמֹעַ מֵהַמְבָרֵךְ אֶת תְּחִלַּת הַבְּרָכָה, וְסִיּוּמָהּ, וְיֶתֶר נֻסַּח הַבְּרָכָה אוֹמְרִים כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ. וְשָׁמַעְתִּי סָמֶךְ לְמִנְהָגָם זֶה, לְפִי דִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים דְּסְבִירָא לְהוּ שֶׁיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה בַּתְּפִלָּה, שֶׁאִם כֵּן אֵיךְ הַמְקַדֵּשׁ שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת, וְיָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה בַּתְּפִלָּה, מוֹצִיא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלְּלוּ, וְחַיָּבִים בְּקִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה. וְהִנֵּה נוֹדַע דְּמַה שֶׁאָמְרוּ (בְּרָכוֹת יב.) כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ שֵׁם וּמַלְכוּת אֵינָהּ בְּרָכָה, לֹא הָוֵי מִן הַתּוֹרָה, דְּלֹא מָצִינוּ בְּרָכוֹת מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל כָּל יֶתֶר הַבְּרָכוֹת לֹא הָוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן (רְאֵה שֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן רט סָעִיף ג'), וְשָׁמָּא מִטַּעַם זֶה נָהֲגוּ שֶׁאֵת מַטְבֵּעַ הַבְּרָכָה, בָּרוּךְ אַתָּה ה', שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן, שׁוֹמְעִים מִפִּי הַמְקַדֵּשׁ וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה, שֶׁגַּם הֵם מְחֻיָּבִים בְּמַטְבֵּעַ זוֹ מִדְּרַבָּנָן, וְגַם הַמְקַדֵּשׁ מְחֻיָּב בָּזֶה מִדְּרַבָּנָן. אֲבָל יֶתֶר נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ, שֶׁבָּזֶה יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה, בָּזֶה כָּל אֶחָד אוֹמֵר לְעַצְמוֹ, כְּדֵי שֶׁאִם יֵשׁ בֵּין הַשּׁוֹמְעִים מִי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת, יוּכַל לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה בַּאֲמִירָתוֹ שֶׁלּוֹ, וְלֹא יִסְמֹךְ עַל שְׁמִיעָתוֹ מֵהַמְקַדֵּשׁ שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה בַּתְּפִלָּה. לְפִי דַּעַת הַסּוֹבְרִים שֶׁיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ בַּתְּפִלָּה.

אוּלָם מָרָן זִיע"א הֵעִיר עַל זֶה, דְּהָא קַיְמָא לָן אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא מוֹצִיא. וְאִם כֵּן אַף מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת וְיָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה, לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה בַּתְּפִלָּה, בְּדִיעֲבַד מוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה. [וּמַה שֶּׁמָּרָן כָּתַב שֶׁהוּא דַּוְקָא בְּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ דִּלְכַתְּחִלָּה קָאָמַר כֵּן, וְלֹא לְעִכּוּבָא]. וּבֶאֱמֶת, שֶׁכָּתַבְנוּ כֵּן רַק לְיַשֵּׁב מִנְהָגָם, אֲבָל אִי הָכִי נָמֵי עָדִיף שֶׁלֹּא לִנְהֹג כֵּן.

שׁוּב הֶרְאוּנִי שֶׁבְּסֵפֶר מָגֵן אָבוֹת (עמוד רה) כָּתַב, שֶׁהַמִּנְהָג בְּמָרוֹקוֹ שֶׁכֻּלָּם אוֹמְרִים אֶת נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ בְּיַחַד עִם הַמְקַדֵּשׁ מִלָּה בְּמִלָּה, חוּץ מֵהַבְּרָכָה, וְטַעַם הַמִּנְהָג, לְפִי שֶׁרַבִּים אֵינָם מְכַוְּנִים לְכָל הַמִּלִּים שֶׁאוֹמֵר בַּעַל הַבַּיִת הַמְקַדֵּשׁ, וּלְפִי דַּעַת מָרָן צָרִיךְ הַשּׁוֹמֵעַ לְהָבִין כָּל מִלָּה וּמִלָּה, וּבִפְרָט שֶׁהַרְבֵּה נָשִׁים אֵינָן מְבִינוֹת כְּלָל אֶת הַקִּדּוּשׁ.

אוּלָם אֵינוֹ מָכְרָח בְּדַעַת מָרָן, שֶׁכְּבָר כָּתַבְנוּ שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁכַּוָּנַת מָרָן רַק שֶׁצָּרִיךְ לְהַכִּיר אֶת הַשָּׁפָה שֶׁל הַמְקַדֵּשׁ, אַךְ לֹא לְהָבִין כָּל מִלָּה וּמִלָּה. אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָדוּן מִצַּד מַה שֶּׁאֵין מְכַוְּנִים דַּעְתָּם לְהַקְשִׁיב לַקִּדּוּשׁ, אוֹ שֶׁהַהֶבְנָה בַּקִּדּוּשׁ מְעַכֶּבֶת יוֹתֵר מִשְּׁאָר מִצְוֹות שֶׁיּוֹצֵא בְּשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, מִשּׁוּם שֶׁיִּתָּכֵן שֶׁבַּקִּדּוּשׁ הָעִקָּר הוּא שֶׁיִּזְכֹּר אֶת הַשַּׁבָּת, אִי נָמֵי זֶכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם וְאִם לֹא הֵבִין אֵין כָּאן זִכָּרוֹן. [וּבְסֵפֶר אַשְׁרֵי הָאִישׁ (ח"ב עמ' סו) כָּתַב בְּשֵׁם הַגְּרִישׁ"א, שֶׁעִקַּר הַכַּוָּנָה בַּקִּדּוּשׁ הוּא לְכַוֵּן זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָתַב עוֹד, שֶׁזֶּה יוֹצֵא בַּאֲמִירַת דְּבָרִים בְּעִלְמָא וַאֲפִלּוּ בִּלֹּא פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת].

גַּם מַה שֶּׁנָּקַט לְדָבָר פָּשׁוּט שֶׁמּוֹעִיל חֲצִיוֹ בַּאֲמִירָה וְחֲצִיוֹ בִּשְׁמִיעָה, נֶעְלַם מִמֶּנּוּ כָּל הָאָמוּר לְעֵיל, וְהֶעֱלִינוּ דִּלְכַתְּחִלָּה אֵין לִנְהֹג כֵּן.

וְעוֹד שֶׁגַּם אִם אֵין חֶשְׁשׁ בְּמִנְהָג זֶה, אֵין רָאוּי לִנְהֹג כֵּן לַעֲשׂוֹת חֲדָשָׁה בְּאַרְצֵנוּ, וּבִפְרָט מִנְהָג כָּזֶה. [אַף שֶׁמָּצִינוּ כָּזֹאת לְגַבֵּי בְּרָכָה מֵעֵין שֶׁבַּע אֲצֶל בְּנֵי אַשְׁכְּנַז] וְעָדִיף טְפֵי לִהְיוֹת תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד, שֶׁזֶּהוּ כָּל תַּכְלִית הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן בְּהַקְדָּמַת הַבַּיִת יוֹסֵף, וְזֶהוּ הָרָצוּי בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

קִדּוּשׁ לֵיל פֶּסַח אֵין לוֹמַר חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ עִם הַמְקַדֵּשׁ

וְגַם בְּקִדּוּשׁ שֶׁל לֵיל פֶּסַח שֶׁכּוֹסוֹ שֶׁל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת מֻנָּח בְּיָדוֹ, יֵשׁ לִנְהֹג כְּמוֹ בְּקִדּוּשׁ שֶׁל שַׁבָּת וְשָׁאַר יוֹם טוֹב, שֶׁבַּעַל הַבַּיִת אוֹ רֹאשׁ הַמִּשְׁפָּחָה לְבַדּוֹ יֹאמַר כָּל בִּרְכוֹת הַקִּדּוּשׁ, בְּכַוָּנָה לְהוֹצִיא אֶת כָּל הַשּׁוֹמְעִים יְדֵי חוֹבָתָם, וְכָל בְּנֵי הַבַּיִת יַטּוּ אָזֶן קַשֶּׁבֶת וְיִשְׁמְעוּ וְיכַוְּנוּ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָם, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ. וּבְסוֹף כָּל בְּרָכָה יַעֲנוּ הַשּׁוֹמְעִים אָמֵן. [וְעַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת בָּבָא קַמָּא (צא:) וּבְהָרַא"שׁ (חֻלִּין פֶּרֶק ז') בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם, דְּקַיְמָא לָן גָּדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (דַּף ז') וְשָׁכֵן כָּתַב רַשְׁבָּ"ם. אֲבָל הָרַמְבָּ"ם (בְּפֶרֶק א' מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת הֲלָכָה י"א), כָּתַב, גָּדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן כַּמְבָרֵךְ. וְעַיֵּן לְהַנְּצִי"ב בְּסֵפֶר הָעֵמֶק שְׁאֵלָה (פָּרָשַׁת עֵקֶב דַּף רז:). עַיֵּן שָׁם]. וְלֹא יַעֲנוּ הַשּׁוֹמְעִים בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. וְאָמְנָם יֵשׁ כַּמָּה עֵדוֹת שֶׁנּוֹהֲגוֹת בְּלֵיל פֶּסַח שֶׁכָּל בְּנֵי הַבַּיִת אוֹמְרִים בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ עִם הַמְבָרֵךְ חוּץ מִפְּתִיחַת הַבְּרָכָה וַחֲתִימָתָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, מִכָּל מָקוֹם עָדִיף שֶׁיֹּאמְרוּ כָּל הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ בְּשֵׁם וּמַלְכוּת, אוֹ שֶׁיִּנְהֲגוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִן הַמְבָרֵךְ וְיכַוְּנוּ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה. וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֵר דָּבָר זֶה בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וְשָׁם הֵבִיא מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב רַבִּי יִצְחָק דָּוִד בֶּן רַבִּי זַ"ל שְׁלִיחַ יְרוּשָׁלַיִם, בְּסֵפֶר חִדּוּשֵׁי דִינִים מֵהִלְכוֹת פֶּסַח, (בְּסֵדֶר לֵיל פֶּסַח אוֹת י' עמוד כח), שֶׁהַמְקַדֵּשׁ בְּלֵיל פֶּסַח יְצַוֶּה לַנְּשִׁים שֶׁיֹּאמְרוּ עִמּוֹ כָּל נֻסַּח הַקִּדּוּשׁ חוּץ מֵהַזְכָּרַת הַשֵּׁם, וּלְבַסּוֹף יַעֲנוּ אָמֵן. עַד כָּאן. וְיֵשׁ לְהָעִיר, שֶׁהַמִּנְהָג פָּשׁוּט שֶׁבְּקִדּוּשׁ וּבְהַבְדָּלָה כָּל בְּנֵי הַבַּיִת שׁוֹמְעִים מִבַּעַל הַבַּיִת כָּל הַבְּרָכָה וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה מִדִּין שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּשֻׁלְחָן גְּבוֹהַּ (סִימָן תעג סְעִיף קָטָן א'), וּבִזְכוֹר לְאַבְרָהָם חֵלֶק א' (מַעֲרֶכֶת פֶּסַח, סִימָן תעג סְעִיף א'). וּבְחַיִּים לָרֹאשׁ (דַּף לח.), וּבְלֵב חַיִּים חֵלֶק ב' (סִימָן קח), וּבְבֶן אִישׁ חַי (פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית אוֹת טו). וּרְאֵה עוֹד בִּיחַוֶּה דַּעַת הַנִּזְכָּר.

מַבְדִּיל שֶׁטָּעָה וְחָתַם בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ, וְהַשּׁוֹמְעִים תִּקְּנוּהוּ וְאָמְרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לָדוּן הֵיכָא שֶׁהַמַּבְדִּיל טָעָה וּבִמְקוֹם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל אָמַר בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. וְהַשּׁוֹמְעִים מִיָּד תִּקְּנוּ אוֹתוֹ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר, אַךְ הוּא עַצְמוֹ לֹא חָזַר, אִם הַשּׁוֹמְעִים

יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם הֲגַם שֶׁהוּא לֹא תִּקֵּן אֶת עַצְמוֹ. דְּהָא לֹא גָּרַע מֵחֲצִיוֹ בִּשְׁמִיעָה וְחֲצִיוֹ בַּאֲמִירָה גַּבֵּי קִדּוּשׁ, שֶׁבְּדִיעֲבַד יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָה, וְגַם כָּאן יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה חֲצִיוֹ בִּשְׁמִיעָה מֵהַמַּבְדִּיל, וְחֲצִיוֹ בְּמַה שֶׁאָמְרוּ הֵם. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת הַר צְבִי (הַנִּזְכָּר לְעֵיל אֹרַח חַיִּים חֵלֶק א' סִימָן ס), שֶׁדָּן בְּמַה שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים בְּעֵת הַהַבְדָּלָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁהַחַזָּן אוֹמֵר בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, וְכָל הַקָּהָל עוֹנִים בְּיַחַד בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ, וְכֵן בְּשָׂאָר הַבְּרָכוֹת, הַאִם יֵשׁ לְמְחוֹת בְּיָדָם, אוֹ דִּלְמָא דְּאָפְשָׁר לָצֵאת בִּבְרָכָה חֲצִיָּהּ בַּאֲמִירָה וְחֲצִיָּהּ בִּשְׁמִיעָה מִדִּין שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. וְהֵבִיא רְאָיָה מִדִּבְרֵי מָרָן בְּבֵית יוֹסֵף (אֹרַח חַיִּים סִימָן נט), שֶׁכָּתַב, דְּהָרֹא"שׁ הָיָה נוֹהֵג בְּבִרְכַת אַהֲבַת עוֹלָם שֶׁאֶת כָּל הַבְּרָכָה הָיָה אוֹמֵר בְּעַצְמוֹ וְאֶת סוֹף הַבְּרָכָה הָיָה שׁוֹמֵעַ מֵהַשַּׁ"ץ וְיוֹצֵא בְּתוֹרַת שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. עַד כָּאן. וּמַשְׁמַע דְּאָפְשָׁר לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה הַבְּרָכָה חֲצִיוֹ בַּאֲמִירָה וְחֲצִיוֹ בִּשְׁמִיעָה. עַיֵּן שָׁם.

וְאָמְנָם בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת הַנִּזְכָּר לְעֵיל (חֵלֶק ו', סִימָן כח), הֵעִיר עַל מַה שֶּׁכָּתַב דְּהָרֹא"שׁ נָהַג כֵּן וְכוּ', דְּזֶה אֵינוֹ, דְּרַק הַבַּיִת יוֹסֵף כָּתַב שֶׁיָּכוֹל לִנְהֹג כֵּן. וְלָכֵן לְמַעֲשֶׂה לְכַתְּחִלָּה אֵין לִנְהֹג כֵּן. אַךְ בְּדִיעֲבַד יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה. [וְזֶה דְּלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר בָּרוּךְ הַשֻּׁלְחָן בְּחֵלֶק א' (פֶּרֶק ג, אוֹת א עַמּוּד יח) שֶׁאֵין יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָה בְּרָכָה חֲצִי בִּשְׁמִיעָה וַחֲצִי בַּאֲמִירָה. וּלְהָאֲמוּר בְּדִיעֲבַד יֵשׁ עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹכוּ].

וּלְפִי זֶה בְּנִדּוֹן דִּידָן בְּדִיעֲבַד יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָה. וְאַף שֶׁאֵין לַשּׁוֹמְעִים כּוֹס בְּיָדָם, סַגִּי בְּמַה שֶּׁנּוֹתְנִים עֵינֵיהֶם בְּכוֹס שֶׁל הַמַּבְדִּיל, עַיֵּן שׁוּ"ת רַב פְּעָלִים חֵלֶק ב' (אֹרַח חַיִּים, סִימָן מא).

"אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא מוֹצִיא" – יָכוֹל לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים אַף שֶׁהוּא כְּבָר קִדֵּשׁ

ב. אַף מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִסְעֹד בְּמָקוֹם זֶה, אוֹ שֶׁכְּבָר קִדֵּשׁ וְסָעַד, יָכוֹל לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים כְּדֵי לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָה, כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם כָּאֵלֶּה שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים לְקַדֵּשׁ בְּעַצְמָם. שֶׁהֲרֵי בִּבְרֵכַת הַמִּצְוֹות כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה לָזֶה. וְאַף שֶׁבְּתוֹךְ בִּרְכַת הַקִּדּוּשׁ נִכְלֶלֶת בִּרְכַת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן שֶׁהִיא בִּרְכַת הַנֶּהֱנִין, וּבִבְרָכַת הַנֶּהֱנִין אֵין דִּין עֲרֵבוּת, מֵאַחַר וּבָרְכָה זוֹ בָּאָה לְחוֹבַת הַיּוֹם, לְפִיכָךְ יָכוֹל לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים אַף אִם הוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת הַקִּדּוּשׁ. וְאֵין הֶבְדֵּל בָּזֶה בֵּין קִדּוּשׁ שֶׁל לֵיל שַׁבָּת, לְקִדּוּשׁ שֶׁל הַבֹּקֶר. וְהַמְקַדֵּשׁ לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָם, [אוֹ שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת], וּבְדַעְתּוֹ לְקַדֵּשׁ שׁוּב בְּבֵיתוֹ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת הַקִּדּוּשׁ, לֹא יִטְעַם מֵהַיַּיִן, אֶלָּא יַטְעִימוֹ לַאֲחֵרִים. [וּבְבֵית הַכְּנֶסֶת יַטְעִימוֹ לְקָטָן] (שָׁם עַמּוּד תפח).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַיֵּן שֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רעג סָעִיף ד). וּמַה שֶּׁכָּתַב שֶׁאָפְשָׁר לְקַדֵּשׁ בְּלִי שֶׁהַמְבָרֵךְ יִטְעַם, לְמָרוֹת שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, לְכְאוֹרָה הֵינוּ טַעְמָא שֶׁאַף שֶׁבִּרְכַת הַגָּפֶן הִיא בִּרְכַת הַנֶּהֱנִין, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנִּתְקְנָה עַל בִּרְכַת הַקִּדּוּשׁ, נִמְשֶׁכֶת אַחֲרֶיהָ, וְהָוֵי כִּבְרָכַת הַמִּצְוֹות, וְכִלְשׁוֹן מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רעג סָעִיף ד), יָכוֹל אָדָם לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם וְכוּ', "כֵּיוָן דְּהַאי בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן הוּא חוֹבָה לְקַדּוּשׁ כְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם דָּמֵי, וְיָכוֹל לְהוֹצִיאָם אַף שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה". עַד כָּאן. וְאַף שֶׁאָסוּר לוֹ לִטְעֹם מוֹצִיא אוֹתָם יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁסִּים מָרָן שָׁם, שֶׁאִם עֲדַיִן לֹא קִדֵּשׁ לְעַצְמוֹ, יְזָהֵר שֶׁלֹּא יִטְעֹם עִמָּהֶם, שֶׁאָסוּר לוֹ לִטְעֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ בִּמְקוֹם סְעוּדָתוֹ. עַד כָּאן. חֲזִינַן דְּאַף שֶׁאָסוּר לוֹ לִטְעֹם מוֹצִיא אוֹתָם יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ. וְדוֹק. וְהָרַמְ"א שָׁם הוֹסִיף, וַאֲפִלּוּ בְּקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם מָתָר לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְהֵינוּ, אַף שֶׁבְּקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם אֵין אֶלָּא בִּרְכַת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן לְבַדָּהּ, כֵּיוָן שֶׁנִּתְקְנָה לֹא לְשֵׁם הֲנָאָה, אֶלָּא לְמִצְוָה, מִשּׁוּם הָכִי מוֹצִיא אֲחֵרִים אַף שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּקִדּוּשׁ הַלַּיְלָה. אוֹ מִטַּעַם דְּחָשִׁיב כְּחוֹבָה.

אִם בִּרְכַּת הַגֶּפֶן הָוֵי חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ

וְהִנֵּה יֵשׁ לַחֲקֹר אִם בִּרְכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן שֶׁבְּקִדּוּשׁ לֵיל שַׁבָּת, אִם בְּרָכָה זוֹ הִיא חֵלֶק מֵעֶצֶם הַקִּדּוּשׁ, אוֹ שֶׁלֹּא בָּאָה רַק כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס הַקִּדּוּשׁ, דְּאַחַר שֶׁצְּרִיכִים לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, וְאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת בְּלֹא שֶׁיְּבָרֵךְ הַגֶּפֶן, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ בְּרָכָה זוֹ בַּקִּדּוּשׁ.

וְנָפְקָא מִינָּהּ בְּשׁוֹמֵעַ קִדּוּשׁ בְּלֵיל שַׁבָּת מֵחֲבֵרוֹ, וְלֹא שָׁמַע אֶת בִּרְכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, הַאִם יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ, אוֹ לֹא. גַּם לְעִנְיַן בִּרְכַּת הַמַּבְדָּלָה יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בָּזֶה, בְּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מֵחֲבֵרוֹ אֶת בִּרְכוֹת הַמַּבְדָּלָה וּמִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה, אַךְ בְּבִרְכַּת הַגֶּפֶן לֹא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת, הַאִם בְּרָכָה זוֹ מְעַכֶּבֶת וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה, אוֹ שֶׁאֵין זֶה לְעִכּוּבָא.

וּמִדִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים מְבֹאָר, שֶׁבִּרְכַּת הַגֶּפֶן אֵינָהּ חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ, וְאֵינָהּ אֶלָּא בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין שֶׁבְּחֶסְרוֹנָהּ נֶאֱסָר רַק לִשְׁתּוֹת אֶת הַיַּיִן, וְלֹא בָּאָה רַק כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס הַקִּדּוּשׁ, אַחַר שֶׁצְּרִיכִים לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, וְאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת בְּלֹא שֶׁיְּבָרֵךְ הַגֶּפֶן, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ בְּרָכָה זוֹ בַּקִּדּוּשׁ.

וְעַיֵּן בְּסוּגְיָא ר"ה כט. בָּעֵי רָבָא בִּרְכַּת הַלֶּחֶם שֶׁל מַצָּה, וּבִרְכַּת הַיַּיִן שֶׁל קִדּוּשׁ הַיּוֹם, מַהוּ, כֵּינָן דְּחוֹבָה הוּא, מַפִּיק, אוֹ דִּלְמָא בְּרָכָה לָאו חוֹבָה הִיא. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב אַשִׁי, כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב פַּפִּי הֲוָה מְקַדֵּשׁ לָן, וְכִי הֲוָה אָתֵי אֲרִיסֵיהּ מִדַּבְּרָא הֲוָה מְקַדֵּשׁ לְהוּ. ע"כ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י עַל אֲכִילַת מַצָּה וּמְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל לָא תִּבָּעֵי לָךְ, דְּחוֹבָה נִינְהוּ וּמַפִּיק, אֶלָּא בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַיַּיִן מִיבַּעְיָא לָן, שֶׁאֵין בָּאוֹת אֶלָּא לְפִי שֶׁהַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם, וְאִי אֶפְשָׁר לֵיהָנוֹת בְּלֹא בְּרָכָה, אִי נַמִי לָא טָעִים אִיהוּ אִי אֶפְשָׁר דְּלֹא יָהִיב לֵיהּ לְחַד מִינַּיְהוּ לְמִטְעַם, וּבָעֵי בְּרָכָה, מַאי, כֵּינָן דְּחוֹבָה הִיא, אֲכִילַת מַצָּה חוֹבָה עָלָיו, וְכֵן קִדּוּשׁ הַיּוֹם חוֹבָה עָלָיו, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא בַּהֲנָאָה, וַהֲנָאָה אִי אֶפְשָׁר בְּלֹא בְּרָכָה, נִמְצֵאת הַמִּצְוָה תְּלוּיָה בִּבְרִכַּת הֲנָאָה, וּמַפִּיק. אוֹ דִּלְמָא - בִּבְרִכַּת הֲהֶנָאָה לָאו חוֹבָה, לְמִצְוָה אָתְיָא, שֶׁאַף בְּכָל הֲהֶנָיוֹת הִיא נוֹהֶגֶת.

וְז"ל הַמְאִירִי שָׁם: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם חוֹבָה מָטְלֶת עַל הָאָדָם וְנִמְשֶׁכֶת עִם עֶשְׂיָתָם הֲנָאָה, שֶׁמִּצַּדָּהּ הוּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ בָּהּ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין מְצֹרֶפֶת עִם בִּרְכַּת הַחוֹבָה, כְּגוֹן בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא שֶׁל מַצָּה, וּבְפַה"ג שֶׁל קִדּוּשׁ הַיּוֹם, שֶׁאֲכִילַת מַצָּה וּשְׁתִיַּת הַיַּיִן חוֹבָה בִּזְמַנִּים אֵלּוּ, וְיֵשׁ בָּהֶם בִּרְכַּת חוֹבָה, ר"ל עַל אֲכִילַת מַצָּה וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וְאֵלּוּ הַשְּׁתַּיִם בָּרוּר הַדָּבָר שֶׁהוּא מוֹצִיא בָּהֶם אֶת חֲבֵרוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, ר"ל הַמּוֹצִיא וּבוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, וּמ"מ הוֹאִיל וּבִרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵלּוּ עַל דָּבָר שֶׁל חוֹבָה הֵן בָּאוֹת, הֲרֵי הֵן כְּאֵלּוּ הֵן גּוּפָן בִּרְכוֹת חוֹבָה, וּמוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ אַף בָּהֶן. וְכֵן בְּפַה"ג שֶׁבְּהַבְדָּלָה הוֹאִיל וּטְעוּנָה כּוֹס, הֲרֵי עַל חוֹבָה הִיא בָּאָה, וּמוֹצִיא בָּהּ אֶת חֲבֵרוֹ כְּהַבְדָּלָה עַצְמָהּ, ר"ל הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל. ע"כ.

וְהִנֵּה מְבֹאָר מִדִּבְרֵי הַמְאִירִי דְּכֵיוָן שֶׁבִּרְכַּת הַגֶּפֶן בָּא עַל מִצְוַת קִדּוּשׁ שֶׁהִיא חוֹבָה, גַּם בִּרְכַּת הַגֶּפֶן נַעֲשֵׂית חֵלֶק מִמִּצְוַת הַקִּדּוּשׁ. וּבְלִי בְּפַה"ג לֹא יָצָא יְדֵי קִדּוּשׁ. וּבְשׁוּ"ת הַר צְבִי (או"ח סי' קנו) כָּתַב לִפְשׁוֹט הַחֲקִירָה הַנ"ל, דְּהָא מִמָּה נַפְשָׁךְ אִי הֲוֵי בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּפַה"ג, אַף עַל כָּרְחָךְ צָרִיךְ לוֹמַר דִּבְלִי בְּפַה"ג לֹא יָצָא יְדֵי קִדּוּשׁ, וְאִי אַחַר הַסְּעוּדָה הָיָה גַּם כֵּן קָשֶׁה מִנַּיִן לָן דְּמוֹצִיאִין בְּפַה"ג בִּשְׁבִיל מִצְוַת קִדּוּשׁ, וְדִלְמָא שָׁתָה רַב פַּפִּי וְנִמְצָא דְּהָיָה מְחֻיָּב בִּבְפַה"ג, וְלָכֵן שַׁפִּיר הָיָה מוֹצִיא לָהֶן, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ דְּקִדּוּשׁ בָּעֵי בְּפַה"ג וְאִי דִּלֹא הָיָה מוֹצִיא בִּבְפַה"ג אִם כֵּן לְגַבֵּי דִּידֵיהּ הָיָה קִדּוּשׁ הַפְסֵק בֵּין בְּפַה"ג לַשְּׁתִיָּה, וְלֹא הָיָה יוֹצֵא בִּבְפַה"ג מִצַּד הַשְּׁתִיָּה, וְעַל כָּרְחָךְ דִּבְפַה"ג הִיא מִגּוּף הַקִּדּוּשׁ וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת.

אֶלָּא שֶׁהֵבִיא שָׁם מִדִּבְרֵי הַתּוֹס' (פסחים קג: ד"ה רב אשי) שֶׁכָּתְבוּ, וּבִירוּשַׁלְמִי נַמִי קָאָמַר שֶׁאִם הִתְחִיל לִסְעוֹד בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין צָרִיךְ בְּקִדּוּשׁ לְבָרֵךְ בְּפַה"ג, מַשְׁמַע דְּכָל מִצְוָה הַטְּעוּנָה

כּוֹס אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּפַה"ג הֵיכִי דְּלֹא הִפְסִיק. וְכֵן כָּתְבוּ עוֹד הַתּוֹס' (שם קד: ד"ה חוץ).

וּמָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (בסימן רע"א סעיף ד') כָּתַב, אִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל מִבְּעוֹד יוֹם, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ שַׁבָּת צָרִיךְ לְהַפְסִיק וְלִפְרֹס מַפָּה וּלְקַדֵּשׁ. וְאִם כְּבָר שָׁתָה יַיִן בַּסְּעוּדָה, אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ בִּלְבַד, בְּלֹא בִּרְכַּת הַיַּיִן. שֶׁהֲרֵי לֹא הִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִשְּׁתִיַּת יַיִן. ע"כ. [וּמִטַּעַם זֶה בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא סְמוּכָה לְבִרְכַּת הַגֶּפֶן, שֶׁהֲרֵי פְּעָמִים שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ הַגֶּפֶן, וְכַמְבֹאָר כֵּן בַּפּוֹסְקִים]. וּמִשְּׁמַע שֶׁאֵין הַקִּדּוּשׁ מְחַיֵּב לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַגֶּפֶן, וְזוֹ בְּרָכָה שֶׁבָּאָה לְהַתִּיר לוֹ אֶת הַשְּׁתִיָּה, וּלְפִי זֶה אַף מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע מִן הַמְקַדֵּשׁ בִּרְכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, יָצָא יְדֵי חוֹבָה. וְכֵן מִשְּׁמַע מִבַּאוּרֵי הַגְּרָ"א שָׁם, דְּבוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן אֵינוֹ חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ.

וְכֵן מְבֹאָר בַּמָּגֵן אַבְרָהָם (סי' רצו סק"י) שֶׁכָּתַב, בְּמִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּבְרִכַּת הַבְדָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לִבְרִכַּת הַגֶּפֶן יָצָא יְדֵי הַבְדָּלָה, שֶׁבִּרְכַּת הַמַּבְדִּיל הִיא הַבְּרָכָה הָעִקָּרִית. וְכָךְ כָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים שָׁם, וְהוּבְאוּ לַהֲלָכָה בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (שם ס"ק לג). וְלִכְאוֹרָה הוּא הַדִּין גַּם לְגַבֵּי קִדּוּשׁ, וּמַה שֶּׁלֹּא כָּתְבוּ כֵּן לְהֶדְיָא לְעִנְיַן קִדּוּשׁ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁהַדָּבָר לֹא מָצוּי שֶׁיְּכַוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ וְלֹא יְדֵי חוֹבַת בִּרְכַּת הַגֶּפֶן. וְגַם בְּקִדּוּשׁ הַמְנֻהָג לְטַעַם מֵהַיַּיִן, מַה שֶּׁאֵינוֹ בְּהַבְדָּלָה. וְעַל כָּל פָּנִים אֵין בִּרְכַּת הַגֶּפֶן לְעִכּוּבָא לְעִנְיַן קִדּוּשׁ.

וְכֵן מְבֹאָר בְּסִדּוּר דֶּרֶךְ הַחַיִּים לְהַגָּאוֹן מִלִּיסָא (דיני קידוש סק"ב) שֶׁכָּתַב, שֶׁאִם מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת לְהוֹצִיא לַאֲחֵרִים, צְרִיכִין הַשּׁוֹמְעִין לָצֵאת גַּם בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ בְּעַצְמָם וְיִהְיֶה הַקִּדּוּשׁ קֹדֶם הַבְּרָכָה, וּכְבֵית שַׁמַּאי וְלֹא כְּבֵית הִלֵּל, דִּבְתְחִלָּה הַבְּרָכָה וְאַחַר כָּךְ הַקִּדּוּשׁ, וְעוֹשֶׂה בָּזֶה אִסּוּר, אֲבָל בִּמְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בִּכְדֵי לְהוֹצִיא לַאֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְחֻיָּבִין לִשְׁתּוֹת, יְכוֹלִין לְכַוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת בִּבְרִכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, וְאִם יִרְצוּ אַחַר כָּךְ לִשְׁתּוֹת, יְבָרְכוּ בְּעַצְמָן, רַק כְּשֶׁיָּדוּעַ לוֹ מִקֹּדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה מֵהַיַּיִן, וְהוּא אֵינוֹ מְכַוֵּן, הֲוֵי כְּגוֹרֵם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה דְּאָסוּר.

וּכְעֵין דְּבָרָיו כָּתַב גַּם בַּפְּרִי מְגַדִּים (סימן רצו אשל אברהם סק"י) שֶׁאִם נִתְכַּוֵּן לִבְרִכַּת הַבְדָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לִבְרִכַּת בְּפַה"ג, יָצָא יְדֵי הַבְדָּלָה, אֶלָּא שֶׁאָסוּר לְטַעֵם מֵהַכּוֹס אֶלָּא אִם כֵּן יְבָרֵךְ בְּפַה"ג. וְכֵן הוּבָא בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סימן רעא ס"ק סג). וְכֵן הֶעֱלוּ בְּשוּ"ת חֶלְקַת יַעֲקֹב (בדפו"ח או"ח סי' צא), וּבְשוּ"ת אָז נִדְבְּרוּ (ח"ב סימן ט). וְכָךְ כָּתַב עוֹד בְּאוֹר לְצִיּוֹן (ח"ב פרק כ אות ב).

וְכֵן מְבֹאָר עוֹד בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סימן רעא ס"ק עח) שֶׁכָּתַב, כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים, אִם קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס וְסָבַר שֶׁהוּא יַיִן וְנִמְצָא שֶׁהוּא חֹמֶץ אוֹ מַיִם, יִקַּח כּוֹס אַחֵר שֶׁל יַיִן וִיבָרֵךְ בְּפַה"ג, וִיקַדֵּשׁ שֵׁנִית, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיָה יַיִן, נִמְצָא שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס כְּלָל. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הָיָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה מִשְּׁעַת בְּרָכָה לִשְׁתּוֹת יַיִן יוֹתֵר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֵׁנִית בְּפַה"ג, רַק לְקַדֵּשׁ. וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּמְצָא מַיִם בַּכּוֹס, וְכַהַאי גַּוְונָא, אֲבָל כְּשֶׁנִּמְצָא שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה שֶׁהָיָה חָמַר מְדִינָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לִקַּח כּוֹס אַחֵר לְקִדּוּשׁ, אֶלָּא יְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהַכֹּל וְיִשְׁתֶּה. ע"כ. וּמִשְּׁמַע, שֶׁעִקַּר הַקִּדּוּשׁ הִיא בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ, וְאֵין בִּרְכַּת בְּפַה"ג מְעַכֶּבֶת מִלָּצֵאת יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ.

וְהִנֵּה הַדִּין הַנִּזְכָּר בְּמִי שֶׁקִּדֵּשׁ עַל הַכּוֹס וְחָשַׁב שֶׁהוּא יַיִן, וְנִמְצָא שֶׁהוּא חֹמֶץ, אוֹ מַיִם, אֵינוֹ תָּלוּי בַּחֲקִירָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, דְּבֵין אִי נִימָא דִּבְרִכַּת הַיַּיִן הִיא חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ, וּבֵין אִי נִימָא דְּהִיא הֵיכִי תִּמְצֵי לִשְׁתִּיַּת הַיַּיִן, מִכָּל מָקוֹם הַקִּדּוּשׁ נִתְקַן עַל כּוֹס יַיִן, וְכָל שֶׁנִּמְצָא שֶׁקִּדֵּשׁ עַל חֹמֶץ גָּמוּר אוֹ עַל מַיִם, צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ, אַף אִי נִימָא דִּבְרִכַּת הַגֶּפֶן אֵינָהּ חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ, דְּהָא סוֹף סוֹף לֹא קִדֵּשׁ עַל יַיִן.

וּכְבָר קְדָמָם בָּזֶה בְּסִדּוּר רַשַּׁ"י (סי' קו), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שָׁם: כָּל הַבְּרָכוֹת צָרִיךְ דַּעַת מַשְׁמִיעַ וְדַעַת שׁוֹמֵעַ, פַּעַם אַחַת בָּאתִי לָצֵאת יְדֵי הַבְדָּלָה בְּהַבְדָּלַת בֵּית

הַכְּנֶסֶת, וְלֹא נִתְכַּוְּנוּ בִּבְרִכַּת הַיַּיִן, אָמַר לִי רַבִּי הוֹאִיל וְנִתְכַּוְּנוּ בִּבְרִכַּת הַבְּדָלָה דַּיָּךְ, ע"כ. וְהוּא בְּשו"ת רַשָּׁ"י (סימן רפא), וְכֵן הוּבָא בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי הַפַּרְדֵּס לְרַשָּׁ"י (דף יא ע"ב).

אֶלָּא דִּלְכְאוֹרָה קָשֶׁה, שֶׁהֲרֵי מָרָן כָּתַב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל (סי' רע"ג ס"ד) שֶׁיָּכוֹל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ בְּקִדּוּשׁ, אַף שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל עִמּוֹ, וְאַף בִּבְרִכַּת הַגֶּפֶן יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה עִמּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבִּרְכַּת הַגֶּפֶן הִיא חוֹבָה לְקִדּוּשׁ, כְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם דָּמֵי. ע"כ. וְלִכְאוֹרָה מַשְׁמַע דִּבִרְכַּת הַגֶּפֶן הִיא חֵלֶק מִן הַקִּדּוּשׁ, וּמִשּׁוּם הָכִי אֶפְלוּ יָצָא מוֹצִיא, שֶׁהֲרֵי בִּבְרָכוֹת הַנֶּהֱנִין אִם יָצָא אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא. וְכַמְבֹאָר בְּרַשָּׁ"י (ר"ה כט.) דְּשָׁאר בִּרְכַּת פֵּרוֹת וְרֵיחָנִי, שֶׁאֵינָן חוֹבָה אֶלָּא שֶׁאָסוּר לֵיהָנוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, וּבָזוֹ - אֵין כָּאן עֲרֵבוּת, שֶׁאֵינוֹ חוֹבָה עַל הָאָדָם. דְּלֹא לִיתְהֲנֵי וְלָא לִיבְרִיךְ. [סָכָּה מז. ר"ה כט. וּבְרַשָּׁ"י, וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ סִי' רי"ג ס"ב].

וְצָרִיךְ לוֹמַר דִּלְעוֹלָם בִּרְכַּת הַגֶּפֶן אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת כְּחֵלֶק מִן הַקִּדּוּשׁ, וַהֲרֵי הִיא כְּכָל בִּרְכוֹת הַנֶּהֱנִין, וְאַף עַל פִּי הָכִי יָכוֹל לְהוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה, מִשּׁוּם דְּמַה שֶּׁבִּבְרִכַּת הַנֶּהֱנִין בְּעָלְמָא אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ, הוּא מִטַּעַם דְּלֹא לִיתְהֲנֵי וְלָא לִיבְרִיךְ, אֲבָל כָּאן שֶׁחוֹבָה לְקַדֵּשׁ וּמְכֻרָּח לְבָרֵךְ גַּם עַל בִּרְכַּת הַגֶּפֶן כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִשְׁתּוֹת מִן הַיַּיִן, אִם כֵּן אַף שֶׁהִיא בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ יְדֵי חוֹבַת בְּרָכָה זוֹ, אַף אִם אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ כָּעֵת יְדֵי חוֹבָתוֹ. אֲבָל הֵיכָא שֶׁלֹּא שָׁמַע בִּרְכַּת הַגֶּפֶן, הֲרֵי הַשּׁוֹמֵעַ אֵינוֹ חַיָּב לִשְׁתּוֹת מִן הַיַּיִן, וְדֵי לוֹ שֶׁיִּשְׁמַע אֶת בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ, וּמִשּׁוּם הָכִי אַף אִם לֹא שָׁמַע בִּרְכַּת הַגֶּפֶן, יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאִם הַשּׁוֹמֵעַ רוֹצֶה לִטְעֹם מִן הַיַּיִן, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַגֶּפֶן.

שׁוּב רָאִיתִי בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סימן רעג ס"ק יט) שֶׁכָּתַב, דְּאַף דְּבָרִים כָּל הַקִּדּוּשׁ הוּא רַק בְּפַה"ג לְבַד, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּהִיא מִצְוָה וְעִקָּרוֹ נִתְקַן לֹא בִּשְׁבִיל הֲנָאָה אֶלָּא מִצְוָה עָלָיו כִּשְׁאָר מִצְוֹת, מִשּׁוּם הָכִי מוֹצִיא אֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּקִדּוּשׁ הַלַּיְלָה. וְלֹא דָּמֵי לְבִרְכַּת הַמּוֹצִיא שֶׁל שַׁבָּת שֶׁל כָּל הַשָּׁלֹשׁ סְעוּדוֹת דְּאֵינוֹ מוֹצִיא אִם אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם, דְּאַף שֶׁהֵם חוֹב אֵין הַחוֹב עָלָיו מִשּׁוּם מִצְוָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֶּהֱנֶה מִסְּעוּדַת שַׁבָּת, וְאֵין לְהַמִּצְוָה עַצְמָהּ חוֹב, דְּהָא אִם הוּא נֶהֱנֶה מִמַּה שֶּׁמִּתְעַנֶּה, אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל כִּדְאִיתָא בְּסִימָן רפ"ח, עַל כֵּן אֵין מוֹצִיא אֲחֵרִים אִם אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם. וְאִם קִדֵּשׁ עַל הַפַּת אָז מוֹצִיא גַּם בִּבְרִכַּת הַמּוֹצִיא, דְּהַאי בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא כְּבִרְכַּת בְּפַה"ג לְקִדּוּשׁ הַיַּיִן דָּמְיָא.

וְאָמְנָם, אַף שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַיַּיִן מְעַכֶּבֶת מִלָּצֵאת יְדֵי חוֹבַת הַקִּדּוּשׁ, מִכָּל מָקוֹם בָּעִינַן שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אוֹ אֶחָד הַמְסֻבִּין יִטְעַם מֵהַיַּיִן, שֶׁהֲרֵי זוֹ הָיְתָה תַּקָּנַת חֲכָמִים לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן בָּעִינַן שֶׁהַמְקַדֵּשׁ יִטְעַם אוֹ אֶחָד הַמְסֻבִּין, אֲבָל אִם טָעַם אֶחָד שֶׁהַמְקַדֵּשׁ לֹא נִתְכַּוֵּן אֵלָיו כְּלָל, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַמְסֻבִּין יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה בִּשְׁתִיָּתוֹ, וְכַמְבֹאָר בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סימן רעא ס"ק סט). עַיֵּן שָׁם.

הֵיכָא שֶׁהַמְקַדֵּשׁ לֹא טָעַם מֵהַיַּיִן, וְטָעַם מִמֶּנּוּ אֶחָד שֶׁהַמְבָרֵךְ לֹא כִּוֵּן עָלָיו

וְאָמְנָם הֵיכָא שֶׁהַמְקַדֵּשׁ לֹא טָעַם מֵהַיַּיִן, וְטָעַם מִמֶּנּוּ אֶחָד שֶׁהַמְבָרֵךְ לֹא כִּוֵּן עָלָיו, וְאוֹתוֹ אַחַר בֵּרַךְ מֵחָדָשׁ בְּפַה"ג, נִרְאֶה דְּאֵין יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת הַקִּדּוּשׁ בִּשְׁתִיָּתוֹ, בֵּין אִי נֵימָא דִּבִרְכַּת הַיַּיִן הִיא חֵלֶק מִמִּצְוַת קִדּוּשׁ, בֵּין אִי נֵימָא שֶׁבִּרָכָה זוֹ הִיא רַק הֵיכִי תִּמְצֵי שֶׁיּוּכַל לִטְעֹם. דְּהָא שְׁתִיַּת מִלֹּא לוּגְמָיו הִיא חֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מִמִּצְוַת הַקִּדּוּשׁ, וּלְעִכּוּבָא, וּמַה שֶּׁאַחַר שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר לַקִּדּוּשׁ כְּלָל מְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס בְּפַה"ג וְשׁוֹתֶה מִלֹּא לוּגְמָיו, אֵינוֹ נוֹגֵעַ כְּלָל לְאוֹתָם שֶׁשָּׁמְעוּ הַקִּדּוּשׁ וּמְבַקְּשִׁים לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ.

וְעַיֵּן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סעי' יד) שֶׁכָּתַב: אִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם אֶחָד הַמְסֻבִּין כְּמִלֹּא לוּגְמָיו יָצָא. וְהַגְּאוֹנִים סוֹבְרִים שֶׁאִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ לֹא

יָצָא. ע"כ. הֲרֵי דַּאֲפִלּוּ הַמְקִלִּין לֹא הֵקִלּוּ אֶלָּא אֶחָד הַמְסֻבִּין יִשְׁתֶּה מִלֹּא לוּגְמָיו, אֲבָל אָדָם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר לְמִצְוָה זוֹ מַאן דְּכַר שְׁמֵיהּ. וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק סט) שֶׁכָּתַב, דְּכֵיוָן שֶׁהַמְסֻבִּין שָׁמְעוּ מִתְּחִלָּה אֶת הַבְּרָכָה וְהוּא כִּוֵּן עֲלֵיהֶם לְהוֹצִיאָם, מֵהֲנֵי טְעִימָתָן לְכֻלָּם. אֲבָל אִם שָׁתָה אַחֵר שֶׁלֹּא כִּוֵּן עָלָיו בַּבְּרָכָה, וְאוֹתוֹ אַחֵר בֵּרַךְ בְּפֶה"ג, מַשְׁמַע שֶׁאֵין יוֹצְאִין בְּטְעִימָתוֹ, וְדִינוֹ כְּאִלּוּ נִשְׁפַּךְ כּוֹס הַיַּיִן. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּקִדּוּשׁ הַלַּיְלָה שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַגֶּפֶן עִקַּר הַקִּדּוּשׁ, אֶלָּא הֵיכִי תִּמְצֵי לִשְׁתֵּית מִלֹּא לוּגְמָיו, מִכָּל מָקוֹם הַשְׁתִּיָּה עַצְמָהּ חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה בְּקִדּוּשׁ זֶה לֹא יָכוֹל לְהוֹצִיאָם בִּשְׁתִיָּתוֹ. וּלְפִי זֶה לְכְאוֹרָה לֹא מְהֲנֵי שֶׁיִּתְּנוּ לְקָטָן לִשְׁתּוֹת מִלֹּא לוּגְמָיו בְּקִדּוּשׁ, אֶלָּא בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה.

מִי שֶׁקִּדֵּשׁ עַל יַיִן וְלֹא בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַגֶּפֶן, אִם יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ:

וְהִנֵּה בְּשו"ת חֲכַם צְבִי (סימן קסח) כָּתַב, שֶׁכָּל דָּבָר הַטָּעוּן כּוֹס, חַיָּב לְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַגֶּפֶן, וְלָכֵן כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אִם הַמְבָרֵךְ לֹא יְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ בִּרְכַּת הַגֶּפֶן אֶלָּא בְּרָכָה זוֹ יְבָרֵךְ אֶחָד מֵהַמְסֻבִּים וְיִשְׁתֶּה, אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מִצְוַת בְּרָכָה עַל הַכּוֹס. וּמַה שֶּׁהִצְרִיכוּהוּ לִטְעֹם מֵהַיַּיִן, הוּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִהְיֶה גְּנַאי לִבְרִכַּת הַיַּיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁלֹּא לִצְרָךְ הִיא, וְנִרְאֵית כִּבְרָכָה לְבַטָּלָה. אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֵינוֹ לְבַטָּלָה, אֲפִלּוּ לֹא שׁוֹתֶה, שֶׁכָּךְ הִיא תַּקָּנַת חֲכָמִים בְּכָל שִׁירָה הַנֶּאֱמֶרֶת עַל הַיַּיִן שֶׁיְּסַדְּרוּ אוֹתָהּ אַצֶּל בִּרְכַּת הַיַּיִן, שֶׁהוּא עִקַּר שִׁירָה הַמְיֻחֶדֶת לַיַּיִן, וְלָכֵן רַשַּׁאי לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וּלְהַטְעִימוֹ לְקָטָן אֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, וַאֲפִלּוּ לֹא יוֹדֵעַ לְדַבֵּר, כֵּיוָן שֶׁהַטְעִימָה הִיא רַק מִשּׁוּם גְּנַאי, וְעַיֵּן בְּרַשׁ"י עֵרוּבִין (מ: ד"ה ליתביה לינוקא). וְכָךְ כָּתַב הָרַאֲבַ"ן שֶׁהוּבָא בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סימן תרכא סק"ג). עַיֵּן שָׁם.

וְעַל פִּי זֶה כָּתְבוּ בְּשו"ת אִמְרֵי יֹשֶׁר חֵלֶק ב' (סי' קעג), וּבְסֵפֶר תְּהִלָּה לְדָוִד (סי' רעא ס"ק יח), שֶׁמִּי שֶׁקִּדֵּשׁ וְלֹא בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַגֶּפֶן, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַגֶּפֶן לְשִׁיטַת הֶחָכָם צְבִי הִיא מִגּוּף הַקִּדּוּשׁ. וְשָׁמַעְתִּי מֵחָכָם אֶחָד שֶׁדָּחָה הָרְאָיָה מִדִּבְרֵי רַשׁ"י בְּעֵרוּבִין (מ:), שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר מְבֹאָר לְהֶפֶךְ בְּשו"ת הָרַ"ן (סי' נב) שֶׁאֵין זֶה הַבֵּאוּר בְּדִבְרֵי רַשׁ"י, שֶׁבְּוַדַּאי צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתֶּה קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ דַּוְקָא, וְדִבְרֵי רַשׁ"י כְּךָ בֵּאוּרָם, דְּכִי אָמְרִינַן הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם, דְּמַשְׁמַע הַמְבָרֵךְ עַצְמוֹ, הַיְנוּ טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּגְנַאי הוּא לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁלֹּא יֵהָנֶה אָדָם מִמֶּנּוּ לְאַלְתַּר. אֲבָל כְּשֶׁלֹּא שָׁתָה אָדָם מִמֶּנּוּ כְּלָל, הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁאֵינוֹ גְּנַאי בִּלְבַד, אֶלָּא אִסּוּר גָּמוּר, דְּהָא קָיְמָא לָן שֶׁהַמְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא. וּשְׁתִיַּת קָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, כְּמִי שֶׁלֹּא שָׁתָה מִמֶּנּוּ אָדָם דָּמֵי. וְשָׁכֵן כָּתַב הָרַשְׁבָּ"א. עַיֵּן שָׁם. וְאִם כֵּן לְדִבְרֵיהֶם אֵין בִּרְכַּת הַיַּיִן מִגּוּף הַקִּדּוּשׁ, אֶלָּא רַק בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין גְּרִידָא, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתֶּה דַּוְקָא קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בִּרְכָתוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וּדְלֹא כְּהֶחָכָם צְבִי דְּסְבִירָא לֵיהּ שֶׁבִּרְכַּת הַגֶּפֶן הִיא מִגּוּף הַקִּדּוּשׁ, וּלְעוֹלָם אֵינָהּ לְבַטָּלָה, אֲפִלּוּ בְּלִי טְעִימָה כְּלָל. וְכָךְ כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סימן רסט סק"א), עַל פִּי דִּבְרֵי הָרַשְׁבָּ"א וְהָרַ"ן הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל.

וְהוֹסִיף עוֹד, שֶׁאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִיתֵּן לַתִּינוֹק הַנִּמּוֹל בְּיוֹם הַמִּילָה הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁהַבְּרָכָה בִּשְׁבִילוֹ הִיא, אֲבָל בְּקִדּוּשׁ לֹא, אֶלָּא צָרִיךְ לִיתֵּן לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ. ע"ש. וְכַוָּנָתוֹ, שֶׁאַף לְמ"ש הָרַמָ"א (סי' תרכא) בְּמִילָה בְּיוֹהַכ"פ לְהַטְעִים כּוֹס הַבְּרָכָה לַתִּינוֹק הַנִּמּוֹל, מוֹדֶה הוּא שֶׁבְּכוֹס קִדּוּשׁ צָרִיךְ דַּוְקָא קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, מֵהַטַּעַם שֶׁבֵּאַר שֶׁהַבְּרָכָה בַּמִּילָה לַתִּינוֹק הוּא. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרַ"ן שָׁם בִּתְשׁוּבָתוֹ דָּחָה סְבָרָא זוֹ, מִכָּל מָקוֹם הָרַמָ"א קַיֵּם סְבָרָא זוֹ עַל פִּי הָרַאֲבַ"ן שֶׁכָּתַב כֵּן, וּכְמ"ש הַמָּגֵן אַבְרָהָם שָׁם. וְאַף הֶחָכָם צְבִי לֹא כָּתַב דְּבָרָיו בְּקִדּוּשׁ, אֶלָּא בִּשְׁאָר דְּבָרִים הַטְּעוּנִים כּוֹס, שֶׁהֲרֵי בְּקִדּוּשׁ הַטְּעִימָה וַדַּאי שֶׁהִיא לְעִכּוּבָא, שֶׁאִם לֹא יִשְׁתֶּה לֹא יָצָא י"ח, כַּמְבֹאָר בִּפְסָחִים קז. וּבְשֻׁלְחָן

עָרוּךְ (סי' רעא סְעִיף יג) וּבְבִיאָה"ל (ד"ה צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת). וְע"ע בְּמָגֵן אַבְרָהָם (שָׁם ס"ק לב). וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁאַף הֶחָכָם צְבִי יוֹדֶה בְּקִדּוּשׁ שֶׁצָּרִיךְ דַּוְקָא קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, לְפִי שֶׁהַשְׁתִּיָּה הִיא מִגּוּף הַמִּצְוָה. וְע"ע בְּנִדּוֹן דִּידַן בְּשׁוּ"ת הַר צְבִי הַנ"ל.

וּבְשׁוּ"ת חֶלְקַת יַעֲקֹב שָׁם כָּתַב, שֶׁהַדָּבָר פָּשׁוּט שֶׁאִם לֹא שָׁמַע בִּרְכַּת הַגָּפֶן יָצָא, וּבִרְכַּת בְּפָה"ג הוּא רַק בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִטְעֹם מִן הַכּוֹס, וְכֵיוָן דְּעַל פִּי דִין סַגִּי בָּזֶה שֶׁהַמְּבָרֵךְ שׁוֹתֶה מֵהַכּוֹס מְלֹא לוּגְמָיו, וּלְהָאֲחֵרִים הַטְּעִימָה רַק לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, אִם כֵּן מַה אִכְפַּת לָן שֶׁלֹּא שָׁמַע בִּרְכַּת בְּפָה"ג, כֵּיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת בְּעַצְמוֹ וְהַקִּדּוּשׁ שָׁמַע כַּהֹגֶן יָצָא. וְכֵן מוּכָח נַמִּי מִדִּין פּוֹרֵס מַפָּה וּמְקַדֵּשׁ (פְּסָחִים ק. וּבְשׁ"ע סִימָן רע"א ס"ד) שֶׁאֵינוֹ מָכְרָח שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת בְּפָה"ג בְּשָׁעַת הַקִּדּוּשׁ, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה דְּרַשַּׁאי לִשְׁתּוֹת יַיִן מִבְּלִי שֶׁיְּבָרֵךְ עָלָיו. וְכֵן נִרְאֶה בְּתוֹס' (פְּסָחִים קג: ד"ה ר"א).

וְכָךְ כָּתַב בְּשׁוּ"ת אָז נִדְבְּרוּ ח"ב (סִי' ט) שֶׁהַדָּבָר פָּשׁוּט דְּמִי שֶׁלֹּא שָׁמַע בִּרְכַּת הַגָּפֶן, יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, כִּי אֵין הַבְּרָכָה שֶׁל הַגָּפֶן חֵלֶק מִן הַקִּדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, אֶלָּא לְפִי שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת בְּלֹא בְּרָכָה. וְלָכֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע אֶת בִּרְכַּת הַגָּפֶן אֶלָּא רַק אֶת בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ יָצָא י"ח. ע"ש. וְכָךְ כָּתַב בְּשׁוּ"ת רִבְבוֹת אֶפְרַיִם ח"א (סִימָן קצז) שֶׁאָדָם שֶׁנִּכְנַס אַחֲרֵי בִּרְכַּת הַגָּפֶן וְרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי קִדּוּשׁ, וְהוּא הַדִּין לְהַבְדָּלָה, דְּיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה. וְכָתַב, שֶׁכֵּן מְבֹאָר בְּשׁ"ע הַגר"ז (בְּקוּ"א סִי' רעב), וְכָךְ כָּתַב בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ ח"ב (פֶּרֶק מז אוֹת מ), דְּאִם לֹא שָׁמַע הַגָּפֶן בְּקִדּוּשׁ, וְשָׁמַע אֶת בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ לְבַד, יָצָא.

[וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּסֵפֶר אַשְׁרֵי הָאִישׁ (ח"ב עַמּוּד עט בְּהֶעָרָה אוֹת צא), שֶׁלִּשִׁיטַת רַשְׁ"י (עֵרוּבִין מ: ד"ה לִיתְבֵיהּ) בִּרְכַּת בְּפָה"ג הִיא חֵלֶק מֵהַקִּדּוּשׁ, וְאִם לֹא בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין עַל כּוֹס הַקִּדּוּשׁ לֹא יָצָא י"ח, וְהוּא הַדִּין לְכָל אוֹפֶן כְּשֶׁבֵּרַךְ בְּרָכָה שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן, אֶלָּא שֶׁלְּמַעֲשֶׂה אֵינוֹ כֵן וְכוּ'. ע"ש. הִנֵּה מְפֹרָשׁ בְּשׁוּ"ת רַשְׁ"י הַנִּזְכָּר שֶׁאֵינוֹ מְעַכֵּב].

בְּקִדּוּשׁ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה – יֵשׁ אִסּוּר לֶאֱכֹל

וְהִנֵּה בְּשׁוּ"ת אֶגְדַּת אֵזוֹב מִדְּבָרִי (חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִי' יב) הֵבִיא דִּבְרֵי הַגָּאוֹן מִלִּיסָא בְּסִדּוּר דֶּרֶךְ הַחַיִּים, שֶׁכָּתַב, דְּהָא דְּאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, הַיְנוּ שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל בְּבַיִת אַחֵר, אוֹ אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ בַּיִת, אִם לֹא יְקַדֵּשׁ שֵׁנִית. אֲבָל בְּמַה שֶּׁטָּעַם בְּשָׁעַת הַקִּדּוּשׁ, אַף שֶׁלֹּא יֹאכַל [סְעֻדָּה] בְּמָקוֹם זֶה, אֵין כָּאן שׁוּם אִסּוּר. דְּהָא דְּאָסוּר לִטְעֹם קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ, הַיְנוּ בְּלִי קִדּוּשׁ. ע"כ. וְעַל זֶה הֵעִיר הָרַב הַנ"ל, דְּמִמַּה שֶּׁכָּתְבוּ הַבַּיִת יוֹסֵף וְהָרַמָ"א (סִימָן רעג סְעִיף ה') שֶׁמָּתָר לְמוֹהֵל וְסַנְדָּק לִשְׁתּוֹת הַיַּיִן, מַשְׁמַע, דְּאִי לָאו דְּהָווּי בְּמָקוֹם סְעֻדָּה, הָיָה אָסוּר לִטְעֹם. וְכֵן מְבֹאָר בְּתַשְׁבֵּ"ץ קָטָן (סִי' שכב). עכ"ד. וּמָרָן זִיע"א הֵבִיא דְּבָרָיו בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ב (דַּף סח ע"ב, חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן יט אוֹת טו).

וְכָתַב, כִּי דְּבַר ה' בְּפִיהוּ אֱמֶת, שֶׁכֵּן פָּסַק גַּם בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (רִישׁ סִימָן רסט) שֶׁאֵין לַמְקַדֵּשׁ בביהכ"נ לִטְעֹם מִיַּיִן הַקִּדּוּשׁ, אֶלָּא מַטְעִימוֹ לְקָטָן. אֶלָּא שֶׁסִּבָּרַת הַגָּאוֹן מִלִּיסָא יֵשׁ לָהּ סְמוּכִין מֵהַמָּרְדְּכִי בְּשֵׁם הַשַּׁר מִקּוּצִי, וְר' שְׁמוּאֵל, שֶׁמַּתִּירִים לִטְעֹם. וְגַם בַּטּוּר הֵבִיא בְּשֵׁם רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן שֶׁכָּתַב, שֶׁמֻּתָּר לִטְעֹם מִכּוֹס הַקִּדּוּשׁ בביהכ"נ, אֶלָּא שֶׁהַטּוּר תָּמַהּ עַל זֶה כַּיְעוּ"ש. וְגַם הַמְּאִירִי כָּתַב כֵּן בְּשֵׁם גְּדוֹלֵי הַמְפָרְשִׁים, אֶלָּא שֶׁאֵין לָנוּ לָזוּז מִדַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ. וְכֵן עִקָּר. ע"ש.

מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע מֵהַמְקַדֵּשׁ בִּרְכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן אֶלָּא בִּרְכַּת מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת בִּלְבַד, יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִשְׁתֶּה מֵהַיַּיִן אֶלָּא אִם כֵּן יְבָרֵךְ עָלָיו עַל פִּי הַמְּבֹאָר בַּהֶעָרָה הַנ"ל. וְשֵׁכֵן הוּא בְּסִדּוּר רַשְׁ"י (סִימָן קו), דְּכָל הַבְּרָכוֹת צָרִיךְ דַּעַת מַשְׁמִיעַ וְדַעַת שׁוֹמֵעַ, וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן בְּבִרְכַּת הַיַּיִן, אָמַר רַשְׁ"י, הוֹאִיל וְנִתְכַּוְּנוּ בְּבִרְכַּת הַבְּדָלָה

דַּיֶּךָּ, ע"כ. וְהוּא בְּשׁוּ"ת רַשְׁ"י (סִימָן רפא), וְכֵן הוּבָא בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי הַפְּרִדְּס לְרַשְׁ"י הַנ"ל (דַּף יא ע"ב).

לִשְׁתּוֹת מְלוֹא לוּגְמָיו מִכּוֹס הַקִּדּוּשׁ

ג. צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ כְּמִלֹּא לוּגְמָיו, [דְּהַיְנוּ כָּל שֶׁיְּסַלְקֶנּוּ לְצַד אֶחָד בְּפִיו, וְיֵרָאֶה מְלֹא לוּגְמָיו], וְהוּא רֻבּוֹ שֶׁל רְבִיעִית, כְּאַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם גְּרָם לְאָדָם בֵּינוֹנִי. (שָׁם עַמּוּד תצג).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב בַּגמ' פְּסָחִים (קז.) אָמְרוּ, תָּנוּ רַבָּנָן, מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר"שׁ אָמְרוּ, אֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׁכָר. מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ, מְקַדְּשִׁין. מִטְּעִימַת יַיִן כָּל שֶׁהוּא, [אוֹתָהּ טְעִימָה שֶׁאָמְרוּ: הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם, בְּכָל שֶׁהוּא. רַשְׁ"י]. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, מְלֹא לוּגְמָא. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, וְכֵן תָּנֵי רַב גִּידֵּל דְּמִן נָרֹשׁ, הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם מְלֹא לוּגְמָא יָצָא, וְאִם לָאו לֹא יָצָא.

וּפֵרֵשׁ רַשְׁבָּ"ם שָׁם, מִטְּעִימַת יַיִן כָּל שֶׁהוּא, אוֹתָהּ טְעִימָה שֶׁאָמְרוּ הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם, אוֹתָהּ טְעִימָה דַּי בְּכָל שֶׁהוּא. וְאִם טָעַם מְלֹא לוּגְמָיו יָצָא וְאִם לָאו לֹא יָצָא. וְהָכִי הִלְכְתָא. וְהוּא שֶׁלֹּא טָעַם אֶחָד מִכָּל הַמְסוּבִּין, אֲבָל טָעַם אֶחָד מֵהֶם יָצְאוּ כֻּלָּן יְדֵי חוֹבָתָן וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא טָעֲמוּ. ע"כ. וְהַיְנוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתֶּה רְבִיעִית, אֶלָּא דַּי בִּשְׁתִּית מְלוֹא לוּגְמָיו. [עַ' תוֹס' בְּפְסָחִים קז:]

וְשִׁעוּר כְּמִלֹּא לוּגְמָיו - כָּתַב רַבֵּנוּ יִצְחָק אִבֶּן גִּיאַת (הַל' קִדּוּשׁ עַמּוּד ז'), וְשִׁעוּר מְלֹא לוּגְמָיו, אָמַר רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן, שֶׁטּוֹעֵם כְּדֵי רְבִיעִית הַיְנוּ מְלֹא לוּגְמָיו, וְרַב עַמְרָם נַמֵּי כָּתַב, דְּהַיְנוּ רְבִיעִית יַיִן. וְאָמַר נַמֵּי רַב כֹּהֵן צֶדֶק אִם שָׁתָה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לֹא יָצָא, דְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית בְּמַשְׁקִין לָאו כְּלוּם הוּא, [וְכָךְ כָּתַב בְּסִדּוּר רַשְׁ"י סִימָן תפה], וְרַב צֶמַח גָּאוֹן אָמַר נַמֵּי אִם קִדֵּשׁ וְלֹא שָׁתָה רְבִיעִית לֹא יָצָא. וְהָכִי אָמַר רַב הַאי. וְכָתַב עַל זֶה הָרִי"ץ גִּיאַת, וְלֹא הִיא דְּשִׁעוּר מְלֹא לוּגְמָיו הוּא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית, כְּדַאָמְרִינַן בְּיוֹמָא (פ.) אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא מְלֹא לוּגְמָיו מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּל שֶׁאִלּוּ יְסַלְקֶנּוּ לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לוּגְמָיו. ע"כ.

וְכָךְ כָּתְבוּ הַתּוֹס' שַׁבָּת (עו: ד"ה וְיֵעָמֵד), דְּהָא דְּאָמְרִינַן בְּפְסָחִים (קז.) הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם מְלֹא לוּגְמָיו יָצָא, לָאו דַּוְקָא מְלֹא לוּגְמָיו, אֶלָּא כָּל שֶׁיְּסַלְקֶנּוּ לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לוּגְמָיו, וּכְדִמְפָרֵשׁ בְּיוֹמָא (פ.). וְכָךְ כָּתְבוּ הַתּוֹס' פְּסָחִים (קז. ד"ה אִם), דְּהַיְנוּ כִּמְלֹא לוּגְמָיו שֶׁהוּא רוֹב רְבִיעִית. (וְכֵן הוּא בְּתוֹס' יוֹמָא פ.). וְנִרְאֶה שֶׁהוּא רוֹב רְבִיעִית, דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן וְהוּא דְּשָׁתֵי רוּבָּא דְּכַסָּא. וְדַוְקָא לְאָדָם בֵּינוֹנִי, אֲבָל לְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן בָּעֵי טְפֵי כִּדְאָמְרִינַן הָתָם. ע"כ. וְכָךְ כָּתַב ר"ת בְּסֵפֶר הַיָּשָׁר (סִי' שכג).

וְכָךְ פָּסַק הָרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק כט מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת ה"ז), וְכָךְ כָּתַב הָרא"שׁ (פְּסָחִים פ"י סִי' יח), וְהַטּוּר (סִי' רעא). וְכָתַב, וּדְלֹא כְּרַב עַמְרָם שֶׁכָּתַב, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּשְׁתֶּה רְבִיעִית. וְכָךְ כָּתַב בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי (עַמּוּד ערה). וְכֵן כָּתְבוּ הָרִיטְבָּ"א עֵרוּבִין (עט:), וְרַבִּי דָּוִד בּוֹנְפִיד, וּמַהֲרַ"ם חֲלָאוָה, וְהָר"ן פֶּרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים (דַּף כב ע"ב מִדַּפֵּי הָרִי"ף). וְכָךְ כָּתַב הַמְּאִירִי בִּפְסָחִים (קז.), וּבְחִבּוּר הַתְּשׁוּבָה (עַמּוּד תנט וְהָלְאָה). ע"ש. (וְצָרִיךְ עִיּוּן בַּמְּאִירִי יוֹמָא פ.). [וְדִבְרֵי רַב עַמְרָם הֵם בְּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים לִיק (סִימָן נו), וּבְסֵדֶר רַב עַמְרָם הַשָּׁלֵם (דַּף יד ע"ב), וּבְשִׁבְלֵי הַלֶּקֶט (סִימָן עד). וּרְאֵה עוֹד בְּסֵפֶר הָעִתִּים (סִימָן קמא עַמּוּד קפז וְהָלְאָה). ע"ש].

וּמָרָן הַבֵּית יוֹסֵף (ס"ס רעא) הֵבִיא מִשֵּׁם מָרְדְּכַי יָשָׁן בְּסוֹף יוֹמָא (עַיֵּן חִדּוּשֵׁי אַנְשֵׁי שֵׁם עַל הַמָּרְדְּכַי יוֹמָא אוֹת א, וּמָרְדְּכַי הַשָּׁלֵם יוֹמָא עַמּוּד פז פח) שֶׁהֵשִׁיב ר"י, דְּשִׁעוּר טְעִימָה גַּבֵּי מְקַדֵּשׁ בָּעִינַן מְלֹא לוּגְמָיו, וַאֲנִי אֵבִי"ה (רַאבִי"ה הַל' תַּעֲנִית סִימָן תתצא וּפְסָחִים סִי' תקיט) אֵינִי מֵשִׁיב עַל הָאָרִי לְאַחַר מִיתָה, אֶלָּא תּוֹרָה הִיא וְלִלְמֹד אָנוּ צְרִיכִין, שֶׁכָּךְ מְקֻבָּלַנִי שֶׁהַמְבָרֵךְ אֵין צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת מְלֹא לוּגְמָיו, אֶלָּא קִימְעָא שִׁעוּר גְּרוֹנוֹ, וְיֵלֵךְ סְבִיבוֹת לוּגְמָיו. וְתֵדַע דְּגַבֵּי מְבָרֵךְ קָתָנֵי (פְּסָחִים קז.) אִם טָעַם מְלֹא לוּגְמָיו, וּבְיוֹהַכ"פ קָתָנֵי (יוֹמָא עג:) הַשּׁוֹתֶה מְלֹא

לוּגְמָיו, וְתוּ דִּרְבִיעִית הוּא שִׁעוּר כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וּמְלֹא לוּגְמָיו גָּדוֹל מֵרְבִיעִית, כִּדְמוּכָח בְּפֶרֶק יוֹהֲכ"פ (יוֹמָא פ.) גַּבֵּי מַחֲלֹקֶת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, וְאֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁיִּשְׁתֶּה מְלֹא לוּגְמָיו, אֶלָּא עַל כָּרְחֶךָ טַעַם הוּא דָּבָר מוּעָט, וְטַעְמָא דִּמְלֹא לוּגְמָיו נָהֲנָה, כִּדְאָמְרִינַן בְּסוּכָּה (מט:) גַּבֵּי פְּקִיקַת שִׁיתִּין נַסֵּךְ שֵׁכָר, וְאָמְרִינַן צוּרְבָא מֵרַבָּנַן דְּלֹא נָפִישׁ חַמְרֵיהּ מִיגְמַע גְּמוּעֵי. וּמִיהוּ לָאו רְאָיָה בְּרוּרָה הִיא מֵהָכָא, דְּאֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁהָיָה כָּל הָרְבִיעִית בּוֹלֵעַ, אֶבָל מִלְּשׁוֹן טַעַם רְאָיָה הִיא, דְּלֹא נָקֵט שָׁתָה. עכ"ל. וְכָתַב עַל זֶה הַב"י: וְאֵין בַּדְּבָרִים אֵלּוּ כְּדַאי לִדְחוֹת דִּבְרֵיהֶם. ע"כ. וּמִבֹּאר דְּמָרָן מַצְרִיךְ שֶׁיִּשְׁתֶּה מְלוֹא לוּגְמָיו.

וְכָךְ פָּסַק בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רעא ס"ג), שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁתּוֹת כִּמְלוֹא לוּגְמָיו, דְּהַיְנוּ כָּל שֶׁיִּסַּלְקֵנוּ לְצַד אֶחָד בְּפִיו, וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לוּגְמָיו, וְהַיְנוּ רוֹב רְבִיעִית. ע"כ. וּרְאֵה בְּבִיאה"ל (סִימָן רעא סְעִיף יג), וּבְחֶזְוֹן אִישׁ (אוֹרח חַיִּים סִי' לט ס"ק טז). ע"ש.

וּבְשׁוּ"ת רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר (מַהֲדוּרָא קַמָּא סִימָן קנד) חָקַר בְּאוֹמֵר שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה כַּמָּה שִׁעוּרוֹ, אִם סְתָם שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה שִׁעוּרוֹ בִּרְבִיעִית, אוֹ בְּכָל שֶׁהוּא. דִּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ נָקֵט הַדִּין דִּבְשֶׁלֹּא אָכַל אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל כַּזַּיִת. וּרְאֵה בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רל"ח ס"ד). וּבִשְׁתִיָּה לֹא נִתְבָּאֵר הַדִּין. וְנַפְקָא מִינָּהּ בְּשָׁתָה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית, דְּמִצַּד דַּחֲצִי שִׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֵינוֹ פָּסוּל לְעֵדוּת. דְּלֹא עָבַר עַל לָאו שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַלְקוּת. וְגַם אֵינוֹ פָּסוּל לִשְׁבוּעָה דְּלֹא עָבַר עַל הַשְּׁבוּעָה. וְהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם כָּתַב, יֵרָאֶה לִי שֶׁשִּׁעֲרוּ בִּרְבִיעִית. וּבְסֵפֶר בֵּית הִלֵּל הִקְשָׁה, דְּאַמַּאי לֹא אָזְלִינַן לְחוּמְרָא בְּשִׁעוּר מְלֹא לוּגְמָיו, וּמִבֹּאר (בְּסִימָן רע"א סי"ג) שֶׁהוּא רֻבּוֹ שֶׁל רְבִיעִית. אֶלָּא דְּלֹא דָּמֵי הַשִּׁעוּרִין לַהֲדָדֵי. דְּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּלְיָא בְּיִתּוּבֵי דַּעְתֵּיהּ, וְכֵן בְּקִדּוּשׁ הָוֵי מַהַאי טַעְמָא שִׁעוּר חָשׁוּב. אֲבָל בִּשְׁאָר אִסּוּרִים פָּשׁוּט בְּכָל מָקוֹם דְּשִׁעוּרוֹ בִּרְבִיעִית. (עַיֵּן ט"ז אוֹרח חַיִּים סִימָן ק"ץ). וְעַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה.

וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סִימָן תעב), שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹפוֹ יוֹתֵר מִשְּׁתִיַּת רְבִיעִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב סִימָן תרי"ב. וְנִרְאֶה דְּאִם שָׁהָה יוֹתֵר מֵאֲכִילַת פְּרָס, אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, וְכָךְ מַשְׁמַע בְּסִימָן תע"ה ס"ו.

אִם צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת אֶת כָּל הַכּוֹס בְּקִדּוּשׁ – וְאִם צָרִיךְ לְמַלֹּאת אֶת כָּל הַכּוֹס עַל גְּדוֹתָיו

וְכָתַב הַבַּ"ח דַּאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֵין צָרִיךְ לְמַלְאוֹת כָּל הַכּוֹס מַמָּשׁ, אֶלָּא יְמַלְאֶנּוּ עַד רֻבּוֹ, דְּזֶה נִקְרָא גַּם כֵּן כּוֹס שֶׁל יַיִן, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְמַלְאוֹת כָּל הַכּוֹס, אֲבָל מִשּׁוּם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר יְמַלֵּא הַכּוֹס וְכוּ', בֵּין אִם הוּא קָטָן אוֹ גָּדוֹל.

וְצָרִיךְ לִשְׁתּוֹת הַשִּׁעוּר בְּלֹא הֶפְסֵק גָּדוֹל בֵּינְתַיִם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרוֹקֵחַ (בְּסִימָן רפ"ג). בְּתוֹסֶפְתָּא שְׁתָאן בְּפוֹסִין לֹא יָצָא, פֵּרוּשׁ שֶׁפָּסַק שָׁעָה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם. ע"כ. וְהַפְּרִי חָדָשׁ גָּרַס, כְּפוֹסִין בְּכ"ף, וְרוֹצֶה לוֹמַר שְׁתָאן לַחֲצָאין, וְכִדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ בָּבָא בַּתְרָא, כְּפִיסִין אָרְחוֹ', דְּהַיְנוּ חֲצִי לְבֵנָה.

וְכָתַב בְּבֶן אִישׁ חַי (פָּרָשַׁת צַו סכ"ט), דְּצָרִיךְ לִשְׁתּוֹת בְּקִדּוּשׁ רוֹב הָרְבִיעִית בְּבַת אַחַת, דְּהַיְנוּ שְׁתִיָּה אַחַת, וְלֹא יַפְסִיקֶנּוּ בִּשְׁתֵּי שְׁתִיּוֹת. וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ הִפְסִיק כַּמָּה פְּעָמִים יָצָא, וְרַק לֹא יִשְׁהֶה מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה עַד הַסּוֹף יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתִיַּת רְבִיעִית. וּמִשְׁקַל הָרְבִיעִית הוּא עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע דְּרָהַ"ם [81 גְּרָם], ע"ש.

וּלְגַבֵּי לֵיל פֶּסַח כָּתַב בַּפְּרִי חָדָשׁ (סִימָן תעב), דִּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לִסְבָרַת הָרַמְבַּ"ן, וְצָרִיךְ לִשְׁתּוֹת כָּל הַכּוֹס, וּבְדִיעֲבַד כָּל שֶׁשָּׁתָה רוֹב רְבִיעִית יָצָא. וְכֵן אִם הַכּוֹס יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּרִין הַרְבֵּה, וְשָׁתָה כָּל אֶחָד מִמֶּנּוּ רוֹב רְבִיעִית, יָצְאוּ כֻּלָּם, כִּסְבָרַת הַמְחַבֵּר. וְכֵן דַּעַת הַר"ן. וְכֵן כָּתַב בֶּבֶן אִישׁ חַי הַנַּ"ל לְגַבֵּי לֵיל פֶּסַח, דִּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתֶּה כָּל הָרְבִיעִית, אַךְ בְּדִיעֲבַד אִם שָׁתָה רוֹב רְבִיעִית יָצָא יְדֵי חוֹבָה, וְכִנְזָכָר בַּפּוֹסְקִים. וְאַף

עַל גַּב דִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה אֵין לְבָרֵךְ בְּשׂוֹתֶה רוֹב רְבִיעִית, מִשּׁוּם דְּיֵשׁ בָּזֶה פְּלוּגְתָּא, וְסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, עִם כָּל זֶה בְּלֵיל פֶּסַח דְּאִיכָּא אַרְבַּע כּוֹסוֹת וּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שַׁיְכָא לְכֻלְּהוּ, אִם בְּחַד מִנַּיְהוּ אוֹ בִּתְרֵי שָׁתֶה רְבִיעִית שָׁלֵם, יוֹכַל לְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, אֲבָל אִם לֹא שָׁתָה בְּשׁוּם אֶחָד רְבִיעִית שָׁלֵם, לֹא יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל הַיַּיִן, דְּסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, עַל כֵּן יִדְחַק עַצְמוֹ לְפָחוֹת בְּכוֹס אֶחָד לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית שָׁלֵם. ע"כ. [וְהֵינוּ בְּכוֹס שֶׁאַחֲרֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְדוֹק]. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (סִי' רעא ד"ה צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת) שֶׁחִלֵּק בֵּין לֵיל פֶּסַח לְקִדּוּשׁ.

אִי מְהַנֵּי רוֹב רְבִיעִית לְצָרְפוֹ לִזְמוּן

וְאִי מְהַנֵּי רוֹב רְבִיעִית לְצָרְפוֹ לִזְמוּן, הִנֵּה בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סִימָן קצז) הֵבִיא מִסֵּפֶר צֵידָה לַדָּרֶךְ (דַּף נ"ה) שֶׁאִפְּלוּ שָׁתָה רוֹב רְבִיעִית מִצְטָרֵף, וְהֵעִיר עָלָיו, שֶׁלֹּא מָצָאתִי לוֹ חָבֵר בַּפּוֹסְקִים. וְעַיֵּן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן קצז ס"ב): תִּשְׁעָה שֶׁאָכְלוּ דָּגָן וְאֶחָד אָכַל כַּזַּיִת יָרָק, מִצְטָרְפִין לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם, וַאֲפִלּוּ לֹא טָבֵל עִמָּהֶם אֶלָּא בְּצִיר, אוֹ לֹא שָׁתָה עִמָּהֶם אֶלָּא כּוֹס אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְבִיעִית מִכָּל מַשְׁקֶה, חוּץ מִן הַמַּיִם, מִצְטָרֵף עִמָּהֶם. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַמְבָרֵךְ אֶחָד מֵאוֹכְלֵי הַפַּת וְכוּ'. ע"כ. וְהַטַּעַם שֶׁבְּשָׁתָה מַיִם אֵינוֹ מִצְטָרֵף הוּא מִשּׁוּם דְּמַיִם לֹא זַיְנֵי וְאֵינָם חֲשׁוּבִים לְהִצְטָרֵף, כַּמְבֹאָר בַּבֵּית יוֹסֵף שָׁם.

וְאָמְנָם בְּמָגֵן אַבְרָהָם (שָׁם סק"ו) כָּתַב שֶׁגַּם בְּשָׁתָה מַיִם מִצְטָרֵף, מִכָּל מָקוֹם הַסְכָּמַת הָאַחֲרוֹנִים כְּדִבְרֵי מָרָן. [בִּגְדֵי יֶשַׁע וּמָגֵן גִּבּוֹרִים. וְכֵן מְצַדֵּד הַחָמֶד מֹשֶׁה. מִשְׁנָה בְּרוּרָה]. וְכָתַב בְּאוֹל"צ, דְּנִרְאֶה שֶׁדַּוְקָא אִם שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן, אוֹ מֵי פֵּרוֹת, יָכוֹל לְהִצְטָרֵף לִזְמוּן בְּשֵׁם, אֲבָל אִם שָׁתָה קָפֶה אוֹ תֵה אוֹ שְׁאָר מַשְׁקָאוֹת מְמֻתָּקִים, כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָם מַיִם לֹא חֲשִׁיבִי.

אִם אֶחָד הַמְּסֻבִּים שָׁתָה מִלֹּא לֶגְמָיו

ד. לְכַתְּחִלָּה רָאוּי וְנָכוֹן שֶׁהַמְקַדֵּשׁ הוּא עַצְמוֹ יִשְׁתֶּה מֵהַיַּיִן מִלֹּא לֶגְמָיו, וְלֹא יִתֵּן לְאֶחָד מֵהַמְּסֻבִּים שֶׁיִּשְׁתֶּה מִלֹּא לֶגְמָיו. אַךְ אִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ כְּמִלֹּא לֶגְמָיו, וְאֶחָד מֵהַמְּסֻבִּין שָׁתָה כְּמִלֹּא לֶגְמָיו, יָצְאוּ כֻּלָּם יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ (שָׁם עַמּוּד תצה).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה אִי מְהַנֵּי שְׁתִיַּת אֶחָד מֵהַמְּסֻבִּים, בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן כ') כָּתַב, כָּתוּב בְּהִלְכוֹת גְּדוֹלוֹת, הַמְקַדֵּשׁ וְלָקְחוּ אֲחֵרִים אֶת הַכּוֹס מִיָּדוֹ וְשָׁתוּהוּ, וְהוּא לֹא שָׁתָה, מְבִיאִים לוֹ כּוֹס אַחֵר לְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְיִשְׁתֶּה, וְא"צ לַחֲזֹר עַל כּוֹס הַקִּדּוּשׁ, וְדַיּוֹ. ע"כ. [וּרְאֵה לְהַלָּן בְּדַעַת הַמַּנְהִיג]. וְכ"ה בְּטוּר (סִימָן רעא). מִשֵּׁם הַגְּאוֹנִים. [וּלְדַעַת הַטּוּר מְהַנֵּי אִם אֶחָד מֵהַמְּסֻבִּים שׁוֹתֶה מִלֹּא לֶגְמָיו].

אוּלָם דַּעַת הָרַשְׁבָּ"ם (פְּסָחִים קז.) שֶׁאִם טָעַם אֶחָד מֵהַמְּסֻבִּין, יָצְאוּ כֻּלָּן י"ח, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא טָעֲמוּ. וְכ"פ הָרֹא"שׁ שָׁם, דְּאִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ, וְטָעַם אַחֵר מִלֹּא לֶגְמָיו יָצָא, כִּדְאִיתָא בְּעֵרוּבִין (מ:), וְיֵרָאֶה שֶׁצָּרִיךְ אֶחָד מִן הַמְּסֻבִּין שֶׁיִּשְׁתֶּה מִן הַיַּיִן כְּמִלֹּא לֶגְמָיו. וְכ"כ עוֹד בִּתְשׁוּבָה (כְּלָל כה סִימָן א'). וְכ"פ הָאֲבוּדְרָהָם (הִלְכוֹת קִדּוּשׁ). וְהַטּוּר (שָׁם) כָּתַב, אִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם אֶחָד מִן הַמְּסֻבִּים כְּמִלֹּא לֶגְמָיו, הַגְּאוֹנִים כָּתְבוּ שֶׁלֹּא יָצָא. וְכ"כ בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא"שׁ כָּתַב, שֶׁאַף בְּקִדּוּשׁ יוֹצְאִים י"ח בְּטְעִימַת אַחֵר, כְּשֶׁשּׁוֹתֶה מִלֹּא לֶגְמָיו. [וְכֵן כָּתְבוּ בַּעַל הָעִטּוּר (הל' מִילָה דַּף נג ע"ג), וּבְמַחֲזוֹר וִיטְרִי (עַמּוּד תרכה, ד"ה וש"צ). וְע"ע בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י (עֵרוּבִין מ:)]. וְכ"פ מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רעא סָעִיף יד): אִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ, וְטָעַם אֶחָד מֵהַמְּסֻבִּין כְּמִלֹּא לֶגְמָיו (פֵּי' מִלֹּא פִּיו), יָצָא וְכוּ'. וְהַגְּאוֹנִים סוֹבְרִים שֶׁאִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ לֹא יָצָא, וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם. ע"כ. וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה רָאוּי וְנָכוֹן לָחוּשׁ לִסְבָרַת

הַחוֹלְקִים שֶׁגַּם הַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ יִשְׁתֶּה מֵהַיַּיִן. [וְע"ע בְּשׁו"ת בְּאֵר מַיִם חַיִּים סי' א'].

וְהִנֵּה בְּדַעַת הַמַּנְהִיג הַנַּ"ל יֵשׁ לָדוּן, דְּיִתָּכֵן וְגַם הוּא אֵינוֹ מַצְרִיךְ שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ יִשְׁתֶּה, שֶׁהֲרֵי כָּתַב בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן יד בְּזֶה"ל: וְאַף אִם לֹא טָעַם הַחַזָּן, כִּי אִם הָאוֹרְחִים, אוֹ טָעַם הוּא וְלֹא הָאוֹרְחִים, יָצָא. דִּלְדִידְהוּ הֲוֵי מְקוֹם סְעוּדָה. ע"כ. הֲרֵי דְּס"ל שֶׁא"צ שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ יִשְׁתֶּה מִלֹּא לְגִמְיוֹ. אֶלָּא שֶׁצ"ב בְּמַה שֶׁהֶעְתִּיק מִדִּבְרֵי הַבְּהַ"ג הַנַּ"ל. וְצ"ל דְּהַמַּנְהִיג לֹא סְבִירָא לֵיהּ כַּהֲבָנַת הַטּוּר בְּדַעַת הַבְּהַ"ג, שֶׁהַטּוּר הֵבִין בְּדַעְתּוֹ דְּלֹא מְהַנֵּי שְׁתִיַּת מִלֹּא לְגִמְיוֹ שֶׁל אֲחֵרִים, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ יִשְׁתֶּה מִלֹּא לְגִמְיוֹ. אֲבָל הַמַּנְהִיג הֵבִין בְּדַעַת הַבְּהַ"ג בְּאֹפֶן אַחֵר. דְּהִנֵּה ז"ל הַמַּנְהִיג: וְהֵיכָא דְּיֵהֲבוּ לֵיהּ כָּסָא לְקַדּוּשֵׁי, וְקַדִּישׁ, וְאִשְׁתְּלִי וְלָא טָעִים וְשָׁקְלוּהוּ אַחֲרִינִי, וְשָׁתְיוּהָ, מַיְתָן לֵיהּ כָּסָא אַחֲרִינָא וּמְבָרֵךְ וְכוּ'. ע"כ. וְהַיְינוּ שֶׁאֲחֵרִים לָקְחוּ לוֹ הַכּוֹס וְשָׁתוּהוּ, וְהוּא עַצְמוֹ אִשְׁתְּלִי וְלָא טָעִים, וְהוּא לֹא בְּמִתְכַּוֵּן לֹא שָׁתָה מֵהַיַּיִן, אֶלָּא אֲחֵרִים שֶׁאֵינָם מְסֻבִּים עִמּוֹ וְלֹא כִּוְּנוּ לָצֵאת י"ח קִדּוּשׁ הֵם שֶׁשָּׁתוּ הַיַּיִן, דְּבָזֶה פָּשׁוּט דִּלְכ"ע אֵינוֹ יוֹצֵא י"ח. וְאִי לָא נֵימָא הָכִי, דִּבְרֵי הַמַּנְהִיג יִסְתְּרוּ אַהֲדָדֵי, וְכַנַּ"ל. וְע"כ צ"ל שֶׁהַמַּנְהִיג הֵבִין דִּבְרֵי הַבְּהַ"ג דְּשָׁתוּ מֵהַכּוֹס אֲחֵרִים שֶׁלֹּא קְשׁוּרִים לְקַדּוּשׁ. וּכְפִי הַנִּרְאֶה מְקוֹר הַדְּבָרִים מֵהגמ' ר"ה כט: ת"ש דְּאָמַר רַבִּי אַשִׁי כִּי הֲוִינַן בֵּי ר"פ הֲוָה מְקַדֵּשׁ, וְכִי אָתֵי אֲרִיסֵיהּ מִבֵּי דַּבְרָא הֲוָה מְקַדֵּשׁ לְהוּ. וְע"כ אַיְירֵי שָׁם דְּר"פ עַצְמוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ לָהֶם לֹא שָׁתָה מֵהַכּוֹס, שֶׁהֲרֵי הגמ' בָּאָה לְפָשׁוֹט מֵעוּבְדָא זוֹ אֶת סְפֵיקוֹ שֶׁל רָבָא, שֶׁגַּם בְּבִרְכַּת הַיַּיִן שֶׁל הַקִּדּוּשׁ אַע"פ שֶׁיָּצָא מוֹצִיא, וְהַיְינוּ שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ לֹא שָׁתָה כְּלוּם מִן הַיַּיִן, דְּאִם הוּא שׁוֹתֶה בְּעַצְמוֹ לֹא מְיַיְרֵי רָבָא, דְּפָשׁוּט שֶׁחַיָּב לְבָרֵךְ הַגָּפֶן וּמוֹצִיא י"ח אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא נָחְשַׁב לְ"יָצָא", שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן לֹא יָצָא י"ח בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין עַל שְׁתִיַּת הַיַּיִן, וּמוּכָח דְּאַע"פ שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ לֹא שָׁתָה מִן הַיַּיִן אֶלָּא אֶחָד מֵהַמְסֻבִּין, יוֹצֵא י"ח, וּלְדַעַת הַטּוּר בְּד' הַבְּהַ"ג יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין הֵיכָא שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה לְלֹא.

אברכים המעונינים
להתקבל לכולל יגדיל תורה
ניתן ליצור קשר
בפלאפון 050-4158840

בסימנא טבא

יצא לאור

ספר יגדיל תורה בהלכה

שבת חלק ב

מסימן רסג - רסח

כל ההלכות וההערות

מזמרן הראשון לציון

בילקוט יוסף שליט"א

(בילקוט יוסף שבת חלק א כרך ב')

מנוקדים ברוב פאר והדר

כמו כן ניתן

להיות שותף בהוצאה לאור

של ספרים נוספים שאי"ה בקרוב יצאו לאור עולם

ספר יגדיל תורה בהלכה ברור הלכה מסימן רמב – ש

אשיחה בחוקיך בהלכה חמשה חלקים

שו"ת יגדיל תורה שני חלקים ועוד אי"ה כאשר יזכנו השי"ת

במחיר הקרן של 50 ₪ לספר

ובזה זוכה למצות כתיבת ספר תורה בהידור רב

ולמצות זכר למחצית השקל

וכשיצאו לאור עולם

ניתן לקבלם בכולל יגדיל תורה

ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע

ניתן להיות שותף דרך הקישור לנדרים פלוס

https://www.matara.pro/nedarimplus/online/?mosad=7005270

וכן בביט מס 0509013000

לציין עבור הספרים, ופרטים להקדשה

כמו כן ניתן להשיג בכולל

ספר יגדיל תורה בהלכה ח"ב

וכבר אמר חז"ל בפסיקתא זוטרתא

(פרשת כי תשא ל, יב)

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה

במה תרום קרנן של ישראל, בכי תשא, שנאמר צדקה תרומם גוי וכו'

ונאמר עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר (משלי ג, יח)

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם

ספר 'יגדיל תורה בהלכה'

שבת כרך א

ניתן להשיגו בכולל יגדיל תורה
ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע
ובטל: 0506491414,
0509013000,
0504158840

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה